

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

Bc. Nikola Nagyová

HORSKÉ CHATY A TRVALO UDRŽATELNÝ
CESTOVNÝ RUCH

Mountain chalets and sustainable tourism

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Michael Bartoš, CSc.

Praha 2018

Prehlásenie

Prehlasujem, že som predloženú diplomovú prácu vyhotovila samostatne a použila som len uvedené pramene literatúry. Súhlasím s tým, aby táto práca bola sprístupnená v príslušnej knižnici UK a v elektronickej databáze vysokoškolských kvalifikačných prác, a v súlade s autorským právom používaná k študijným účelom. Zároveň potvrdzujem, že táto diplomová práca nebola použitá k získaniu iného akademického titulu.

V Prahe, 4. mája 2018

Bc. Nikola Nagyová

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som sa chcela pod'akovať svojmu vedúcemu práce Ing. Michaelovi Bartošovi, CSc. za jeho cenné rady a poznatky, ktoré mi poskytol počas vedenia práce a na konzultačných hodinách. Ďalej by som sa chcela pod'akovať všetkým chatárom a respondentom, ktorí si na mňa našli čas a podelili sa so mnou o informácie, bez ktorých by táto práca nemohla vzniknúť. V neposlednom rade ďakujem svojej rodine a priateľom za podporu a trpezlivosť.

Abstrakt

Predmetom diplomovej práce je trvalo udržateľný cestovný ruch vo vysokohorskom prostredí. Vysokohorské lokality obsahujú cenné prírodné prostredie, na ktorom môže cestovný ruch zanechať trvale následky. Výskum sa sústreďí na prevádzku horských chát na území Vysokých Tatier a na dopad vysokohorského turizmu na prostredie z hľadiska troch pilierov udržateľného rozvoja. V práci využijem kvalitatívne metódy výskumu, konkrétne metódou triangulácie.

Kľúčové slová: trvalo udržateľný cestovný ruch, horské chaty, vysokohorská turistika, Vysoké Tatry

Abstract

The aim of the diploma thesis is sustainable tourism in the mountainous environment. Alpine habitats include a valuable natural environment where tourism can leave lasting effects. Research focuses on the operation of mountain chalets in the High Tatras and the influence of alpine tourism on the environment in terms of three pillars of sustainable development using qualitative methods, namely the triangulation method.

Key words: sustainable tourism, mountain chalets, alpine tourism, High Tatras

Zoznam skratiek

AIEST – Medzinárodná asociácia cestovného ruchu

CR – Cestovný ruch

IUCN – Svetová únia ochrany prírody

OSN - Organizácia Spojených národov

UNEP - Program OSN pre životné prostredie

UNWTO - Svetová organizácia cestovného ruchu

WTO - Svetová obchodná organizácia

WWF - Svetový fond na ochranu prírody

ŽP - Životné prostredie

Obsah

ÚVOD.....	9
1. TEORETICKÁ ČASŤ.....	11
1.2 Dopady cestovného ruchu.....	12
1.3 Cestovný ruch a prírodné prostredie.....	14
1.4 Trvalo udržateľný rozvoj.....	15
1.5 Trvalo udržateľný cestovný ruch.....	16
1.5.1 Nástroje a politika trvalo udržateľného cestovného ruchu.....	19
1.5.2 Piliere udržateľného cestovného ruchu.....	20
1.6 Vysokohorské prostredie.....	24
1.6.1 Vysokohorská turistika.....	24
1.6.2 Udržateľný rozvoj vysokohorskej turistiky.....	25
1.7 Horské chaty a horské hotely.....	26
2. METODOLÓGIA.....	28
2.1 Použité metódy a techniky výskumu.....	28
2.2 Popis modelového územia.....	29
2.2.1 História Vysokých Tatier.....	30
2.2.2 Príroda vo Vysokých Tatrách.....	30
2.2.3 Cestovný ruch a horský turizmus vo Vysokých Tatrách.....	32
2.2.4 Horské chaty a horské hotely vo Vysokých Tatrách.....	34
3. EMPIRICKÁ ČASŤ.....	37
3.1 Priebeh výskumu.....	37
3.2 Predstavenie respondentov.....	38
3.3 Analýza rozhovorov.....	40
3.4 Vlastné pozorovanie a analýza dát.....	60
4. DISKUSIA A MOŽNÉ NÁVRHY.....	68
5. ZÁVER.....	75
6. BIBLIOGRAFIA.....	77
7. PRÍLOHY.....	82

ÚVOD

Cestovný ruch patrí medzi najvýznamnejšie a najrýchlejšie sa rozvíjajúce svetové odvetvie. Podľa Svetovej obchodnej organizácie (WTO) tvorí medzinárodný cestovný ruch asi 30% svetových služieb a zamestnáva viac ako 100 miliónov ľudí. Cestovný ruch však môže spôsobiť aj negatívne dopady na sociálne a environmentálne prostredie. Turistické destinácie s krehkým kultúrnym či prírodným prostredím, a ekonomikou, ktoré sú hlavne závislé na príjmoch z cestovného ruchu, môžu byť ohrozené nesprávnym a neregulovaným manažmentom cestovného ruchu. WTO preto apeluje na udržateľný cestovný ruch, ktorý zohľadňuje sociálno – kultúrne a prírodné prostredie a znižuje negatívne dopady turistického ruchu (WTO, 1996).

Diplomová práca sa zaoberá udržateľným cestovným ruchom na území Vysokých Tatier, konkrétne na horských chatách¹. Vysokohorská turistika zaberá pätinu celkového cestovného ruchu a v posledných rokoch narastá záujem turistov o horské prostredie (The Mountain Institute, 2000). Vysoké Tatry patria medzi najaktraktívnejšie prírodné územie v Slovenskej republike. Zahŕňa množstvo cenných živočíšnych a rastlinných druhov, bohaté ekosystémy a krehkú vysokohorskú prírodu. Vysoké Tatry lákajú turistov krásnou prírodou, kultúrnym a športovým vyžitím, relaxáciou v prírode a horskou turistikou. Preto je dôležité, aby sa v tomto prostredí prevádzal mäkký turizmus, ktorý by dovolil uspokojovať potreby návštevníkov tak, aby boli v súlade so zachovaním životného prostredia.

Práca ma za cieľ odpovedať na výskumnú otázku: **spĺňajú skúmané horské chaty podmienky udržateľného cestovného ruchu?** Na hľadanie odpovedi v práci použijem kvalitatívne metódy v podobe metódy triangulácie. Tá sa skladá z uskutočnenia pološtruktúrovaných rozhovorov, z vlastného pozorovania a spracovania dostupných dát.

Diplomová práca sa skladá z niekoľkých častí. Prvá časť sa venuje teórií cestovného a udržateľného cestovného ruchu. Približuje vysokohorskú turistiku, ktorej súčasťou turistického infraštruktúry sú horské chaty a horské hotely. Nasledujúca kapitola opisuje vybrané skúmané územie a použitú metodológiu výskumu. Empirická časť práce opisuje samotný priebeh výskumu. Výsledky výskumu sú následne diskutované.

¹Na území Vysokých Tatier sa nachádzajú horské chaty a horské hotely, ktoré budem v rámci práce súhrnne nazývať horské chaty.

Práca obsahuje aj návrhy možných riešení ako vylepšiť udržateľný cestovný ruch vo vysokohorskom prostredí vo Vysokých Tatrách. Záver prináša zhrnutie zistených poznatkov.

1. TEORETICKÁ ČASŤ

V teoretickej časti diplomovej práce sa budem venovať cestovnému ruchu a jeho problematike. V prvej časti priblížim klasický cestovný ruch, jeho negatívne a pozitívne dopady. Ďalšia časť bude venovaná udržateľnému cestovnému ruchu a jeho trom pilierom. V poslednej časti priblížim vysokohorský turizmus, ktorého súčasťou sú horské chaty a horské hotely. Teoretická časť práce poskytne cenné poznatky, na ktoré bude nadväzovať empirická časť práce spolu s výskumom a jeho analýzou.

1.1 Cestovný ruch

Podoba dnešného cestovného ruchu prešla dlhým vývojom. Za najstarších cestovateľov môžeme označiť Grékov, Rimanov a Egyptanov. Prvopočiatky moderného cestovného ruchu nájdeme už v 17. a 18. storočí, kedy mohli kupci a šľachtici využívať právo voľného pohybu na cudzích územiach.

Výskum cestovného ruchu ako odvetvia začal v druhej polovici 20. storočia, kedy bolo nutné obnoviť hospodárenie po druhej svetovej vojne. S vývojom dopravy cestovný ruch rozkvitá a patrí medzi popredné odvetvia svetového hospodárstva, ktoré prosperujú a posilňujú ekonomický rast (Gúčík, 2010). Cestovný ruch sa skladá z prierezových odvetví ako sú kultúra, doprava, stavebníctvo, zdravotníctvo, poľnohospodárstvo. Je to odvetvie, ktoré tvorí sektor služieb, a ktoré významne podporuje rast zamestnanosti a tvorbu nových pracovných miest.

Definícií cestovného ruchu je mnoho. Jednu z prvých definícií sformuloval ekonóm Hermann Schullard ako súčet fenoménov a vzťahov, ktoré vyplývajú z cestovania a pobytu nerezidentov, pokiaľ nevedú k trvalému pobytu a nie sú spojené so žiadnou zárobkovou činnosťou (Leuterio, 2007).

Svetová organizácia cestovného ruchu (UNWTO) v roku 1991 definovala cestovný ruch ako aktivity osôb, ktoré cestujú do miest mimo svojho trvalého bydliska, a ktoré pobývajú na tomto mieste nie dlhšie ako jeden rok za účelom trávenia voľného času, obchodného jednania alebo iným účelom (Pásková, 2008).

Podľa Medzinárodného združenia expertov cestovného ruchu (AIEST) je CR definovaný ako súhrn javov a vzťahov, ktoré vyplývajú z cestovania alebo pohybu osôb, pričom miesto pobytu nie je trvalým miestom bývania a zamestnania (dostupné z: <https://www.aiest.org/aiest-profile/profile/>).

Cestovný ruch môžeme deliť podľa rôznych kategórií a kritérií. Na základe spôsobu realizácie CR (podľa veku, závislosti na ŽP, miesta realizácie, ...) ide o druhy cestovného ruchu. Formy CR nám približujú motív k účasti na CR. Ide o cestovný ruch športovo - rekreačný, rekreačný, kultúrne - poznávací, zdravotný, dobrodružný (Aatl, Nejd, 2004).

V dnešnej dobe sa CR stal neoddeliteľnou súčasťou životného štýlu a potrieb. Cestovanie je prístupnejšie, a to nie len z hľadiska dopravy, ale aj z hľadiska finančných možností. Príčinou je rastúca životná úroveň či nové technológie. Dnešný CR má charakteristické rysy a požiadavky. Patria tu nové trhy, ktoré posilňujú pozíciu, bezpečnosť pre cestovateľov, súboj značiek. Do popredia sa dostávajú otázky o ochrane ŽP.

1.2 Dopady cestovného ruchu

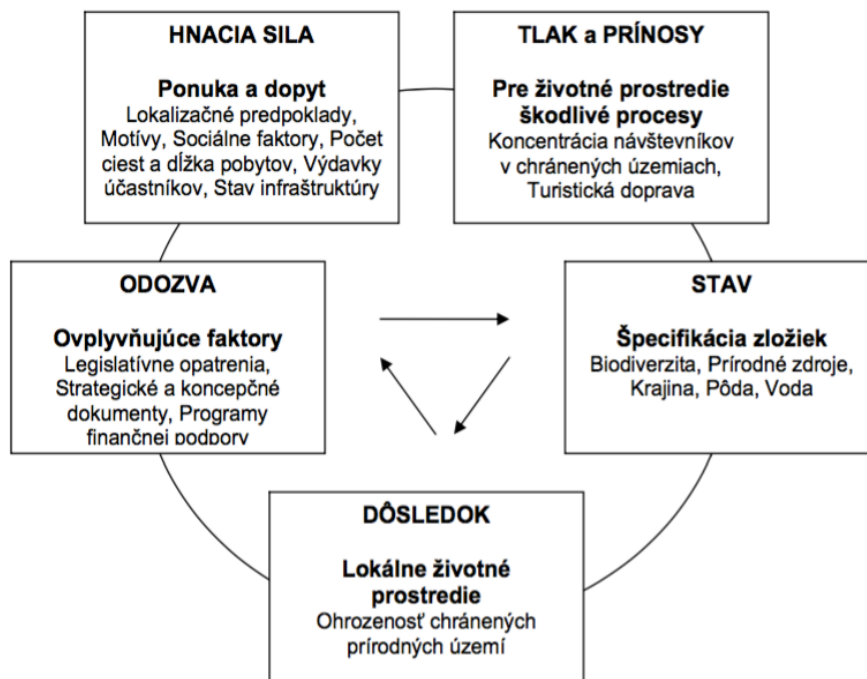
Ako už bolo v práci spomínané, cestovný ruch tvorí jedno z najvýznamnejších hospodárskych odvetví. Aby bol cestovný ruch prospešný pre krajinu je potrebná spolupráca všetkých aktérov v danej destinácii. Za najčastejšie pozitívne vplyvy cestovného ruchu sa považujú:

- sprístupnenie krajiny pre návštevníkov a miestnych obyvateľov, údržba infraštruktúry, budovanie cyklotrás, náučných a turistických chodníkov,
- rast kultúrneho pochopenia, ocenenie kultúrneho a prírodného bohatstva krajiny,
- väčšia starostlivosť o krajinu, jej údržbu, intenzívnejšia ochrana krajiny,
- rast investícií do školstva, výskumu,
- pomáha proti vyľudňovaniu dedín či menších miest poskytovaním nových pracovných miest v oblasti CR,
- ochrana prírody a krajiny v maloplošných a veľkoplošných chránených územiach,
- ponuka environmentálnych foriem CR ako sú: agroturistika, ekoturizmus, geoturizmus (Pásková, 2014).

Cestovný ruch prináša okrem pozitívnych dopadov aj tie negatívne. Negatívne dôsledky CR môžeme hodnotiť podľa stanovených individuálnych indikátorov, ktoré hodnotia vplyv sektoru ekonomickej činnosti na životné prostredie. Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) navrhla hodnotiť vplyv cestovného ruchu prostredníctvom environmentálnych indikátorov podľa významu do štruktúry tlak (Pressure - P) - stav (State - S) - odozva (Response - R). Na tento vzorec nadviazala Európska environmentálna agentúra a rozšírila ho o ukazovateľa hnacích síl (Driven forces - D) a dôsledkov (Impact - I). Tak sa vytvoril nový model D-P-S-I-R, ktorý predstavuje základný nástroj integrovaného

posudzovania stavu životného prostredia, jeho príčin, predpokladaných tendencií a vývojových trendov do budúcnosti. Za hnacie sily (D) môžeme považovať spúšťacie mechanizmy procesov v spoločnosti. Tieto sily vytvárajú pozitívny alebo negatívny tlak (P), ktorý bezprostredne vytvára zmeny v stave (S) životného prostredia, a tak sa vytvára dôsledok (I) či už na zdraví človeka, biodiverzitu alebo funkciu ekosystémov. Nasleduje formulovanie opatrení na eliminovanie či odstránenie spôsobených škôd na životnom prostredí, ktorým je odozva (R).

D-P-S-I-R model pre cestovný ruch

(Gajdoš, 2006)

Cestovný ruch má dopad na sociálno-kultúrne a ekonomické prostredie. Tieto vplyvy sa neprejavujú bezprostredne, sú horšie merateľné a identifikovateľné. Súhrn nežiadúcich vplyvov cestovného ruchu na navštívené krajiny a ich prostredie môžeme súhrne označiť ako turistické znečistenie. Medzi najčastejší nehmotný dopad turizmu je čiastočné alebo úplne vymiznutie genia loci. Turizmus ovplyvňuje krajinu aj prostredníctvom efektu módnosti, kedy sú návštevníci ovplyvnení zdieľaným výberom destinácie, ktorá je momentálne populárna a žiaduca (Ryan, 1991). Pásková a Zelenka upozorňujú na proces turistickej iritácie, ktorý má dopad na vývoj vzťahu miestnych obyvateľov k cestovnému ruchu, spravidla zúžený na negatívny vzťah obyvateľov k návštevníkom destinácie (Pásková - Zelenka, 2002). Cestovný ruch má dopad aj na kultúrnu identitu krajiny, ktorý môže byť

ako aj žiadúci tak aj nežiadúci. Môže ju posilňovať či dokonca znovu objaviť alebo naopak oslabovať, či úplne potlačiť. K strate autenticity, a teda k postupnej strate kultúry, architektúry a kultúrneho dedičstva môže dôjsť práve vďaka efektu módnosti či cieleného vytvárania imagu destinácie. Cestovný ruch má často pozitívny vplyv na ekonomiku krajiny. Spočíva hlavne v raste príjmu, zamestnanosti a množstve investícií. Avšak nájdú sa aj činnosti, ktoré dokazujú opak. Príjmy sú často nerovnomerne rozložené a posilňujú sociálnu nerovnosť destinácie. Zamestnanosť závisí často od sezónnosti, býva zle platená, a nízko kvalifikovaná. Investície nevychádzajú z potrieb miestnych obyvateľov a charakteru miesta, vzniká infraštruktúra, ktorá je pre miestnych nedostupná a znižuje kvalitu tamojšiemu životu (Shaw, Williams, 1994).

Cestovný ruch prispieva aj k prehlbovaniu globálnych zmien. Posilňuje trend nárastu mobility čím prispieva k rastu skleníkových plynov, a teda ku klimatickým zmenám a fragmentácií krajiny. Demonštračným efektom podporuje stieranie zmien medzi odlišnosťami kultúr a vytvára tak globálnu kultúru krajiny (Pásková, 2008).

1.3 Cestovný ruch a prírodné prostredie

Rôzne turistické aktivity majú rôzny dopad a vplyv na jednotlivé zložky životného prostredia. Tieto činnosti cestovného ruchu majú priamy a bezprostredný dopad na prírodné prostredie, sú merateľné a dajú sa monitorovať. Vodné zdroje sa využívajú na zásobovanie pitnou vodou ubytovacích zariadení, na doplnkové a relaxačné služby pre turistov. Na druhej strane tieto turistické komplexy tvorbou odpadových vôd znečisťujú vodné zdroje a majú vplyv na stav a kvalitu vodných zdrojov. Cykloturistika či pešia turistika patrí v letnom období medzi najobľúbenejšie formy turistiky. Tieto činnosti však môžu mať dopad na rozšírenie erózie, hlavne ak sa jedná o horskú cyklistiku. Dôvodmi môžu byť neúnosná kapacita turistov na danej lokalite, nesprávne trasovanie, veľká hustota turistických chodníkov (Gajdoš, 2006). Cestovný ruch využíva všetky druhy dopravy, ktoré majú podiel na znečisťovaní ovzdušia emisiami. Výstavbou turistických komplexov a infraštruktúr môže dôjsť k narušeniu ekosystémov, ničenie vegetácií, rušenie zvierat čím môžu turisti narušiť aj zmeny chovania zvery, napr. približovanie sa k obydliam (Eagles, McCool, Haynes, 2002).

Turistické znečisťovanie prostredia dolieha na všetky zložky životného prostredia. Čo sa týka ovzdušia, ako už bolo spomínané, doprava, hlavne motorová a letecká prispieva k vzniku emisií. Okrem dopravy sú ďalšími zdrojmi vypúšťania škodlivín do ovzdušia nočné lyžovanie, prevádzka zábavných podnikov či priamo výstavba zariadení cestovného ruchu. Špecifickým prejavom koncentrácie znečisťujúcich látok v ovzduší v kombinácií s určitými

klimatickými podmienkami je vznik smogu. Nedostatočná regulácia turizmu ako je nadmerná sezónna návštevnosť v určitých miestach a čase, nevyváženosť kapacít a stimulácia k využívaniu hromadnej dopravy, podporuje vznik nežiadúcich smogových situácií. Ďalším problémom spôsobeným turizmom je nadmerná hlučnosť (nad 60 decibelov), ku ktorej dochádza na miestach so zvýšenou návštevnosťou, v blízkosti letiska, diaľnic s veľkým počtom hlučných motorových vozidiel, veľkých kultúrnych a zábavných stredísk. Nadmerný hluk narušuje prirodzený rytmus divokej zvery. Sťažuje im vzájomnú komunikáciu, lov či párenie a môže spôsobiť zníženie biodiverzity. Niektoré druhy zvierat sa tomu vedú prispôbiť, ale druhy s citlivejším sluchom sa hlučným miestam vyhýbajú (Pásková, 2008). Intenzívnym pôsobením človeka hlavne horskou turistikou, návštevníci narušujú povrch odstránením vrchnej vrstvy pôdy prostredníctvom erózie. Inými významnými činiteľmi sú aktivity ako rozširovanie a prehĺbenie ciest, dopady horolezeckej činnosti ako sú zárezy lán, výstavba infraštruktúr. Vandalizmom spôsobovaným návštevníkmi je aj poškodzovanie prírodných hodnôt a biodiverzity v podobe ničenia či zbierania živočíšnych a rastlinných druhov, hornín, nerastov a fosílií, vedomé obchádzanie environmentálnych hľadísk pri výstavbe infraštruktúr CR zo strany investorov a developerov (Cater, 1991).

Cestovný ruch a životné prostredie na seba bezprostredne nadväzujú. Jedným z hlavných kritérií, podľa ktorého si turisti vyberajú destináciu na cestovanie je životné prostredie vybranej lokality. Cestovný ruch je úzko spätý s ekologickou záťažou a zásahmi do prírodného prostredia. Negatívne vplyvy tohto odvetvia majú spätné vplyv na regeneračné schopnosti prírody na človeka, a prispievajú tak k efektu turistickej pasty, inak nazvaný aj "ničenie turizmu turizmom" (Musil, 2010). Pre životné prostredie je preto dôležité usmerňovanie aktivít cestovného ruchu a venovanie pozornosti praktikovaniu mäkkého a udržateľného cestovného ruchu.

1.4 Trvalo udržateľný rozvoj

Prvýkrát sa pojem udržateľný rozvoj vysvetlil v roku 1983, kedy nórska politička Gro Harlem Brundtlandová na základe Organizácie spojených národov dostala za úlohu vyriešiť problém ako sa má spoločnosť rozvíjať tak, aby sa sama nepoškodzovala. Brundtlandová vydala obsiahlu správu s názvom Naša spoločná budúcnosť, v ktorej definovala udržateľný rozvoj ako: „udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý uspokojuje potreby prítomnosti bez toho, aby oslaboval možnosti budúcich generácií naplňovať ich vlastné potreby” (Naše spoločná budúcnosť, 1991).

Trvalo udržateľný rozvoj je dlhodobý a cielený proces, ktorý ovplyvňuje všetky oblasti života a odohráva sa na viacerých úrovniach ako sú miestna, regionálna, národná či nadnárodná. Prostredníctvom uplatňovania praktických nástrojov a inštitúcií smeruje k modelu fungovania spoločnosti, ktorý uspokojuje všetky potreby ľudí, ale neprekračuje environmentálne limity a rešpektuje prírodu.

Myšlienka trvalej udržateľnosti a zlepšenia životného prostredia sa týka celej svetovej populácie a ekonomického rastu. Na otázky udržateľnej spoločnosti bolo vytvorených niekoľko strategických koncepcií. Svetová stratégia ochrany životného prostredia vypracovaná v roku 1980 IUCN (Svetová únia ochrany prírody), WWF (Svetový fond na ochranu prírody), UNEP (Program OSN pre životné prostredie) a WWF (Svetový fond na ochranu prírody). Táto stratégia sa venovala prepojeniu ochrany prírody a ekonomickým rastom. V roku 1992 sa konala v Rio de Janeiro Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá sa nazýva aj Summit Zeme. Prijali sa dve základné dokumenty, a to: Deklarácia o životnom prostredí a rozvoji, ktorá obsahuje 27 zásad trvalo udržateľného rozvoja a Agenda 21, ktorá má za cieľ tieto zásady aplikovať do praxe. O desať rokov neskôr sa v roku 2002 konala konferencia v Johannesburgu s názvom RIO + 10, Svetový summit o trvalo udržateľnom rozvoji, kde sa hodnotilo plnenie výsledkov z Agendy 21 a celkový stav udržateľnosti na celom svete.

Podľa zákona Slovenskej republiky o životnom prostredí² je trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti taký rozvoj, ktorý súčasným aj budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov. Slovenská republika zoskupila ciele TUR do akčného národného programu. Pre dosiahnutie týchto cieľov vznikol v roku 1999 dokument s názvom Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja v SR. Na tieto aktivity nadviazala Národná stratégia TUR v SR v roku 2002. Pre roky 2005 až 2010 bol vypracovaný Akčný plán TUR v SR. Pre otázky TUR je na Slovensku zodpovedná Slovenská agentúra životného prostredia.

1.5 Trvalo udržateľný cestovný ruch

Krajiny, ktoré ťažia z cestovného ruchu ako jedného z hlavných odvetví pre rast ekonomiky je čoraz viac. Prínosy turizmu sú z veľkej časti nekvantifikovateľné, význam turizmu v rozvoji regiónu stále rastie. Množstvo krajín a organizácií, ktoré sa cestovným

² Jedná sa o zákon Slovenskej republiky § 6 č. 17/1992 Z.z. o životnom prostredí.

ruchom zaoberajú neberú do úvahy spomínané dopady, ktoré cestovný ruch môže spôsobiť. V poslednej dobe sa preto organizácie, ktoré sa zaoberajú cestovným ruchom venujú pozornosť udržateľnému cestovnému ruchu a tzv. spoločenskej zodpovednosti. Trvalo udržateľný cestovný ruch nadväzuje na koncept udržateľného rozvoja.

UNWTO v roku 2004 definoval udržateľný cestovný ruch ako pravidlá, ktoré možno uplatniť na všetky formy cestovného ruchu a všetky druhy destinácií. Princípy udržateľnosti sa vzťahujú k ekonomickým, environmentálnym a sociokultúrnym aspektom rozvoja cestovného ruchu a nevyhnutnosti dosiahnutia ich vyváženého pomeru všetkých troch dimenzií tak, aby bol dosiahnutý dlhodobý účinok. Takýto cestovný ruch by mal optimálne využívať environmentálne zdroje a napomáhať ochrane životného prostredia, dedičstva a biodiverzity. V rámci sociálno-kultúrneho piliera rešpektuje autenticitu komunít v cieľových oblastiach a zachováva ich kultúrne dedičstvo a tradície, čím prispieva k medzinárodnému porozumeniu a tolerancii. Z ekonomického hľadiska by udržateľný cestovný ruch mal zaistiť férové rozdelenie ekonomických prínosov medzi všetkých zúčastnených a prispieť k odstráneniu chudoby (Ryglová, Burian, Vajčnerová, 2011).

Podľa WTO trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu spĺňa potreby súčasných turistov a hostiteľských regiónov a zároveň chráni a zvyšuje príležitosti pre budúcnosť. Udržateľný cestovný ruch preto musí spĺňať nasledujúce požiadavky:

- turistické zdroje (prírodné, kultúrne, historické a iné) sú zachované tak, aby ich využívanie bolo možné aj v budúcnosti, pričom sú prínosom aj pre dnešnú spoločnosť,
- plánovanie a riadenie cestovného ruchu sa vykonáva takým spôsobom, ktorý sa vyhýba tvoreniu vážnym ekologickým a sociálno-kultúrnym problémom v príslušnom regióne,
- celková kvalita životného prostredia v turistickom regióne je zachovaná a v prípade potreby sa lepší,
- je udržiavaná spokojnosť turistov so zachovaním atraktívnosti a obchodného potenciálu destinácie,
- cestovný ruch by mal byť vo veľkej miere prínosom pre všetkých členov spoločnosti (WTO, 1999).

Organizácia Spojených národov pre vzdelávanie, vedu a kultúru (UNESCO) vidí trvalo udržateľný cestovný ruch ako ekologicky udržateľný, ekonomicky životaschopný, ako aj etický a sociálne spravodlivý. Rešpektuje environmentálnu rovnováhu, ktorá často charakterizuje cieľovú destináciu v oblastiach citlivých na životné prostredie a je založený na dlhodobej perspektíve. Pri tomto druhu cestovnom ruchu je potrebné dodržiavať nasledujúce princípy:

- Zvyšovanie blahobytu komunit.

Trvalo udržateľný cestovný ruch podporuje a zabezpečuje prírodne, kultúrne a hospodárske hodnoty komunit, v ktorých sa uskutočňuje turizmus.

- Podpora prírodného a kultúrneho prostredia.

Prírodne a kultúrne zdroje sa využívajú na dosiahnutie ekonomického zisku, avšak so zaručením, že sa tieto zdroje nezhoršia a nezničia.

- Spoznanie kvality produktov a spokojnosti turistov.

Tento druh cestovného ruchu sa zameriava hlavne na kvalitné produkty a nie len na materiálne kritéria produktov.

- Aplikovanie adaptačného manažmentu a monitoringu.

Aby bol rozvoj turizmu ekologický, ekonomicky a sociálne udržateľný, je potrebný manažment a monitoring, ktoré sú v súlade s princípmi udržateľného rozvoja.

UNEP vníma udržateľnosť ako prepojenie environmentálnych, sociokultúrnych a ekonomických aspektov. „Udržateľný turizmus zahŕňa optimálne využívanie zdrojov, vrátane biodiverzity. Minimalizuje ekologické, kultúrne a sociálne dopady a maximalizuje prospech pre ochranu prírody a miestnej komunity“ (UNEP, 2002).

Neexistuje jednotne akceptovaná definícia trvalo udržateľného cestovného ruchu. Rôzni autori ponímajú udržateľný cestovný ruch odlišne s podobným základom troch pilierov, princípmi udržateľnosti a myslením na udržateľné využívanie zdrojov pre budúce generácie. Okrem termínu udržateľný cestovný ruch existujú aj alternatívne názvy s rovnakým významom ako udržateľný turizmus, ekoturizmus, prírodný turizmus, mäkký cestovný ruch, zelený turizmus či zodpovedný turizmus.

Cestovný ruch sa na trhu uplatňuje prostredníctvom turistických produktov. Aj keď sú nehmotné, podliehajú rovnakému vývoju ako hmotné produkty a majú určitý životný cyklus. Začína sa uvedením turistického produktu na trh, nasleduje fáza rastu, stagnácie a klesania. Cieľom je zaistiť, aby čo najväčšie množstvo financií v tomto mieste ostalo, a aby z neho prostriedky nevytekali.

Cestovný ruch podlieha novým trendom tak ako aj ostatné odvetvia ekonomiky. Trvalá udržateľnosť je dôležitým prvkom trendu. Nové formy turizmu vedú k udržateľnosti na rozdiel od klasicky masového cestovného ruchu. Rozdiel medzi manažmentom trvalo udržateľného cestovného ruchu a masového cestovného ruchu je, že minimalizuje environmentálne, spoločenské a kultúrne dopady turizmu, umožňuje miestnym rozhodovať o veciach, ktoré sa týkajú turizmu a ovplyvňuje tak aj ich život a poskytuje turistom zmysluplné zážitky. Trvalo udržateľný cestovný ruch pri plánovaní turizmu rešpektuje

obmedzenia a únosnosť územia, snaží sa o rozptýlenie návštevníkov v priestore a reguláciu dopadov. Tento manažment si stanovuje priority, zvyšuje synergiu v regióne a myslí na dlhodobé investície (Roháč, Meyer).

Rozdiely medzi masovým cestovným ruchom a trvalo udržateľným cestovným ruchom

Masový cestovný ruch	Trvalo udržateľný cestovný ruch
Neplánované aktivity	Koncepcie a plány rozvoja
Centrálne rozhodovanie	Rozhodnutia na miestnej úrovni
Neobmedzovaný rozvoj	Usmernenie rozvoja v čase a priestore
Intenzívne využívanie zdrojov a krajiny	Extenzívne využívanie zdrojov a krajiny
Zameranie sa iba na ekonomické ciele	Zladenie ekonomických, spoločenských a environmentálnych cieľov
Realizácia individuálnych projektov v regióne	Koordinácia projektov v regióne
Výstavba nových objektov	Využívanie existujúcich objektov
Preberanie cudzích vzorov v architektúre	Zachovanie tradičnej architektúry v regióne
Využívanie individuálnej dopravy	Podpora hromadnej a nemotorovej dopravy
Sezónnosť dopytu a ponuky	Pernamentný dopyt a ponuka
Využívanie cudzích pracovných síl	Využívanie miestnej pracovnej sily
Komerčný predaj	Predaj srdcom

(Weaver, 2006)

1.5.1 Nástroje a politika trvalo udržateľného cestovného ruchu

Pre zistenie dopadov CR na životné prostredie či už pozitívne alebo negatívne je dôležité monitorovanie udržateľnosti cestovného ruchu. Najčastejšie sa efekty CR zisťujú

prostredníctvom indikátorov, a teda ukazovateľov udržateľnosti. Tradične sa tieto ukazovatelia dopadov delia na ekonomické a ekologické.

Miestne orgány zohrávajú dôležitú úlohu v hospodárskom rozvoji vrátane rozvoja cestovného ruchu. Decentralizácia politik a stratégií vytvára priestor pre zlepšenie schopnosti miestnych orgánov pre využívanie politických nástrojov na hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj. Miestne orgány sú často najlepšie umiestnené organizácie pre vytvorenie udržateľného prístupu k cestovnému ruchu, stanoveniu stratégií a vyváženia záujmov podnikov cestovného ruchu, turistov a miestnych obyvateľov.

Medzinárodné organizácie majú za úlohu pomôcť miestnym orgánom a skupinám, ktoré sú zainteresované v destináciách pri TUR a riadení cestovného ruchu. Jedná sa o úlohy ako sú: Identifikovať a rozširovať dobré príklady z praxe turistických destinácií; podporovať vytváranie sietí TUR turistických destinácií; identifikovať politické a plánovacie nástroje, ktoré pomôžu miestnym orgánom a organizáciám manažmentu uplatňovať udržateľné procesy; podporovať povedomie o otázkach TUR v odvetví cestovného ruchu (Vourc'h, 2003).

1.5.2 Piliere udržateľného cestovného ruchu

Udržateľný cestovný ruch spája uspokojovanie ľudských potrieb, ktoré sú v súlade so životným prostredím. Snaží sa sprostredkovať zelenú formu turizmu s nízkymi dopadmi na prostredie prostredníctvom dodržiavania princípov v rámci troch základných pilierov, ktoré sú medzi sebou prepojené a vzájomne na seba nadväzujú.

Udržateľný cestovný ruch teda stojí na niekoľkých princípoch. Prvým z nich je zachovanie environmentálnych, ekonomických a kultúrno - sociálnych zdrojov. Druhým princípom je budúcnosť. Je spojená s budúcnosťou ďalších generácií, ktoré môžu čerpať zo zdrojov, ktoré majú trvať čo najdlhšie a najefektívnejšie. Tretí princíp je spravodlivosť, a teda spravodlivé rozdeľovanie pri zachovaní ekonomických, environmentálnych, sociálnych a kultúrnych úžitkov a nákladov. Agenda 21 vyzýva medzinárodné spoločenstvo ku stanoveniu indikátorov udržateľného rozvoja, ktoré by zvyšovali povedomie o význame udržateľnosti. Nakoľko sa koncept trvalej udržateľnosti delí na tri piliere, je dôležité, aby každý pilier v udržateľnom cestovnom ruchu splňal určité ciele a princípy (Mowforth, Munt, 2003).

Ciele pilierov udržateľného cestovného ruchu

Oblasť	Merítko
Ekonomické ciele	výdaje na ochranu životného prostredia
	výdaje na udržanie a obnovu kultúrneho dedičstva
	výdaje na výskum
Sociálne ciele	zdravie obyvateľov destinácie
	prístupnosť destinácie hendikepovaným
	zachovanie kultúrneho dedičstva
Environmentálne ciele	emisie CO2 spôsobené dopravou
	podiel energie z obnoviteľných zdrojov
	produkcia odpadových vôd vďaka turistickým aktivitám

(Musil, 2010).

Ekonomický pilier

Jedným z efektov cestovného ruchu je ekonomický príjem turistických destinácií. Pri udržateľnom turizme je dôležité, aby návštevníci destinácie utrúcali prostriedky za miestne služby a výrobky, a podporili tak miestnu ekonomiku. Preto by mal miestny sektor nakupovať svoj sortiment služieb a produktov v rámci destinácie, aby financie neunikali. Finančné zdroje, ktoré destinácia získa z cestovného ruchu by mali byť aspoň čiastočne vkladané do udržiavania, ochrany a rozvoja kultúrneho a prírodného dedičstva danej lokality. Cestovný ruch ponúka v regióne množstvo pracovných príležitostí. V rámci udržateľného cestovného ruchu by mala byť zamestnaná v najväčšej možnej miere miestna pracovná sila. Nielenže je tak podporovaná regionálna ekonomika, ale M. Pásková považuje miestnu zamestnanosť ako pozitívny efekt spojený s kladným vzťahom k bydlisku (Pásková, 2008). Miestni obyvatelia, ktorí majú potrebné znalosti by mali byť zapojovaní do aktivít cestovného ruchu a rovnomerne a spravodlivo zdieľať finančné výnosy. Taktiež je dôležité usilovanie sa o rozloženie turistov v čase a priestore. Problémové môžu byť sezóny, kedy napríklad počas prázdnin prichádza do destinácie množstvo návštevníkov, ktorí zaťažujú územie nerovnomerne, a vytvárajú tlak na prostredie a dočasnú sezónnu zamestnanosť.

Celkový manažment a politika udržateľného cestovného ruchu by mali byť uskutočňované tak, aby podporovali zvyšovanie úrovne miestneho regiónu a uspokojovali potreby nie len turistov, ale aj obyvateľov. Verejné orgány by mali spolupracovať s obyvateľmi a odborníkmi, a starať sa o bezpečnosť a rozvoj lokality. Potencionálni investori a obchodníci by mali dodržiavať predpisy verejných orgánov, monitoring možných dopadov uskutočňovaných a potencionálnych projektov tak, aby boli transparentné, objektívne s následnou konzultáciou dotknutých komunít. Poskytovatelia turistických služieb a produktov by sa mali zamerať namiesto komerčného predaja s cieľom materiálnej kvantity na predaj srdcom zameraný na kvalitu.

WTO zhodnotilo princípy udržateľnosti ekonomického piliera následovne:

- ekonomická životaschopnosť,
- lokálna prosperita,
- rovnosť zamestnaneckých podmienok,
- uspokojenie potrieb návštevníkov,
- lokálna kontrola dodržiavania plánovanej stratégie,
- efektivita vo využívaní lokálnych zdrojov.

Všetci účastníci udržateľného turizmu s cieľom dosiahnuť primeraný a udržateľný ekonomický rozvoj so zameraním na rovnoprávne uspokojovanie potrieb a túžob súčasných aj budúcich generácií (WTO, 2001).

Environmentálny pilier

Cestovný ruch môže spôsobovať negatívne dopady na prírodné prostredie ak ide o neregulovaný turizmus s väčším množstvom návštevníkov prostredia ako dokáže dané prostredie uniesť. V tom prípade sa jedná o prekročenie hranice únosnosti územia. V prírode tak môže vzniknúť erózia pôdy, znečistenie prostredia, pokles prírodných zdrojov, hlukové znečistenie, strata biodiverzity a podobne. Špecifické prírodné prostredie sa s tým nemusí vyrovnáť a môže nastať zničenie ekosystému. Najčastejšie sa jedná v rámci turizmu o chôdzu mimo vyznačených chodníkov, následné zášlapy pôd, rušenie zvery, ktoré môže zmeniť prirodzené chovanie divokých živočíchov a znečisťovanie prostredia.

Okrem návštevníkov ovplyvňuje prostredie a vzhľad krajiny výstavba turistických rekreačných zariadení. Preto je dôležité, aby sa prevádzal manažment udržateľného cestovného ruchu, ktorý tieto dopady zmierňuje a snaží sa predchádzať ich vzniku. Ochrana prírody by mala byť nadriadená aktivitám cestovného ruchu (Hvizdová, 2016). Udržateľný cestovný ruch dáva prednosť nemotorovej a hromadnej doprave pred využívaním

individuálnej dopravy. Prírodné zdroje by sa mali v rámci udržateľnosti využívať rozumne s ohľadom na ekologické limity. Tie sa nastavujú z dôvodu ochrany a zachovania biodiverzity a zachovania životodarných biosférických systémov.³ V rámci neobnoviteľných zdrojov ide o využívanie zdrojov do tej miery, do akej sme schopní tieto zdroje nahradzovať alternatívnymi zdrojmi. Obnoviteľné zdroje možno využívať do tej miery, do akej sú schopné sa prirodzeným spôsobom obnovovať. Verejné a miestne orgány by mali mať nastavenú vysokú ochranu prírody, ďalej by sa mali venovať monitoringu zložiek životného prostredia a biodiverzity, a rozvoju udržateľného lesníctva a hospodárstva. Regionálne, verejné a miestne orgány by mali podporovať formy cestovného ruchu, ktoré pomáhajú zachovať vzácne zdroje, chrániť prostredie a znižujú vytváranie odpadov.

Sociálny pilier

Cestovný ruch neovplyvňuje iba prírodné prostredie ale aj kultúrne prostredie, tradície a sociálne aspekty vybranej destinácie. Medzi základné princípy udržateľného turizmu je porozumenie a podpora etických hodnôt, ktoré vychádzajú z rešpektovania sociálnych a kultúrnych tradícií účastníkov cestovného ruchu. Aktivity takéhoto turizmu sa vykonávajú v súlade so zvyklosťami a hodnotami vybraných regiónov. Taktiež tieto aktivity musia rešpektovať rovnosť mužov a žien, podporovať individuálne ľudské práva a práva menšinových skupín ako sú deti, dôchodcovia, etnické skupiny, zdravotne postihnutí a podobne. Miestni obchodníci a poskytovatelia služieb by mali zachovávať miestne tradície, vzácne kultúrne pamiatky a architektúru. Zároveň však majú návštevníci právo na turizmus, voľný čas a cestovanie. Turisti majú právo na dostupné formy miestnej komunikácie a slobodu pohybu pri rešpektovaní miestnych zákonov o regulácii pohybu po určitých miestach. Dôležitá je aj výchova a vzdelávanie návštevníkov, ale aj miestnych obyvateľov, ktoré vedú k mysleniu a jednaniu v súlade s princípmi trvalo udržateľného rozvoja a k zodpovednému chovaniu návštevníkov. To vedie k zníženiu negatívnych dopadov turizmu. Vzdelávanie zahŕňa informovanosť, s cieľom vzbudiť záujem o kvalitu ľudského a životného prostredia.

³ medzi biosférické systémy patrí: globálny systém klímy a hydrosféry, stratosférická ozónová vrstva, globálny systém atmosféry, hydrologický cyklus a cirkulácia oceánov, tropické dažďové pralesy.

1.6 Vysokohorské prostredie

Presná definícia vysokohorského prostredia neexistuje. Na svete je množstvo regiónov, ktoré ležia vo vysokej nadmorskej výške, a pre ktoré sú typické strmé svahy, vrcholy hôr či pokles teploty. Vysokohorské prostredie obsahuje množstvo cenných prírodných zdrojov. Viac ako polovica svetovej populácie sa spolieha na čerstvú vodu, ktorá sa akumuluje v horách, a ktorú využívajú ako pitnú vodu, vodu úžitkovú, priemyselnú či ako zavlažovacie systémy. Hlavným ekonomickým prínosom lesa je drevo. No horské prostredie ponúka dôležitejšie ekosystémové funkcie ako produkciu vody, zdroje minerálov, zachytávajú a uchovávajú atmosférickú vlhkosť, tvoria kyslík, nájdeme v nich pestrú biodiverzitu, druhy rastlín, húb a živočíchov vyskytujúcich sa iba v horskom prostredí. Produkčné kapacity horských lesov sú limitované špecifickou klímou, režimom vlhkosti a pôdou. Ďalšia rola horských lesov je kontrola odtoku a znižovanie erózie pôdy, čo prispieva k lepšej kvalite vody vo vodných tokoch a riekach. Pomáhajú chrániť obce a dopravnú infraštruktúru pred prírodnými nebezpečenstvami ako sú lavíny, záplavy a zosuvy pôd (The Mountain Institute, 1999).

1.6.1 Vysokohorská turistika

V 19. storočí začali vznikať prvé alpinistické spolky, v rámci ktorých sa uskutočňovali výstupy na významné vrcholy. Hospodárske cesty sa postupne menili na turistické chodníky. Ľudia chceli spoznávať horské prostredie a dobýjať vrcholy. Vysokohorská turistika patrí medzi obľúbené aktivity cestovného ruchu či už zo športových alebo relaxačných dôvodov. Príroda má na človeka nepochybne pozitívny vplyv. Nájdeme v nej ticho, pokoj a rozmanitú krásu. Pôsobí na naše zmysly, emócie, telo a celý organizmus. Horské prostredie vyhľadávajú ľudia, ktorí oceňujú prírodné prostredie a majú k nemu určitý vzťah. Na druhej strane sú v dnešnej dobe hory plné ľudí, ktorí vidia vysokohorskú turistiku ako novodobý trend.

Vysokohorskú turistiku môžeme označiť rôznymi termínmi ako sú horská turistika, trekking, pešia turistika. Pri tejto forme turistiky sa chodí po označených cestách, mali by byť dodržiavané zásady ochrany prírody ako sú napríklad sezónne obmedzenia. Často vyžaduje lepšiu úroveň fyzickej kondície.

Za vysokohorský turizmus označujeme pobyt v horskom prostredí, vrátane výstupov na vrcholy hôr avšak bez použitia pomôcok (Boščíková, 2004).

Je to druh turistiky v horách v skalnatom alebo ľadovcovom teréne, kedy je pre presun používaná turistická chôdza a vo výnimočných prípadoch sa pre bezpečnosť môžu použiť základné horolezecké pomôcky. Hlavným motívom tohto druhu turistiky je kultúrno - poznávací činnosť (Ludvík, 1986).

Zdravé a zachované horské prostredie je dôležité aj pre miestnych obyvateľov hôr. Poskytuje im zdroje, prácu a špecifický život a kultúru, ktorý je častokrát náročný pre horské podmienky.

1.6.2 Udržateľný rozvoj vysokohorskej turistiky

V posledných rokoch nastal vysoký nárast cestovného ruchu v oblasti horských regiónov. Politické a inštitucionálne riešenie pre konzerváciu a udržateľný rozvoj v horskej oblasti poskytla Agenda 21 už v roku 1992 na Summit Zeme v Rio De Janeiro. Kapitola s názvom Manažovanie krehkých ekosystémov s podtitulom Udržateľný horský rozvoj poukázala na dôležitosť hôr pre prostredie. V roku 1995 Komisia pre udržateľný rozvoj s cieľom pozdvihnúť problematiku hôr a podporiť politiku, a činnosti zamerané na spravodlivý a udržateľný horský rozvoj vytvorila elektronickú sieť s názvom Mountain Forum. Jej úlohou je spolupráca neštátneho, štátneho, medzivládneho, vedeckého a súkromného sektora a dobrovoľných účastníkov, ktorí sa chcú podieľať na podpore tohto rozvoja. Prvá konferencia tejto siete sa konala v roku 1996, kde si účastníci vymieňali vlastné poznatky a nápady ohľadom horskej udržateľnosti (OSN, 1996).

Spoločná konferencia sformulovala základné ciele pre vznik udržateľnosti hôr následne:

- proces zvyšovania povedomia o kritickej role horského prostredia a ľudí žijúcich v horách vo svetových záležitostiach,
- pokračovanie vo výskume horského prostredia a šírenie vedeckých výsledkov z výskumov,
- vytvorenie svetového fóra pre horské mimovládne organizácie s efektívnym vzájomným komunikačným systémom (Messerli, Ives, 1997).

Tieto ciele Komisia rozšírila a vytvorila tak základné princípy pre udržateľnosť v horských regiónov založené na tom, aby bolo v maximálnej možnej miere decentralizované riadenie a rozhodovanie v horských regiónoch. Decentralizácia by mala zdôrazňovať konkrétne opatrenia na posilnenie miestnych spoločenstiev a organizácií. Pre zachovanie a vytvorenie medzi ochranou a turizmom je potrebná lokálna kontrola zdrojov. Lokálne komunity by mali mať rozhodovaciu kontrolu nad tým, aký typ cestovného ruchu sa bude v

regiónu rozvíjať. Posilnenie horských komunít umožňuje politický, kultúrny a ekonomický rozvoj regiónu. Pre zníženie degradácie prostredia by sa mali používať obnoviteľné zdroje energie, zamerať sa na ochranu kvality vody, podporovať výskumy a monitoring ekosystémov a biodiverzity (United Nations Commission, 1995.)

1.7 Horské chaty a horské hotely

Súčasťou horskej infraštruktúry sú neodmysliteľne horské chaty a horské hotely, ktoré podporili rozvoj vysokohorskej turistiky. Horské chaty sa v minulosti stavali ako úkryty či útulne pri nepriaznivom počasí alebo slúžili ako dočasné ubytovacie zariadenie pri dlhších výstupoch.

V súčasnosti sú chaty častým cieľom pri horskej turistike, kde sa môžu turisti občerstviť, načerpať nové sily, a v niektorých prípadoch ubytovať sa. Balatka definuje turistickú chatu ako: „ubytovacie zariadenie spravidla v krajine príťažlivej oblasti, ktoré umožňuje ubytovanie turistom, a tým aj prevádzanie aktívnej turistiky” (Balatka, 1986). Dodáva, že zároveň môže slúžiť ako turistické informačné miesto. Nakoľko sú horské chaty situované vo vysokohorskom prostredí, obsahujú určité špecifiká. Chaty sú najčastejšie vzdialené od akejkoľvek infraštruktúry, a teda od verejných zdrojov vody, elektriny, zásob či kanalizácie. Ku chatám nemusí viesť ani žiadna príjazdová cesta. Chata tak musí fungovať samostatne. Toto špecifikum neplatí pre horské hotely. Horský hotel je ubytovacie zariadenie kategórie hotel umiestnené v horskom teréne, nezriedka bez priameho napojenia na cestnú sieť (Orieška, 2011). Horské hotely disponujú väčšou kapacitou ubytovacích lôžok a častokrát ponúkajú aj iné doplnkové turistické služby. Obe turistické zariadenia však čelia v zime horším klimatickým podmienkam v podobe silného vetra, snehových búrok, ľadového a lavínového nebezpečenstva.

Horské chaty sú umiestnené v ekologicky citlivom prostredí, preto je dôležité, aby prevádzka chaty čo najmenej zaťažovala životné prostredie, a aby bola stanovená rozumná kombinácia zdrojov energie. V minulosti sa ekologické riešenie chat neriešilo. V dnešnej dobe v prípade vhodných podmienok môže chata využívať šetrné zdroje energie. V rámci udržateľnosti sa jedná o pasívne a aktívne využívanie slnečnej energie, využitie ekologických únosných energií ako využitie dreva, využitie vodnej a veternej energie. Chaty nachádzajúce sa v prírodnom prostredí často využívajú vodné zdroje ako zásobovanie vody. Či už sa jedná o zdroje podzemné alebo povrchové. V prípade stavebného materiálu sa jedná najčastejšie o využitie dreva. Chaty najčastejšie disponujú čističkami odpadných vôd a často v nich fungujú suché toalety. Nakoľko sú chaty odrezané od prístupu motorových vozidiel,

často sa stavebný materiál prináša vrtuľníkom. Ostatné zásobovanie chaty je možné peším dovozom, ktoré často vykonávajú nosiči.

2. METODOLÓGIA

2.1 Použité metódy a techniky výskumu

Nakoľko chcem vo svojom výskume pochopiť, vystihnúť a popísať situáciu s udržateľným turizmom v horskej oblasti, zvolila som pre analytickú časť výskumu diplomovej práce kvalitatívne výskumné metódy. Kvalitatívny výskum je prevádzaný z dlhšieho sledovania terénu, situácie jedinca či skupiny osôb, prináša hĺbkový opis prípadu a jeho podrobnú komparáciu. Tento proces využíva širokú škálu postupov a prináša podrobné informácie o novo objavenom fenoméne (Hendl, 2008).

Z kvalitatívnych metód skúmania použijem často využívanú metódu triangulácie, a teda získavanie dát z viacerých zdrojov. Janice Morse vymedzuje trianguláciu ako metódu prostredníctvom, ktorej získavame komplementárne zistenia. Tie prispievajú k teórii, vývoju poznatkov a posilňujú výsledky samotného výskumu (Morse a kol., 2002).

V práci použijem metódy pološtrukturovaných rozhovorov, zberu dát a vlastného pozorovania. Pomocou týchto výskumných metód by som rada zistila odpoveď na výskumnú otázku: **spĺňajú skúmané horské chaty podmienky udržateľného cestovného ruchu?**

Prvá časť výskumu bude venovaná vopred pripraveným rozhovorom s chatármi vybraných horských chát. Pološtrukturované rozhovory majú neštandardizovanú formu dotazovania vybraných respondentov pomocou otvorených otázok. Umožňujú zachytiť výpovede v prirodzenej forme prostredníctvom vopred pripravených otázok, ktoré sa počas dotazovania môžu meniť a prispôbovať podľa odpovedí respondenta (Baum, Gojová, 2014).

Tieto rozhovory objasnia ako funguje prevádzka horskej chaty, a aký veľký má dopad na životné prostredie v danej oblasti. Zisťovať budem informácie, ktoré sa týkajú zložiek životného prostredia, zdrojov a spotreby energie. Ďalej sa budem pýtať na konkrétne činnosti, ktoré prírodu poškodzujú alebo jej prospievajú.

Ďalšia časť výskumu bude venovaná vlastnému pozorovaniu okolitého prostredia horských chát, ktoré by malo priniesť transparentnú reflexiu pozorovaných oblastí. V kvalitatívnom výskume prebieha zhromažďovanie dát a ich analýza prostredníctvom zachytených záznamov, ktoré preukazujú validitu postupov. K tomu slúžia poznámky, a teda záznam o tom, čo sa deje v skúmanom prostredí (Disman, 2002).

Poslednú časť empirického výskumu venujem zberu dát a ich obsahovej analýze. Dáta budem čerpať z dostupných internetových a štatistických databáz Štátne lesy TANAP-u a Správa TANAP-u.

Po analýze získaných dát by všetky tri časti výskumu mali podať obraz, ktorý vypovedá o fungovaní horských chát vo vysokej nadmorskej výške a ich vplyve na životné prostredie, a odpovedať tak na stanovenú výskumnú otázku.

2.2 Popis modelového územia

Pre terénny výskum diplomovej práce bolo zvolené územie Vysoké Tatry, ktoré sa začalo formovať v mladších treťohorách. Najvyššie pohorie Slovenska sa nachádza na severnom území republiky a hraničí s poľskou stranou Tatier. Z geomorfologického hľadiska sa delia na Západné a Východné Tatry. Tatry majú rozlohu 720 km², z toho samostatne na Vysoké Tatry pripadá približne 260 km². Skladajú sa prevažne zo žuly, miestami úseky tvoria vápence a dolomity. Pohorie leží v miernom pásme vnútrozemskej klímy, kde sa teplota mení podľa nadmorskej výšky. Priemerná teplota je okolo 0° C. Vysoké Tatry sú zložené z troch katastrálnych častí a to: Starý Smokovec, Tatranská Lomnica a Štrbské Pleso. Najvyšší vrch pohoria je Gerlachovský štít (2655 m.n.m), nasleduje Lomnický štít (2634 m.n.m) a Ľadový štít (2627 m.n.m) (Andráši, Paryski, 1974).

Doliny vo Vysokých Tatrách formovali vysokohorské ľadovce, je ich celkovo 30 a tvoria protipóly horských hrebeňov. Medzi najznámejšie doliny patrí Batizovská dolina, Tichá, Furkotská, Velická či Veľká studená dolina. Vodstvo Vysokých Tatier tvoria rieky Poprad, Dunajec a Váh, horské toky ako sú Velický potok, Kežmarská Biela voda, Studený potok, Biela a Mlynica, ktoré sa vlievajú do rieky Poprad. Javorinka a Biela voda ústia do rieky Dunajec. Po ustúpení ľadovcov vznikali postupne v kotlinách horské jazerá či plesá. Vysoké Tatry obsahujú 85 týchto horských jazier. Najväčším z nich je Veľké Hincovo pleso, Kmeťov vodopád, ďalšie známe sú Vodopády Studeného potoka, Popradské pleso, Štrbské pleso či Obrovský vodopád.

Vysoké Tatry tvorí 5 výškových stupňov vegetácie, a to:

- Podhorský stupeň do výšky 700 m.n.m., ktorý tvoria hlavne zmiešané lesy a polia.
- Horský stupeň od 700 m.n.m. do výšky 1550 m.n.m., tvorený ihličnatými lesami.
- Subalpínsky stupeň od 1550 m.n.m. do výšky 1800 m.n.m., tvorený kosodrevinami a limbami.

- Alpínsky stupeň od 1800 m.n.m do 2300 m.n.m., ktorý tvoria kosodreviny a horské lúky.
- Vrcholový stupeň s výškou nad 2300 m.n.m., tvorený horskými štítmí, kde prevažujú lišajníky a machy.

2.2.1 História Vysokých Tatier

Podtatranská oblasť bola osídlená už v praveku, o čom svedčia nálezy neandrtálskeho človeka z neďalekej obce, Gánovce, nájdené v roku 1926. V 11. storočí bol región podmanený maďarskými nájazdami čím sa stal súčasťou Uhorska. Prírodné bohatstvo a množstvo baní na území prilákalo aj poľské vojská, ktoré zožali neúspech vďaka maďarským vojskám a následnou nemeckou kolonizáciou. Počas obdobia kolonizácie Vysoké Tatry priťahovali botanikov, vedcov, ale aj turistov a horolezcov. Začínajú počiatkové výstavby osád, prvou z nich bol Starý Smokovec v roku 1797. Rozmachu turizmu prospel vznik Košicko - bohumínskej železnice v roku 1871. Klimatické podmienky umožnili zrod kúpeľníctva a liečebníctva začiatkom 19. storočia. Prvou turistickou ubytovňou sa stala Rainerova útulňa, nad Vodopádmi Studeného potoka v roku 1863, kde je uložená výstava histórie horolezectva a nosičstva. Začiatky turistických chodníkov položila prvá turistická organizácia, Uhorský karpatský spolok, ktorý sa postaral aj o vznik prvých horských chát. Po 2. svetovej vojne sa spolu 14 vystavených osád zjednotili do obce Vysoké Tatry a v roku 1949 vzniká najstarší národný park Slovenska - Tatranský národný park [online]. cit. (dostupné z <http://www.tatryportal.sk/historia-tatier.html>).

2.2.2 Príroda vo Vysokých Tatrách

TANAP od roku 1933 spolu s poľským Tatrzańskim Parkom Narodowym patrí do biosférických rezervácií UNESCO. Územie parku s rozlohou 73 800 ha (z toho na ochranné pásmo pripadá 307 km²) ponúka viac ako 1 300 druhov fauny a flóry. Vstupom Slovenskej republiky do Európskej Únie v roku 2004, patrí TANAP do Európskej sústavy chránených území SR. Do územia NATURA 2000 v rámci biogeografických regiónov patrí alpínsky región. Oblasť TANAP-u je navrhované z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu. Jedná sa o oblasti ako sú: karbonátové skalné sutiny alpínskeho stupňa, vresoviská a spoločenstvá kríčkov v subalpínskom až alpínskom stupni, aktívne vrchoviská, horské vodné toky a bylinné porasty popri brehu, neprístupné jaskynné útvary, smrekovcovo - limbové lesy, horské smrekové lesy, prechodné rašeliniská a trasoviská, a iné. Do chráneného územia patria rôzne druhy flóry ako sú napríklad: zvonček hrubokoreňový, vrchovka alpínska,

lyžičník tatranský, klinček lesklý či poniklec slovenský. Vysoké Tatry sú známe chráneným druhovým bohatstvom zvierat. Za znak Tatier sa považuje kamzík vrchovský. Tatry sú známe aj početným výskytom medveďa hnedého, rysa ostrovida, vydry riečnej, hraboša tatranského, vlka dravého, svišťa vrchovského, netopiera veľkouchého.

Chránené vtáčie územie Tatry bolo vyhlásené za účelom zabezpečenia priaznivého stavu biotopov vtákov európskeho významu s cieľom zachovania ich prežitia a rozmnožovania. Patria tu druhy ako sú: orol skalný a orol kriľavý, tetrov hlucháň, kuvik kapcavý a vrabčí, bocian čierny, d'ateľ trojprstý či strakoš sivý.

Vývoj rastlinstva bol ovplyvnený veľkým výškovým rozmedzím, špecifickými klimatickými podmienkami, striedaním geologických podloží a v neposlednom rade aj historickými činiteľmi. Nájdeme tu zástupcov druhov od teplomilných, podhorských, cez druhy horské, lesné, vlhkomilné, až po alpínske druhy. Popísaných druhov rastlinstva na tomto území je 1650. Niekoľko druhov rastlín sa vyskytuje z celej republiky jedine na tomto území, a to napríklad: očianka tatranská, bodliak laločnatolistý či mak tatranský.

Dlhodobé pôsobenie prírodných a ľudských faktorov má za následok súčasný stav živočíšnych druhov na tomto území. Veľký vplyv mali studené obdobia, z ktorých ostali potomkovia obývajúci tajgu a tundru. Nižšie polohy reprezentujú bezstavcové a stavovcové druhy ako napríklad skokan zelený a hnedý, myšiak severský či žlna zelená. Charakteristická časť Tatier je alpínska zložka, kde môžeme nájsť výskyt svišťa vrchovského a kamzíka vrchovského. Veľké zastúpenie patrí kôrovcom a hmyzu ako sú bežec tatranský, motýľ priazovec tatranský či chrobák fúzač zemolezový. Z významných a ohrozených druhov dravých vtákov a sov tvoria druhy orla skalného a kriľavého, sokola myšiara, myšiaka hôrneho, výra skalnatého. Z cicavcov je zistený výskyt piskora vrchovského, kuny lesnej či netopiera fúzatého. Z veľkých šeliem v súčasnosti tvorí silná populácia medveďa hnedého, rysa ostrovida a vlka dravého. Vodné toky obýva vydra riečna (Lacika, Ondrejka, 2009).

Národný park ponúka pestrú časť lesných spoločenstiev. Tvoria ho biotopy národného a európskeho významu. Z národného významu je tu najviac zastúpený biotop jedľových a jedľovo-smrekových lesov, z európskeho významu sú tu zastúpené kosodreviny, smrekové lesy čučoriedkové, smrekovcovo - limbové lesy, rašeliniskové smrekové lesy či horské jelšové lužné lesy [online]. cit. (dostupné z: <<http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-59-53/monitoring-velkych-seliem-sk>>).

V roku 2004 zasiahla Vysoké Tatry prudká víchrica, ktorá spôsobila na území kalamitu. Celková odhadovaná plocha poškodených lesných porastov bola 12 600 ha. Okrem poškodenia stromov mala kalamita ďalšie následky ako ohrozenie plnenia mimo produkčných funkcií lesa a strata územia pre živočíchov. V dôsledku kalamity sa na území premnožil lykožrút, ktorý začal napadať aj zdravé lesy.

Príroda Vysokých Tatier je bohatá na rôzne variácie druhov fauny a flóry. Vďaka koncentrácií jedinečnej prírody tak dostali aj názov „miniatúrne Alpy,” pretože na tejto pomerne malej ploche nájdeme prírodu podobnú rozľahlými Alpami. Vysoké Tatry poskytujú domov a potravu množstvu živočíchov. Ľudia v nej hľadajú relax, pokoj a ticho. Preto je nutné, aby bolo toto vzácne územie chránené a ostalo tu pre ďalšie generácie.

2.2.3 Cestovný ruch a horský turizmus vo Vysokých Tatrách

Vysoké Tatry lákajú návštevníkov z celého sveta z rekreačných, kultúrnych či športových dôvodov. Svojím prírodným bohatstvom ponúkajú možnosť oddychu, pokoja a relaxácie. Turizmus sa na tomto území začal rozvíjať v druhej polovici 19. storočia a to z dôvodu kúpeľníctva. V roku 1615 sa uskutočnila prvá túra, ktorá dala podnet milovníkom prírody a turistiky. Začali sa vytvárať prvé zväzy, spolky a kluby turistov, ktoré spoločne podnikali túry po celých Vysokých Tatrách. S rozvojom turistiky vznikali prvé chaty, táboriská, prístrešky a horské ubytovania (Kolektív autorov, Príroda Tatier, Správa TANAP, 2015).

Horský turizmus je obvykle definovaný ako peší pohyb v horskom teréne nad pásmom lesa. Vysokohorská turistika v sebe zahŕňa viacero disciplín. Vo svojej podstate znamená najpôvodnejšiu formu horolezectva. Najbežnejšie sa pod týmto pojmom rozumejú prechody horských skupín, výstupy na sedla a vrcholy, a hrebeňové túry vo vysokohorskom prostredí (Kublák, 2015).

Horskou oblasťou môžeme nazvať podľa Asociácie horských sídiel Slovenska oblasti, ktorých nadmorská výška je minimálne 600 m.n.m. a do jeho katastra zasahuje chránené územie [online]. cit. (dostupné z <http://www.vysoketatry.sk/charakteristika-ahss.html>). Na území Tatranského národného parku sa nachádza približne 600 km značených turistických trás. Turistické trasy vedú po úsekoch lesa, cez doliny, k plesám, k výstupom k tatranským chatám, k vrcholom štítov či prechodmi medzi tatranskými sedlami. V čase od 1. novembra do 15. júna je 230 km chodníkov uzavretých, pre zvyšnú časť Štátne lesy TANAP-u používajú zimné značenie. Chodníku sú uzavreté z hľadiska bezpečnosti turistov, a z dôvodu ochrany prírody, hlavne kamzíkov a svišťov vrchovských tatranských. Tieto chodníky

môžeme podľa náročnosti deliť na nenáročné vychádzky, mierne namáhavé túry a náročné vysokohorské výstupy, kde sú ťažšie úseky zaistené reťazami. Pre orientáciu turistov nájdeme na značkovaných chodníkoch informačné a smerové tabule vo štvorcovom tvare (10x10 cm) s tromi rovnobežnými pruhmi so stredovou vodiacou čiarou. Na značenie sa využívajú štyri farby turistických trás:

- červená: hrebeňové trasy,
- modrá: diaľkové trasy,
- zelená: prístupové trasy,
- žltá: spojky medzi trasami.

[online]. cit. (dostupné z <http://www.tatryportal.sk/sport/turistika/>).

Vo Vysokých Tatrách je dôležité dodržiavať Návštevný poriadok TANAP-u⁴. TANAP je od roku 2002 bez platného návštevného poriadku, kedy vstúpil do platnosti nový zákon o ochrane prírody a krajiny, a tak vtedajší návštevný poriadok neplatí už roky. Na novom poriadku sa momentálne pracuje a mal by vstúpiť do platnosti pravdepodobne až v letnej sezóne v roku 2018.

Návštevný poriadok ustanovuje povinnosti pre návštevníkov parku, upravuje podrobnosti o rozsahu a spôsobe dopravy na jeho území, a poskytuje informácie o kultúrno-výchovnom využívaní národného parku. Návštevníci sú povinní na území parku správať sa tak, aby nedochádzalo k poškodeniu a úhynu rastlín, živočíchov či poškodeniu životného prostredia, vrátane znečisťovania prírody odpadkami. Zakázané je trhať, poškodzovať, ničiť, vykopávať a zbierať chránené rastliny, huby a lišajníky, rušenie živočíchov, ich usmrcovanie, premiestňovanie, chytanie, zraňovanie, poškodenie ich biotopov a obydlia. Ďalej je zakázané aj ničenie a zbieranie chránených nerastov a chránených skamenelín či poškodzovanie drevín. Návštevníci môžu vykonávať turistiku len po turistických, kúpeľných a náučných chodníkoch s výnimkou chodníkov, na ktorých bol pohyb zakázaný a obmedzený podľa rozhodnutia orgánu ochrany prírody a krajiny [online]. cit. (dostupné z <http://www.tanap.org/download/navstevny-poriadok-tanapu.pdf>).

⁴ Návštevný poriadok vydal Krajský úrad v Prešove podľa § 15 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 289/1994 Z.z. o ochrane prírody a krajiny a § 3 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z.z. o organizácii miestnej štátnej správy o zmene a doplnení niektorých zákonov po dohode s Krajským úradom v Žiline, vyjadrení dotknutých obcí a prerokovaní so Správou národných parkov Slovenskej republiky - Správou Tatranského národného parku

hotel. Oba objekty vyhoreli. Chata v dnešnej podobe sa prevádzkuje od roku 1934. Chata dostala názov po Pavlovi Bilíkovi, lyžiarovi a pretekárovi.

Chata Solisko (1 840 m.n.m.) umiestnená na svahu Predného Soliska spolu s lanovkou zo Štrbského plesa na Solisko, navštevovaná hlavne lyžiarmi. V minulosti slúžila útulňa s občerstvením pre zjazdárov. Pre jej zlý technický stav ju v roku 2003 prestavali do dnešnej podoby.

Zamkovského chata (1 475 m.n.m.) sa nachádza v ústi malej studenej doliny. Postavil ju v roku 1943 vyštudovaný fotograf Štefan Zamkovský. Ten v Tatrách pôsobil ako nosič a horolezec. Chata nemala oficiálny názov ale každý ju poznal ako Zamkovského chatu. V roku 1991 sa dostala do správy Klubu slovenských turistov a lyžiarov spoločnosti Slovenské Karpaty, ktorí ju vrátili dedičom Štefana Zamkovského. Zamkovského chata je cieľom menej náročných turistov, najčastejšie prechádzajúcich Tatranskou magistrálou medzi Hrebienkom a Skalnatou dolinou.

Horský hotel Popradské pleso (1 494 m.n.m.) v minulosti známy ako Chata kpt. Morávku sa nachádza v malej Mengusovskej doline hneď pri Popradskom plese. Chata patrí medzi najnavštevovanejšie, je možné z nej ďalej pokračovať na Chatu pod Rysmi či na Kôprovský štít. Obľúbená je pre cyklistov aj skialpinistov.

Chata pod Rysmi (2 250 m.n.m.) je najvyššie položená a najmladšia chata pôvodne postavená v roku 1933. Je umiestnená pod sedlom Váha, nad kotlinou Žabích plies a Mengusovskej doliny. Chata bola niekoľkokrát zavalená lavínou. Ako jediná funguje sezónne.

Horský hotel Sliezsky Dom (1 670 m.n.m.) umiestnený na brehu Velického plesa a Velickej doliny vznikol ako chatka v roku 1871, ktorú zmiotla lavína. Uhorsko-karpatský spolok postavil novú. Podoba horského hotela vznikla v roku 1968 s rekonštrukciou v roku 2009.

Skalnatá chata (1 751 m.n.m.) v Skalnatej doline a pod Skalnatým plesom slúžila ako prístrešok pre prenocovanie v roku 1877. Do dnešnej podoby sa dostávala chata po prevzatí do Klubu československých turistov v roku 1932. Až po 20 rokoch ju rekonštruovala do dnešnej podoby rodina Kulangovcov. Chata slúži ako informačné stredisko ŠL-TANAP-u. Dá sa na ňu dostať aj lanovkou z Tatranskej Lomnice.

Téryho chata (2 015 m.n.m.) sa nachádza v hornej časti Malej studenej doliny, v okolí Piatich Spišských plies. Téryho chata bola postavená v roku 1899 na iniciatívu Edmunda

Téryho, banskoštiavnického lekára, ktorý sa venoval aj horolezectvu. Chatu postavil Uhorský karpatský spolok. Viac ako 50 ton stavebného materiálu museli nosiči vyniesť na vlastných chrbtoch. Do roku 1933 to bola najvyššie postavená chata Uhorska. V rokoch 1983 až 1984 bola chata rekonštruovaná, ale napriek tomu si zanechala svoj typický vzhľad z minulosti.

Zbojnická chata (1 960 m.n.m.) ohraničená vo Veľkej Studenej doline Slavkovským štítom, Východnou Vysokou, Svištím štítom a Javorovým štítom má vo svojom okolí 26 plies. Bola postavená ako poľovnícka chata v roku 1907 a po rekonštrukcii v roku 1910 otvorená verejnosti. Názov dostala chata vďaka pytliackej minulosti.

Chata pri Zelenom plese (1 551 m.n.m.) umiestnená v doline Zeleného plesa ponúka možnosti mnohým športovým fanúšikom. Je obkolesená viacerými štítmí a dolinami ako Malý Kežmarský štít, Veľká svišťovka či Baranie sedlo. V minulosti ako Egidova a Fridrihcova chata, ktoré vyhoreli, neskôr dostala názov podľa Alberta Brnčala, profesora telesnej výchovy a horolezeckého inštruktora.

Chata Plesnivec (1 290 m.n.m.) je ako jediná vysokohorská chata, ktorá sa nachádza v Belianskych Tatrách. Od 18. storočia fungovala ako zrub až do roku 1932 kedy si člen Karpatského spolku prenajal pozemok a vystaval Chatu Plesnivec (Bohuš ml.,2007).

3. EMPIRICKÁ ČASŤ

„Tatranské chaty, majáky v mori skál a snehu.”

Ivan Bohuš ml.

Prvá časť práce nám priblížila teoretické poznatky o problematike udržateľného cestovného ruchu v horskej oblasti. Druhá časť práce je venovaná praktickému výskumu, v ktorom využijeme teoretické poznatky z predchádzajúcich kapitol. Výskum sa zaoberá vzťahom a vplyvom prevádzky horských chát na životné prostredie a mapovaniu horského turizmu s dopadom na prostredie. Konkrétne na území Vysokých Tatier, v Tatranskom národnom parku (TANAP). Začiatok analytickej časti venujem metódam a technikám, ktoré som pri výskume aplikovala. V ďalšej časti práce rozoberiem proces samotného výskumu, zberu dát, spracovania dát a interpretácií výsledkov.

3.1 Priebeh výskumu

Ako som na začiatku kapitoly spomenula, výskum sa skladá z pološtrukturovaných rozhovorov, samostatným spracovaním dát a vlastného pozorovania. Plánovanie výskumu sa začalo vyhľadávaním a kontaktovaním kompetentných osôb, ktoré pracujú na horských chatách. Osoby boli vopred kontaktované prostredníctvom e-mailu alebo telefonicky. Z 13 chát sa mi podarilo skontaktovať a dohodnúť si dátum stretnutia s 10 chatami. Na interview sa podieľali samotní chatári, a teda vlastníci chát, nájomcovia chát alebo zamestnanci chaty. Nakoľko sa práca venuje mapovaniu udržateľného cestovného ruchu v horskom prostredí, okrem horských chát som kontaktovala aj organizácie spojené so starostlivosťou o životné prostredie v TANAP-e, a to Štátne lesy TANAP a Správu TANAP-u. Ďalej som kontaktovala Spolok horských vodcov, takže jeden rozhovor bol uskutočnený s horským vodcom, ktorý sa v teréne pohybuje každý deň a dokáže tak poskytnúť informácie o horskom prostredí. Kontaktovala som aj Združenie cestovného ruchu Vysoké Tatry, ktoré mi aj po niekoľko násobnom oslovovaní bohužiaľ neodpovedalo.

Nakoľko som si vo výskume vybrala metódu pološtrukturovaných rozhovorov, otázky sa počas rozhovoru prispôbovali a menili podľa priebehu rozhovoru, podľa toho, že niektorí respondenti boli ochotní poskytnúť viac alebo naopak menej informácií, taktiež záviselo na časových možnostiach respondentov a na tom, kde rozhovor prebiehal. Rozhovory prebiehali na základe vopred pripraveného návrhu otázok pre chatárov, ktorý sa skladal z

betérii 22 otázok. Pre Štátne Lesy TANAP, Správu TANAP-u a horského vodcu boli pripravené jednotlivo odlišné batérie otázok podľa pozície respondentov. Rozhovory prebiehali od 2.10. do 20.10. 2017. Respondenti boli vopred upozornení na možnosť nahrávania, tí ktorí súhlasili boli nahrávaní, v dvoch prípadoch bol rozhovor zapisovaný. Z 13 rozhovorov sa 11 konalo osobným stretnutím, 2 rozhovory prebiehali cez e-mailovú komunikáciu. 1 respondent si prial byť anonymný.

3.2 Predstavenie respondentov

Mojím prvým respondentom bol pán **Peter Petras**, ktorý neodmysliteľne patrí k **Rainerovej útulni** (1 301 m .n. m), a pozná horské prostredie Vysokých Tatier už od roku 1997. Od svojich 16 rokov bol nosičom a keď si raz všimol chatu, ktorá bola v danom čase dreváreň pre bývalú chatu Kamzík, tak podľa jeho slov, si: „*Najstaršia chata v Tatrách zaslúži iný osud ako osud ruiny*”. Chatu získal od ŠL TANAP-u do prenájmu, a od vtedy ju celú zrekonštruoval na vlastné náklady. V roku 2014 chatu získal do prenájmu, po boji s ďalšími dvoma konkurentami, syn pána Petrasa. A to na základe toho, že spĺňal podmienku zásobovania chaty bez použitia mechanizmov. Rozhovor bol so súhlasom nahrávaný a konal sa na terase Rainerovej útulne.

Druhým respondentom je pán **Peter Stas**, prevádzkar chaty, ktorý sa spolu s vlastníčkou **Zamkovského chaty** (1 475 m. n. m.) Ing. Katarínou Spitzkopf Kalinčíkovou starajú o fungovanie chaty, a ktorá sa rozhovoru nemohla zúčastniť. Chata funguje celoročne a je v súkromnom vlastníctve pod firmou Tatramel s. r. o. Pozemky patria ŠL TANAP-u. Rozhovor bol nahrávaný a konal sa priamo v zázemí chaty, v kuchyni, kde sa nachádzali aj ostatní zamestnanci chaty.

Tretí respondent je pán **Marek Michalko**, ktorý je správcom **Bilíkovej chaty**. Chata funguje celoročne a je v súkromnom vlastníctve pod firmou Royax Gastro s. r. o. Vlastníčky sú dve dcéry z Bratislavy. Rozhovor nebol nahrávaný ale na žiadosť respondenta zapisovaný. Prebiehal priamo v reštauračnej časti chaty, kde sa momentálne nenachádzali žiadni návštevníci, takže sme neboli vyrušovaní.

Štvrtý respondent je pán **Juraj Kálman**, nájomca a prevádzkar **Horského hotela Popradské pleso** (1 494 m. n. m.). Aj keď patrí do kategórie hotel, v Tatrách je stále nazývaný ako Chata pri Popradskom plese. Funguje celoročnou prevádzkou a patrí medzi súkromný hotel, kde majiteľom je firma Relief Slovakia spol. s. r. o. Rozhovor bol nahrávaný a konal sa v kancelárii hotela.

Piatym respondentom je pán **Pavol Kulanga**, ktorý sa stará o prevádzku **Skalnatej chaty** (1 725 m. n. m.), ktorá funguje celoročne. Je synom legendárneho nosiča Laca Kulanga, s ktorým sú spolu chatári a nájomníci chaty. Chata patrí do vlastníctva ŠL TANAP-u. Rozhovor bol nahrávaný a konal sa priamo v reštaurácii chaty, bol niekoľkokrát prerušovaný návštevami turistov.

Šiesta respondentka je **Miroslava Fridmanská**, ktorá sa stará o prevádzku FnB manažmentu v horskom hotely **Sliezsky Dom** (1 670 m. n. m.), kde pracuje 5 rokov. Sliezsky dom je v súkromnom vlastníctve v jednej bratislavskej firme a funguje celoročne. Rozhovor sa konal priamo v hoteli, v kaviarenskej časti hotela a bol so súhlasom nahrávaný.

Siedmy respondent je pán **Michal Brun**, ktorý je chatárom **Zbojníckej chaty** (1 960 m. n. m.). Chatu má v nájme Dominika Dejczová a spolu sa starajú o prevádzku chaty, ktorá funguje celoročne. Majiteľmi chaty je Klub slovenských turistov a Slovenský horolezecký spolok JAMES. Rozhovor bol nahrávaný a konal sa v reštauračnej časti chaty.

V poradí ôsmi respondent je pán **Tomáš Petřík**, chatár a nájomca **Chaty pri Zelenom plese** (1 551 m. n. m.). Chata patrí do menšinového vlastníctva Klubu slovenských turistov a väčšinového vlastníctva Slovenskému horolezeckému spolku JAMES. Prevádzka chaty funguje celoročne. Pán Petřík je rodák z Tatranskej Lomnice a je synom bývalého chatára ešte vtedajšej Chaty Kapitána Nálepku, preto vždy inklinoval k horám, horolezectvu či lyžovaniu. Rozhovor bol so súhlasom nahrávaný, konal sa v kaviarni v Poprade. Chatu som dodatočne navštívila.

Ďalej bol oslovený deviaty respondent, pán **Viktor Beránek**, chatár a nájomca najvyššie položenaj **Chaty pod Rysmi** (2 250 m. n. m.). Menšinovým majiteľom je Klub slovenských turistov a väčšinovým Slovenský horolezecký spolok JAMES. Pán Beránek bol nosičom vo Vysokých Tatrách od roku 1977. Pomáhal bývalému chatárovi Petrovi Rajcovi a stal sa po ňom novým chatárom. Chata funguje sezónne v termíne od 15.6. do 31.10. Rozhovor sa konal v mieste chaty a bol nahrávaný.

Posledným osloveným chatárom je pán **Peter Michalka**, ktorý je chatárom **Téryho chaty** (2 015 m. n. m.). Pôvodom rodák z Bratislavy je v Tatrách už 14 rokov. Pred tým ako sa stal nájomcom chaty v chate pracoval ako jeden zo zamestnancov a taktiež ako nosič. Chata patrí Klubu slovenských turistov a Slovenskému horolezeckému spolku JAMES. Funguje ako najvyššie položená chata s celoročnou prevádzkou. Rozhovor bol vykonaný prostredníctvom

e-mailovej komunikácie po zaslaní pripravených otázok z dôvodu odcestovania chatára do zahraničia. Chatu som dodatočne navštívila.

Jedenásty respondent je pán **Oleg Ďuriš**, ktorý je horským vodcom v **Spolku horských vodcov Vysoké Tatry**. Spolok horských vodcov patrí medzi celosvetovo uznávanú úniu horských vodcov. Horskí vodcovia majú skúsenosti s domácimi ale aj zahraničnými horami. Pán Ďuriš sa stal taktiež dobrovoľným horským záchranárom a nosičom. Zaslúžil sa o spoluzakladateľa medzinárodného horského vodcovstva na Slovensku v roku 1993. Rozhovor bol nahrávaný a konal sa v Poprade.

Nasledujúci respondent bol zamestnanec ŠL TANAP-u, ktorý chcel byť anonymný a nesúhlasil s nahrávaním. Rozhovor bol teda zapisovaný a konal sa priamo v pôsobisku ŠL TANAP-u v Tatranskej Lomnici. Respondent neodpovedal na všetky otázky, s odvolaním, že na otázky nevie/nechce odpovedať. Odpovedal tak len čiastočne. **ŠL TANAP-u** majú vo výkone práce starostlivosť o celé územie Vysokých Tatier, starajú sa o lesy a o turistickú infraštruktúru (turistické chodníky a ich správa), a teda poskytujú cenné informácie o stave chodníkov a chovaní turistov.

Ďalší respondent je pán **Pavol Tajboš**, ktorý pracuje ako strážca v **Správe TANAP-u**. Pán Tajboš súhlasil, že bude odpovedať na otázky cez e-mail, takže pripravené otázky mu boli následne poslané na vypracovanie. Správa TANAP-u sa stará o ochranu prírody a dodržiavanie zákonného poriadku a návštevníckeho poriadku. Zvolila som ho z toho dôvodu, že ako strážca má terénne poznatky z horského prostredia Vysokých Tatier.

3.3 Analýza rozhovorov

Na výskumnú otázku spĺňajú skúmané horské chaty podmienky trvalo udržateľný cestovný ruch by nám v tejto časti práce mali odpovedať rozborom rozhovorov. Rozhodla som sa analýzu rozhovorov roztriediť do troch pilierov udržateľnosti, nakoľko aj otázky pre respondentov boli vzťahované k environmentálnemu, ekonomickému a sociálnemu pilieru. V analýze rozhovorov sa budem venovať odpovediam chatárov, ktorí vysvetľujú ako funguje prevádzka horskej chaty a horského hotela, čo všetko ovplyvňuje okolitý stav prostredia, a aký dopad má na horské prostredie cestovný ruch. Pokúsim sa zachytiť podobné alebo naopak odlišné stanoviská respondentov. Je potrebné pripomenúť, že chaty sa nachádzajú v rôznych nadmorských výškach a rôznom prírodnom prostredí. Odlišujú sa preto aj v návštevnosti a pohľadmi na jednotlivé problémy. Nižšie položené chaty ako sú: Rainerova útulňa, Bilíkova chata a Zamkovského chata, sa nachádzajú v blízkosti

Hrebienka, ktorý slúži ako východiskový bod pre turistiku. Preto sú chaty a chodníky ku chatám viac navštevované. Taktiež sa nachádzajú v lesnej oblasti. Téryho chata, Zbojnícka chata a Chata pod Rysmi sú naopak vyššie položené chaty, nachádzajú sa v hornatom prostredí a turistické trasy sú už náročnejšie. Horské hotely Popradské pleso, Sliezsky Dom a Chata pri Zelenom plese majú asfaltový prístup. Na Skalnatú chatu sa dá dostať cez frekventovanú tatranskú magistrálu alebo lanovkou z Tatranskej Lomnice. Zo Skalnatého plesa sa ďalej turisti môžu dostať ďalšou lanovkou priamo na Lomnický štít. Preto je tam zvýšená návštevnosť. Ďalej by som chcela upozorniť na to, že jednotlivé citácie a odpovede sa prelínajú do pilierov. Preto sa niektoré odpovede môžu vyskytnúť viackrát v odlišných pilieroch.

Environmentálny pilier

Do tejto časti rozboru som zaradila otázky týkajúce sa kvality a poškodzovania ŽP a jeho jednotlivých zložiek, taktiež otázky o fungovaní prevádzky chat.

- **Monitorujete stav zložiek životného prostredia? Čo všetko ovplyvňuje životné prostredie v okolí chaty?**

Respondent č. 1 odpovedal následne: „*Hlavnými by som povedal, monitorovacími prostriedkami sú ľudia, návštevníci, ktorí registrujú stav toho životného prostredia, čudujú sa v akom ubiedenom stave je tento les a táto príroda a často sa pýtajú kto to zaviniť*”. Respondent ďalej dodal, že stav lesov bol zvalený na vinu lykožrútovi. Podľa neho to bola vina lesníkov, ktorí zanedbali prevenciu, a tým sa lykožrút rozšíril.

Podľa respondenta č. 2 stav ŽP v oblasti chaty je ovplyvnený samotnou prevádzkou chaty a turistami. Respondent č. 3 a 4 odpovedali podobne: „*Stúpajúci počet návštevníkov, čím rastie počet odpadkov, nerešpektovanie chodníkových záležitostí, chodia kade tade*”.

„*V letných sezónach turistika. Klasická letná turistika po turistických chodníkoch. Ľudia strašne veľa bordelů nechávajú na chodníkoch. Zahadzajú*”. Problém ale nevidí v charaktere turistov ale: „*oni to nevedia. Keď im vysvetlíme, aby neskracovali chodník, že prečo to nemajú skracať, oni to pochopia. A keď im vysvetľujem prečo tu nesypte bordel, oni sa zľaknú. Takže osveta chýba.*” Respondent dodáva, že TANAP sa z finančných dôvodov o to nestará, a že osveta a učenie ľudí ma veľký význam.

Ďalší respondent č. 7 mal iné stanovisko k otázke. Odpovedal, že ak ľudia nerobia neporiadok a hluk, tak prostredie nie je ovplyvnené. Respondent č. 9 mal podobný názor.

Podľa neho je dosah chaty na ŽP minimálny a bez problémov. Taktiež nevidí problém s odpadom.

Respondent č. 8 má taktiež odlišné stanovisko. Podľa neho najviac ovplyvňujú stav ŽP v horskej oblasti nezmyselné a nelogické zákony ochranárov. Uviedol aj príklad z praxe. *„Kúrimo drevenými briketami. A v tejto oblasti kde som ja jednoducho je úplná kríza s palivovým drevom, bola kalamita minulý rok vtedy sa dalo, ale pred tými 4 rokmi bol problém. Ja som vozil drevo z najbližšieho možného skladu z Vyšných Hágov. Z Vyšných Hágov na Bielu vodu je to nejakých 25 km, odtiaľ to drevo musím vozit' na chatu. Ale v doline pod chatou máme tisíce, tisíce, kubikov suchého dreva, ktoré vlastne tam leží, hnije. My sme to vypočítali, kým sa to dostane na chatu, 21 litrov paliva sa minie na prepravu. Kde je ekológia? Kde je rozum? Najväčší problém sú zákony ochrany prírody, ktoré nestoja na logických základoch”*. Tento názor podporuje aj respondent č. 1, ktorý tvrdí, že ochrana prírody vytvára mantinely, zákazy, ktoré zasahujú do kvality životného prostredia. *„Štátna ochrana prírody a benevolencia od lesníkov zapríčiňuje mizerný stav lesa”*. Respondent č. 2 má podobný problém so zákonmi. Zamkovského chata dostala stavebné povolenie na rekonštrukciu chaty. Ochrana prírody trvá na tom, že na chate sa nesmie navýšiť lôžko, *„čo je nonsens pretože pri tej stúpajúcej návštevnosti, ale zase zároveň trvali na požiadavke, aby sa zachovala funkcia verejných toaliet aj pre nie návštevníkov chaty. No ale nikto nepríde povedať ako máme riešiť technologicky tento problém, ale ani finančne”*.

Správa TANAP sa na otázku, ktoré zložky životného prostredia sú najviac poškodené a prečo vyjadrila následne: *„v súvislosti s turizmom je to najmä vegetačný a pôdny kryt. V súvislosti s výstavbou je ohrozovaná aj vodná zložka prostredia (odbery na zasnežovanie a s tým spojený poklas hladiny v tokoch, realizácia vodných nádrží na zasnežovanie, odpadové látky, riziko havárií pri výstavbe a podobne). S rozširovaním urbanizovaného prostredia je spojené riziko synantropizácie veľkých šeliem - odpady (najmä medveď hnedý), ale aj neustále vyrušovanie živočíchov pri spracovávaní kalamity, pri výstavbe a podobne. Zber lesných plodov znižuje potravinové možnosti. Strata habitatov po ťažbe je v prípade niektorých druhov kritická (hlucháň)”*.

- **Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?**

Respondent č. 1 poukazuje na stratu biodiverzity na Skalnatom plese z dôvodu turizmu. *„Napríklad na Skalnatom Plese urobili takzvané Kamzíkov. Čiže vystrúhali z dreva*

medved'ov, svišťov, kamzíkov a sústredujú tam tolko ľudí, že všetky kamzíky a svište a medvede zo Skalnatého Plesa poutekali". Pre porovnanie respondent č. 5 a teda chatár Skalnatej chaty, uvádza len príklad medveďa, ktorý v rokoch 2007-2008 chatu navštevoval. Nikdy sa nič nestalo, medveď sa len v kuchyni poprehraboval a odišiel. Zmenilo sa to, že dnes sa dá už pokojne spať bez toho, aby sa človek bál medvedej návštevy.

Respondent č. 2 nejakú veľkú zmenu biodiverzity nevidí. Podľa neho po kalamite ubudli veвериčky, kvôli popadaniu stromov. Fenoménom sa stala posledné roky líška, ktorá stratila plachosť voči turistom. Podľa chatára je už drzá a nebojí si brať jedlo od turistov. Tlak medved'ov sa zmiernil. Pred niekoľkými rokmi chatu navštevoval medveď každý deň. Dnes sa paradoxne presunul do miest, kde si berie jedlo z kontajnerov.

Respondent č. 3 zmeny biodiverzity nesleduje. Podľa neho je zver v okolí stále tá istá. Čo sa týka medved'ov, tí stále chodia kvôli kontajnerom, ale tie má chata uzavreté. Podobne aj respondent č. 4 konštatuje, že vďaka tomu, že majú zabezpečené kontajnery medvede nechodia. Tvrdí, že sú medvede teraz premnožené, tak ako boli v minulosti líšky či rys, a že si s tým príroda sama poradí. Respondentka č. 6 odpovedá, že Horský hotel Sliezsky dom medvede vôbec nenavštevujú. Pozorujú len líšky a kamzíky, ktoré v zime schádzajú kvôli obžive nižšie. Problém vidí v tom, že turisti medveďom berú obživu. Respondent č. 8 vidí problém medved'ov spojený s kalamitou a ťažbou dreva. Tým, že zmizli veľké pásy lesa, že turisti zbierajú lesné plody a huby, medvede nemajú čo jesť. Preto sa medveď presúva ku kontajnerom. Podľa respondenta už medvede stratili pud a druhá, tretia generácia medved'ov je nazývaná ako kontajnerové medvede. Podľa neho je to týranie zvierat. *„To nie je riešenie. Pretože je ľudskejšie bohužiaľ ich zredukovať na ten počet, aby mohli na úživnosti toho územia normálne žiť, tak ako má riadny medveď žiť”*. Potvrďuje, že okrem medved'ov stratili plachosť aj už spomínané líšky.

Respondent č. 7 tvrdí, že zvieratá, ktoré žijú v okolí chaty sú na turistov zvyknuté. Pri priletaní vrtuľníka či záchranky sa stiahnu, ale podľa jeho slov sa neboja. Taktiež dodáva, že skialpinisti neplašia svišťov, že je to len mýtus. S týmto súhlasí aj respondent č. 9, ktorý si myslí, že skialpinisti neohrozujú zvieratá. Dodáva, že nevidí, že by sa počet kamzíkov znižoval.

Horský vodca odpovedal na otázku či sa zmenila fauna a flóra následne: *„Tak samozrejme ale to sú všeobecne známe fakty, ktoré my neovplyvníme ale na to je Správa TANAP. Napríklad pred 30 rokmi bol kamzík ohrozený druh, to znamená pod 200 jedincov.*

A teraz posledné roky je ich cez tisíc. Takže je tých kamzíkov viac skutočne, aj tých svišťov. Takže tá ochranárska a všeobecná výchovná činnosť pre tých ľudí má svoje opodstatnenie”.

Podľa zamestnanca ŠL TANAP-u sa biodiverzita tým, že zmizol les podstatne zmenila. Zmenila sa celá mikroflóra a presunutie živočíchov, hlavne šeliem, nakoľko už nie sú lesy.

Správa TANAP-u odpovedala na otázku či sa zmenila biodiverzita vplyvom turizmu takto: *„K najväčším zásahom do biodiverzity došlo už v minulosti urbanizáciou pozdĺž Cesty slobody, tatranskej železnice a výstavbou rekreačných zariadení v oblasti Vysokých Tatier. Často zasahujú necitlivo, sú nevhodne riešené alebo umiestnené a vytvárajú bariéry pri migrácii živočíchov. Pri výstavbe zjazdových tratí a horských dopravných zariadení boli exploatované niektoré priestory (Solisko, Hrebienok, Skalnaté sedlo a Skalnaté pleso, Lomnický štít, Spálená), kde došlo k zásahom do terénu a tým aj k narušeniu významných glaciálnych javov. S výstavbou lyžiarskych vlekov súvisí aj problém umelého zasnežovania zjazdoviek. Dlhšia snehová pokrývka na týchto svahoch nepriaznivo ovplyvňuje lokálnu flóru aj faunu”.*

- **Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?**

Respondent č. 2, ktorý ja na chate už 20 rokov opisuje, že predchodcovia v pôde nechali nejaké veci. Tým, že v 80. rokoch ľudia veci zahrabávali, zakopávali aj odpady. Preto chatár konštatuje, že pôda je čiastočne ovplyvnená ľudskou činnosťou, ale nie životu nebezpečne.

Respondent č. 3 má problém so zosuvmi pôdy, ktoré vznikli v dôsledku kalamity. Stromy, ktoré sú popadané, počas búrky zapríčiňujú viac zosuvov.

Respondent č. 4 vidí problém so skracovaním chodníkov turistami. Tým vzniká erózia pôdy na určitých miestach. Podľa neho nie je riešením pokutovanie TANAP-u turistov, ktorí chodia mimo chodník. Riešením je vysvetlenie turistom prečo by to nemali robiť. Chôdzu mimo chodník spomenul v odpovedi aj respondent č. 5. Ale zároveň tvrdí, že v okolí chaty s pôdou nie je problém, že príroda nie je zdevastovaná.

Respondent č. 8 má problém s dažďovými prívalmi, ktoré vymývajú chodník, ktorý následne musia sami na vlastné náklady opravovať. Respondent č. 9 má problém s kvalitou turistických chodníkov. Tie sa podľa neho posledné roky poriadne neopravujú. Chodníky sú v zlých stavoch, vymýva ich voda, vylamujú a skracujú ich turisti čím dochádza k erózií. Preto museli cestou ku chate postaviť drevené zábrany. Obaja respondenti dostali pod

otázku: Prečo sa o to nestarajú ŠL TANAP-u? V prvom prípade respondent odpovedal: „*No TANAP-u to vyplýva zo zákona, starostlivosť o chodníky, ale nedostáva na to od štátu ani halier. Ten chodník musí byť schodný a keď ho odtrhne? To sa bavíme o tisícoch eur. Všetko to hradíme my*”. V druhom prípade chatár odpovedal: „*TANAP nemá peníze. Takže s TANAP-em se nedá počítat. My taky něco upravujeme, některé úseky sami. Pro nás je životne důležité, aby byl každý krok bezpečný*”. Dopytovaný zamestnanec ŠL TANAP- u mi na túto otázku neodpovedal.

Naopak respondentka č. 6 odpovedala, že s pôdou nemajú žiaden problém. Taktiež respondent č. 7 tvrdí, že pôda v okolí Zbojníckej chaty je v zotrvačnom stave a že občasný zostup turistov mimo chodník je zanedbateľný.

Správa TANAP-u vidí veľký problém s pôdou vplyvom turistického zaťaženia, kedy sa v okolí chodníkov znižuje pokryv vegetácie jej zošľapovaním. Odstraňuje sa tak najvýznamnejšia ochrana pôdneho krytu a vytvárajú sa podmienky pre ďalšie pôsobenie deštrukcie pôdy. Preto vzniká zhutňovanie, obrusovanie a odieranie. Pôda na určitých miestach je ľahko erozívna.

- **Aký je stav plies v oblasti chaty?**

Táto otázka sa týkala Chaty pri Zelenom plese, horských hotelov Popradské pleso a Sliezsky dom, nakoľko sa nachádzajú priamo pri tatranských plesách. Chaty z nich čerpajú vodu. V priebehu výskumu sa konalo každoročné čistenie plies potápačmi, ktorí ich čistia od odpadkov.

Pán Kálman z Popradského plesa odpovedal, že tým, že sa pleso čistí, je v ňom z roka na rok menej odpadu. Pani Fridmanská z Horského hotela Sliezsky dom odpovedá podobne. Dodáva, že turisti k nemu nie sú úplne ohľaduplní, a že do plesa dokážu nahádzať rôzne druhy odpadkov. Personál hotela čistí okolie plesa, ale zvyčajne pri ňom nájdú rôzne sklenené a plastové fľaše. Pán Petřík odpovedal, že o pleso sa stará Matka príroda. Každý rok robia rozbor vody. Žiadne problémy s plesom nemajú.

Správa TANAP-u odpovedala na otázku ako dopadlo čistenie plies: „*Z dna troch plies Velického, Popradského a Štrbského plesa vytiahli vyše sto kilogramov odpadu*”.

- **Aké činnosti prevádzky chaty majú vplyv na kvalitu ovzdušia?**

Z odpovedí vychádza, že na ovzdušie vplýva prevádzka chát. Konkrétne ide o vykurovanie chaty. Chaty sa snažia šetriť energiami ako respondent č. 2, ktorý využíva na ohrev vody uviedol: „*Akonáhle je dostatok vody a máme elektrickú energiu z vody, tak je viac menej čistá prevádzka.*”. Respondent č. 4 dodáva, že čo sa týka kvality ovzdušia pôsobí naňho vo veľmi malom množstve popol z odpadu. Na ovzdušie teda najviac vplýva vykurovanie pevným palivom ako je drevo a koks. Väčšia časť chát využíva šetrnejšie drevené brikety. Viac o problémoch s vykurovaním rozoberá otázka o zdrojoch energie.

- **Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?**

Respondent č. 1 odpovedal, že hlukové znečistenie spôsobujú vrtuľníky. Okrem záchranných vrtuľníkov pri vážnych zraneniach by ich mali podľa neho zakázať. Okrem tohto respondenta všetci ostatní odpovedali, že veľké hlukové či svetelné znečistenie nepociťujú. Hluk podľa nich spôsobuje iba vrtuľník, ktorý im neprekáža. Respondent č. 2 ich 2 dvakrát za rok využíva pre donášku väčších materiálov. Taktiež respondent č. 3 nepozoruje žiadne hlukové či svetelné znečistenie, okrem Silvestra. Respondent č. 5 uvádza, že lanovka, pri ktorej sa chata nachádza je tichá a nespôsobuje hluk.

Správa TANAP-u sa ohľadom problémov s lykožrútkami vyjadril odpoveďou, ktorá súvisí s hlukovým znečistením a spracovaním lykožrútkovej kalamity: „*Dochádza k vyrušovaniu a usmrcovaniu živočíchov strojmi*”.

- **Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?**

Rainerova chata využíva na výrobu energie vodné turbíny. Elektrickú energiu rieši autobateriami a ohrev zabezpečuje palivom ako sú: koks, drevené brikety, drevo, drevené pelety. Zamkovského chata využíva kombinované zdroje energie. Disponuje malou vodnou elektrárnou, ktorú využívajú na výrobu elektrickej energie. Je však podmienená sezónnosťou, a teda stavom vody v potoku. Práve v zimných mesiacoch môže voda klesnúť, a vtedy sa využíva dieselový alebo benzínový agregát. Tepelná energia sa vyrába kombinovane. V prípade dostatku elektrickej energie sa vyrobí teplá voda, ktorá ide do systému na kúrenie. Ďalšiu kombináciu tvorí kotol na uhlie a drevo. Solárnu energiu chata nevyužíva pretože na to nemá podmienky v dôsledku nedostatku slnečných dní. Bilíkova chata využíva klasicky elektrickú energiu, ďalej plynovú kotolňu. Vodu riešia vlastným zásobníkom, ktorú odčerpávajú z horského prostredia. Hotel Popradské pleso využíva

klasicky elektrickú energiu. Náhradný dieselový agregát využívajú v prípade problémov s elektrinou. Vodu odberajú priamo zo Studeného potoka pomocou vlastnej nádrže. Hotel disponuje odkalovacíou nádržou, ktorá vodu filtruje. Do vody sa nepridáva chlór ani UV filter, „*dávam ľuďom čistú vodu, tak ako to tečie v potoku*“. V minulosti sa chata vykurovala elektrinou, teraz využíva drevené brikety namiesto vykurovacieho oleja. Hotel plánoval využívať aj slnečné kolektory, ale podobne ako Zamkovského chata na to nemá dispozície. Skalnatá chata využíva klasickú elektrickú energiu a vodu. „*Máme vodovod, som rád, je to obrovská pomoc.*“ Sliezsky dom má vlastný generátor napojený podzemne na elektrárňu. Vodu čerpajú z plesa, ktorú filtrujú cez čističku. Raz za tri mesiace robia odber vody, ktorú dávajú na rozbor hygieny. Zbojnická chata využíva ako zdroj energie slnko. Chata vyrába vlastnú elektrinu pomocou fotovoltaických panelov, ktorú využívajú počas roka na 90%. Chate vtedy vydrží elektrina na približne dva dni. Ak je dlhšie nepriaznivé počasie, nevyužívajú spotrebiče, aby ušetrili elektrinu a nosiči nemuseli vynášať palivo. Približne dva mesiace, počas zimného obdobia, na chatu slnko nesvieti. Vtedy spúšťajú agregát. Zadovážili si ekologický, nízko hlučný s menším vznikom emisií. Ďalej disponujú veternou turbínou. Chata má kotol na pelety, ktoré uprednostňuje pred uhlím, z ktorého vzniká o 90% viac odpadu. Popol, ktorý vznikne sa znáša spolu s odpadom. Chata pri Zelenom plese využíva na kúrenie drevo. Má vodné turbíny, ktoré vyrábajú elektrickú energiu. Vodú čerpajú z plesa. V prípade potreby majú dieselový agregát. Téryho chata vyrába elektrinu zo solárnych kolektorov a teplo získavajú spaľovaním pevného paliva, a teda dreva a koksu. Chata pod Rysmi využíva solárne panely, ktoré využíva celé leto. V prípade potreby využíva agregát. Taktiež disponuje dvojím vykurovaním, jeden kotol na drevo, druhý na pelety. Ako jediná chata využíva povrchovú vodu, ktorú čerpajú zo snehu alebo daždovej vody. Z toho dôvodu je potrebné vodu prevariť a chlórvať. Musia chrániť sneh v okolí chaty pred turistami, aby ho neznečisťovali.

- **Ako riešite odpadové hospodárenie a odpadové vody?**

Všetky chaty znášajú odpady. Chaty majú najväčší objem odpadu cez letnú sezónu. Zamkovského chata rieši momentálne projekt na zmodernizovanie technológie čističky. „*Projektom, ktorý sa vypracuje na mieru, dáme niekde na envirofond, a aspoň čiastočne keby prispeli*“. Bilíkova chata využíva žumpu. Na komunálny odpad majú vlastný kontajner, ostatný odpad znášajú do Smokovca, čo je najbližšie miesto pre separovanie odpadu. Cez leto majú s odpadmi najväčší problém. Preto plánujú dať odpadkové koše pred chatu, aby im so separovaním pomohli turisti. Hotel Popradské pleso má objemový kontajner a odpad

vyvážajú autom. Ďalej hotel disponuje drtičkou odpadu, kde odchádza všetok biologický odpad. Taktiež má veľký septik a lapač tukov na zachytávanie tukov a mastnoty. Kaly sa cisternou taktiež odvážajú. Skalnatá chata odpad znáša a odpadové vody rieši čističkou, ktorú sami vybudovali. Taktiež Zbojnická chata využíva čističku s lapačom tukov. Drtičku odpadu využíva Sliezsky dom. Chata pri Zelenom plese odpad zväža a separuje. Biologický odpad riešia drvičom v kuchyni, odkiaľ sa kanalizáciou odvedie do septika. Ide konkrétne o gravitačný, trojkomorový septik. Všetko schádza do spodnej komory, v druhej sa to filtruje a v tretej, ktorú tvorí sitko, ostane vysušený odpad a kal. Filtráciou odteká vyčistená voda do potoka. Odpad zo sitka sa následne vyhodí do kontajnera. Tvoria ho približne 2-3 kubíky z celoročnej prevádzky. Z vody z potoka sa pravidelne robí rozbor. Téryho chata dôkladne odpad separuje v zbernom dvore v Starom Smokovci. Pri chate je čistička odpadových vôd s päť komorovým septikom. Chata pod Rysmi má pri chate septik, ktorým sa vyfiltrované odpadové vody vracajú do Žabích plies, kde sa taktiež prevádzajú pravidelné rozbery vôd. Všetok tuhý odpad a oleje znášajú na Popradské pleso, ktoré vďaka vzájomnej spolupráce a príjazdovej ceste autom odpad znáša.

- **Existujú projekty alebo činnosti na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?**

Respondent č. 1 odpovedal, že sa snažia o pridanú hodnotu pre turistov. Chata je rodinného charakteru a chcú, aby sa turisti do chaty vracali. Preto robia aj pravidelné zážitkové akcie pre turistov ako je Deň chaty, rôzne folklórne programy a slávne ľadové sochy, ktoré vytvára sám pán Petras. Taktiež sa snažia vzdelávať turistov a upozorňovať ich na znečisťovanie odpadmi. Zamkovského chata rieši už spomínaný enviroprojekt na zmenu čističky. Respondent č. 3 z Bilíkovej chaty odpovedal: *„To je na majiteľovi chaty, aby to tu zanechal aj pre budúce generácie, hlavne tú ľudovosť chaty“*. Respondent č. 4 momentálne spolupracuje s TANAP-om, od ktorého si vyžiadal podklady a na vlastné financovanie plánuje vytvoriť náučný chodník s tabuľami, ktoré by návštevníkom priblížili miestnu faunu a flóru, a vysvetlili im prečo by nemali znečisťovať okolie odpadkami. Respondent dodal, že neverí štátnym projektom, nakoľko schvaľujú len projekty, ktoré by im priniesli finančný zisk. Skalnatá chata funguje aj ako informačné stredisko ŠL TANAP-u. Snažia sa ľudí vzdelávať, vytvárať informačné a zároveň interaktívne podujatia vo forme prednášok a rôznych stretnutí ľudí, ktorých príroda zaujíma. Sliezsky dom spolupracuje s firmou Mounting pro Gouding, ktoré ponúkajú rôzne hry v prírode. Čo sa týka ochrany prírody momentálne žiadne projekty nevykonávajú, ale do budúca by chceli nejaký projekt

vytvoriť. Respondent zo Zbojníckej chaty má v pláne pridať využitie veternej turbíny. Ďalej sa pracuje na prerábaní suchej toalety na ekologickejšiu formu so systémom horskej čističky. Respondent z Téryho chaty odpovedal, že najviac sa zmenilo, keď nahradili dieselové agregáty solárnymi panelmi.

Správa TANAP-u odpovedala, že nástrojov na zlepšenie ŽP je pomerne dosť. Pre príklad uvádza rešpektovanie zákona o ochrane prírody a krajiny a dokumentov ochrany prírody ako sú programy starostlivosti, manažmentové plány, projekty územného systému ekologickej stability a podobne. Problém vidí v ich nepochopení ostatnými úradmi a investormi.

- **Aká je situácia s lykožrútmí? Máte s nimi problém v oblasti chaty?**

ŠL TANAP-u odpovedali, že postihnutá je celá oblasť. Správa TANAP-u sa vyjadrila, že najviac postihnuté oblasti sú tie, kde sa spracovávala lykožrútova kalamita. Dochádza tak k úbytku potravných, úkrytových, migračných možností, obnažuje sa pôdny kryt s následnou eróziou pôdy. Erózia a presušené pôdy znemožňujú rast nových stromov. Dochádza k vyrušovaniu a usmrcovaniu živočíchov strojmi a ohrozovaniu požiarmi - pri pálení a vyhadzovaní haluziny. Zásahy do porastov oslabujú zvyšné časti lesa a tie sú paradoxne viac náchylné na podkôrníkovú kalamitu. Miesta, kde sa les ponechal na samotný vývoj, prebiehajú všetky prirodzené procesy takmer nerušené.

Respondent č. 1 sa k problému lykožrútov vyjadril následne: „*Možno ste si všimli tamtie tabuľky, tak všetci lesníci to zvalili na lykožrúta. Lenže lykožrút si robí len svoju robotu. Bohužiaľ na rozdiel od lesníkov, ktorí si nerobia svoju robotu. Viete zanedbali tú prevenciu, ktorá bola veľmi dôležitá. Oni sa vyhovávajú na zákon, o národnom parku, lenže každá mimoriadna udalosť si vyžaduje mimoriadne opatrenia a tie mohli dosiahnuť, že by šli na ministerstvá a životné prostredie a tým by vybojovali nejaké výnimky pretože v každom prípade, keď už sa stane taká mimoriadna udalosť, výnimky sa udeliť dajú, takže podľa mňa jednoznačne tvrdím, že lesníci zanedbali svoju povinnosť*”.

Chata pri Popradskom plese má vo svojom okolí podľa slov pána Kálmana obrovský problém. V oblasti chaty už napadá kosodrevinu. Podľa jeho slov, za niekoľko rokov stromy z tejto oblasti vymiznú. „*Z jednej strany vykrikujú, že musíme zachovať prales, lenže my nemáme prales. Tatry vždy boli až po Popradské pleso pastviny. Tu tieto stromy vysadili ľudia. Všade. Tu neboli stromy, lebo príroda vedela, že prečo nie. Ale keď už sme to sem vysadili, tak sa o to musíme postarať. Keď tie staré stromy odstránime, ten lykožrút sa*

nerozmnoží enormne, lebo keď je ich málo tak strom sa vie brániť. A vypadnutý strom sa nevie brániť. A potom to je reťazová reakcia”.

- **Ako to máte s príjazdovou cestou? Kto udeľuje a kto môže dostať povolenie?**

Táto podotázka sa týkala chat, ktoré sú prístupné automobilovou dopravou vďaka príjazdovej ceste, ktorá slúži zároveň ako turistický chodník. Jedná sa o Hotely Popradské pleso, Sliezsky dom, Chata pri Zelenom plese. Z odpovedí respondentov vyšlo, že povolenky na výjazd automobilov dostávajú každý rok na žiadosť od TANAP-u. Hotel Popradské pleso má konkrétne povolenia pre 10 cudzích áut, jedno pre zásobovanie. Pre ubytovacích hostí sa ponúka aj transfer. Ubytovaný hosť môže požiadať o povolenku od hotela, v prípade voľnej kapacity povolenie dostane. Na ceste pracuje strážnik, ktorý od 9 hod. do 17.hod. nepúšťa nikoho, aby bola cesta voľná pre turistov. V zime využívajú na údržbu malý traktor, ktorý odhŕňa sneh tak, aby bola cesta vhodná pre skialpinistov.

Hotel Sliezsky dom má možných 17 parkovacích miest pre ubytovaných hostí a vlastný transfer. *„Tak isto TANAP má podmienku, aby sme jedno auto mali na plyn, aby to bolo šetrnejšie k životnému prostrediu”.* V zime využívajú na sneh snežné pásové vozidlo a snažia sa jazdiť skútrami z dôvodu udržania cesty pre skialp.

Najväčší problém s príjazdovou cestou má Chata pri Zelenom plese. Chodník sa im kvôli dažďom vymýva. *„Len tejto jesene sme ho trikrát zachraňovali”.* Náklady na opravu prístupovej cesty, ktorá je zároveň aj turistickým chodníkom, si chata hradí sama. *„To sa bavíme o tisícoch eur”.*

Sociálny pilier

V tejto časti rozboru sa venujem otázkam, ktoré sa týkajú chovaniu turistov, vzťahmi a spolupráce medzi jednotlivcami v horskom prostredí.

- **Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?**

Respondent č. 1 zažil vďaka svojmu dlhoročnému pôsobeniu v Tatrách rôzne etapy a vývoj cestovného ruchu. Tvrdí, že v 80. rokoch bolo v Tatrách omnoho viac ľudí ako v dnešnej dobe. Potvrďuje, že CR má určitý dopad na ŽP. Ako pozitívum vyzdvihuje, že sa ľudia začali vracieť do Tatier, a dávajú im prednosť pred zahraničím. Respondent č. 2 vidí ako negatívum to, že veľa turistov nemá vzťah k horám a ŽP. Pre príklad uvádza problém s odpadkami, ktoré si turisti neodnášajú a poškodzovanie tabúľ. Respondent č. 3 mal podobnú

odpoveď. Taktiež vidí ako negatívum turizmu problém s odpadkami, ktoré v okolí chaty čistí ručne personál. Respondent č. 5 poukazuje na negatívum vo forme zmeny podoby Vysokých Tatier. Poukazuje na zmeny zjazdoviek, vybudovanie zasnežovania a na lanovky, ktoré sa do budúca ešte aj majú zmeniť. „*Áno, turizmus má zásadný vplyv, v Tatrách sú určené niektoré zóny, kde jednoducho ten vplyv je vidieť a je na verejnú diskusiu samozrejme či je to dobré alebo nie*”. Chata sa nachádza práve pri jednej z lanoviek. K lanovke sa respondent vyjadril, že vďaka nej sa samozrejme počet turistov zvýšil, ale nie je to zásadné oproti tomu, že aj v dolinách je veľa ľudí. Respondent č. 1 sa k lanovkám vyjadril následne: „*Teraz sa robia veľké akcie na Hrebienku a na Skalnatom Plese. Treba tiež povedať, že mnohé zaujímavé skupiny, poviem to tak jemne povedané, ktoré sa snažia o rozvoj turizmu nesprávnym smerom zapríčiňujú tu preľudnenosť určitých miest*”. Momentálne sa vo Vysokých Tatrách rieši proces výstavby novej lanovky z Hrebienka na Skalnaté Pleso. Respondenti č. 1 a 5., s ktorými som problém lanoviek preberala sú proti výstavbe. Respondent č. 5 je zástanca pralesu, a teda bez zásahu. Tvrdí, že Vysoké Tatry sú rozlohou malé oproti Alpám, kde sú lanovky bežné. Respondent č. 1 tvrdí, že by výstavba novej lanovky bola katastrofa pre Hrebienok a Skalnaté pleso z ekologických aj sociálnych dôvodov. Oba miesta by boli viac preľudnené, človek by nemal priestor a podľa neho by to malo opačný efekt a ľudia by tam prestali chodiť. K lanovke sa vyjadril aj respondent č. 2 zo Zamkovského chaty. „*Teraz príde viac takých ľudí, ktorí sa z mesta len tak náhodou tlačia, a keď majú šťastie tak sa dostupným chodníkom dostanú tu k nám, nie sú na to ani pripravení, na zmeny počasia vôbec, na nejaké chovanie sa v prírode vôbec už nehovoriac. Preto si myslím, že aj tá pripravovaná lanovka, ktorá tu tak hrozí, že to donesie ešte väčšie negatívum, lebo sa ešte viac ľudí dostane hore a sa tak budú tmoľiť po dolinách*”.

Respondent č. 6 nevidí negatíva zapríčinené CR, pokiaľ sa turisti správajú disciplinovane. Podobne odpovedal aj respondent č. 7, ktorý tvrdí, že negatíva závisia individuálne, od toho o aký typ návštevníka ide. Respondent č. 10 tvrdí, že horská turistika oproti hospodárskej činnosti v lese nemá žiaden dopad.

Správa TANAP-u vidí ako pozitívum CR zvýšené povedomie ľudí o potrebe ochrany prírody, ktoré je spojené s benefitmi ako oddych a šport. Ďalej zlepšenie služieb smerom k egologizácií, napríklad separácia odpadu či šetrenie prírodnými zdrojmi. Ako negatíva zapríčinené CR vidí v porušovaní zákonitostí ekológie, v odpadoch, ktoré produkujú turisti a zariadenia CR, ďalej v masívnom rozvoji parkovísk a nových výstavbách ubytovacích zariadení, v hustote dopravy, čo spôsobuje hluk, riziko havárií, svetelné znečisťovanie a

aktivitách, ktoré sa do NP nehodia. Tu by som sa rada venovala podotázke, ktorú som položila Správe TANAP-u a respondentovi č. 10, ktorá sa týkala prvého ročníka hudobného festivalu Tatra Flowers, konajúceho sa 1.-3. septembra 2017. Sprievodný program sa konal na viacerých miestach ako: Popradské pleso, Štrbské pleso, Skalnaté pleso, Hrebienok, Tatranská Lomnica a Téryho chata. Program bol zložený z hudobných čísel a pre deti bola pripravená edukatívno-zážitková zóna TANAP. Na to ako dopadol festival na Téryho chate odpovedal respondent č. 10 že festival vyšiel len jeden deň, druhý deň pokazilo počasie. Vo vysokej nadmorskej výške hrali kapely s prstávkami a bez akéhokoľvek ozvučenia. Správa TANAP sa k festivalu vyjadrila následne: *„Napriek splneniu podmienok, ktoré boli podmienkou realizácie projektu, sa takéto akcie nehodia do prostredia národného parku, kde má byť prioritou obdivovanie prírodných krás a ticha. Kultúrou je možné zažiť kdekoľvek v urbanizovanom prostredí, ale užít si naplno krásu prírody, hôr, ticha a prírody si v divadle/meste/... nemôžete”*.

- **Zaoberáte sa udržateľným CR a únosnosťou prostredia?**

Všetci respondenti vidia, že návštevnosť turistov stúpa. Ako bolo už spomenuté, respondent č. 1 tvrdí, že vyššia návštevnosť bola v 80. rokoch.

Respondent č. 1 vidí udržateľnosť chaty v tom, že zbiera odpadky a vychovávajú k tomu aj turistov. Vo svojom okolí disponuje niekoľkými tabuľami, ktoré upozorňujú na zber odpadkov. Čo sa týka únosnosti podľa respondenta Tatry udržia ešte väčší nápor ako je momentálne. Je však proti nárazovým akciám ako sú napríklad Medvedie dni, ktoré sa konajú na Hrebienku a akciám, ktoré sa konajú na Skalnatom plese.

Respondent č. 2 sa venuje udržateľnému CR v tom zmysle, že chata vybuďovala pre deti zázemie v podobe ihriska, za čo dostávajú od návštevníkov vďaku a chválu.

Respondent č. 3 vidí rozdiel v únosnosti podľa sezónnosti a počtu turistov. Pozornosť udržateľnému CR nevenujú.

Respondent č. 4: *„Musíme tu aj nechať niečo po sebe, nie spúšťať”*.

Respondent č. 5 odpovedal následne: *„Tak kým sa ľudia pomestia na chodník, tak je to v poriadku. Je samozrejme každého názorom na posúdenie toho vplyvu, že kde je únosná hranica, že koľko ľudí, aby chodili do hôr a už nie nad určitú hranicu”*. Aj napriek tomu, že je chata pri lanovke, je to stále podľa respondenta únosné. Taktiež dodáva, že sezóna sa

posunula na september a október, pretože si turisti začali uvedomovať, že na jeseň a v zime sú Tatry najkrajšie.

Respondentka č. 6 uvádza, že ohľadne udržateľného CR sa snažia prispôbiť ceny aj menej náročným turistom v podobe lacnejšej turistickej izby. Tak isto ponúkajú transfer pre turistov, ktorí trasu nezvládajú ako sú seniori či deti. Respondentka vidí rozdiel aj v počte turistov a sezónnosti. Ich hlavná sezóna je letná, potom počet turistov klesá, nakoľko začína uzáver chodníkov.

Respondent č. 7 taktiež tvrdí, že Vysoké Tatry sú v únosnej kapacite. Podľa neho Zbojnická chata nepatrí k najviac navštevovaným. V prípade zlého počasia sa im stáva, že je chata preplnená z toho dôvodu, že sa turisti prídu ukryť pred dažďom. Čo sa týka udržateľného CR dodáva, že sa chata nachádza v NP a preto by sa mal dodržiavať návštevový poriadok.

Horský vodca súhlasí, že sa návštevnosť Tatier zvyšuje. Zároveň pokladá otázku čo je to únosná miera? Porovnáva návštevnosť Chaty pod Rysmi, kde cez letnú sezónu vyjde aj 2,500 ľuďmi s málo frekventovanými štítmi, kde výjdu 2 vodcovia za týždeň.

Zamestnanec ŠL TANAP-u sa k únosnej kapacite vyjadril, že nevie o hranici, ktorá by mala mantinely návštevnosti. Podľa neho nárazové akcie zvyšujú návštevnosť. Respondent odpovedal ohľadom monitoringu CR, že každoročne spočítavajú turistov. Robí sa to jeden deň vo vrchole letnej turistiky, zvyčajne počas augusta, cez víkend, počas priaznivého počasia. Sčítava sa od roku 1992.

Správa TANAP-u sa k únosnosti vyjadrila následne: „*Únosná kapacita návštevnosti NP momentálne nie je vyhodnocovaná a teda ani presne vymedzená resp. špecifikovaná. V 60. a 70. rokoch bolo monitorované územie Belianskych Tatier, kde bolo vzhľadom na krehkosť a zraniteľnosť vegetačného a pôdneho krytu ekologicky neúnosná turistika markantná. Napriek všeobecne platným obmedzeniam a usmerneniam pre vstup do vysokohorského prostredia nebolo možné dosiahnuť ich rešpektovanie. Preto S-TANAP-u na základe dlhodobých negatívnych vplyvov turistiky na flóru, faunu a pôdnu pokrývku uzavrela v roku 1978 všetky turistické chodníky prechádzajúce územím Belianskych Tatier. Podľa výskumov je návrat vegetácie na tie miesta chodníka, na ktorých bola zničená, veľmi pomalý, čo je spôsobované aj vytrvalým porušovaním zákazu*”. Na to či sa venuje udržateľnému CR odpovedal respondent, že snaha o udržateľný CR bola hlavne v rokoch 2000 až 2006, kedy

aktívne pracovalo na zonácií. Kalamita v roku 2004 otvorila priestor pre rozsiahlu ťažbu dreva a množstvo nechcených návrhov na rozvoj turizmu.

- **Sporovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?**

Väčšina chatárov mala podobné názory, a to, že sa zvýšil počet turistov, ktorí nemajú vybudovaný vzťah k horskému prostrediu. Chatár zo Zamkovského chaty si myslí, že niekedy chodilo viac turistov, ktorí mali pozitívnejší vzťah k prírode. V dnešnej dobe podľa jeho slov chodí väčší počet turistov z mesta, ktorí sú často nedostatočne pripravení do hôr a nevedia sa správať v prírodnom prostredí. Respondent z Bilíkovej chaty má podobný názor a odpovedá, že záleží či majú turisti vzťah k horám. Chatár z Popradského plesa vidí odlišnosti návštevníkov podľa sezóny. V letnej sezóne podľa neho chodí do hôr každý, aj bez vzťahu k turistike. Opisuje, že takýto typ turistu sa zvyčajne sťažuje na nedostatok televíznych programov alebo na to, že chata nedisponuje internetovým pripojením: „*To som zakázal ja. Dali sme tam veľkú tabuľu, že wifi nemáme, rozprávajte sa medzi sebou. Učíme ľudí žiť klasickým spôsobom*”. Po skončení letnej sezóny zasa nastupujú turisti, ktorí cielene navštevujú Tatry a horské prostredie. Podľa chatára Chaty pri Zelenom plese začína byť turistika populárna, módna záležitosť, preto chodia do hôr ľudia, ktorí k nim nemajú vzťah. Poukazuje aj na turistov, ktorí k prírode majú vzťah a zbierajú odpadky po chodníkoch. Pán Beránek z Chaty pod Rysmi vidí odlišné chovanie turistov podľa národnosti. Najväčšie negatívum vidí v turistoch, ktorí žijú v nížinách, mestách, a tak nepoznajú horské prostredie, sú egoistickí a zanechávajú po sebe odpadky.

Rozdielnosť v turistickom chovaní podľa vzťahu k horám potvrdzuje aj horský vodca. „*V podstate keďže s nami idú ľudia do tých hôr, kde sa chodí mimo chodníkov a to sú ľudia, ktorí chcú ísť, aj sa na to pripravujú, tak aj ich správanie a vôbec uvedomelosť je veľmi vysoká. Nie sú to tí bežní turisti, takí kávičkoví, čo chodia po chatách. Oni sa aj vedia správať ku tej prírode*”.

Chatári zo Skalnatej chaty a Zbojníckej chaty majú podobný názor. Pán Kulanga tvrdí, že aj keď po turistoch stále zbierajú odpadky, turisti sa menia v tom, že začínajú byť viac uvedomelejší. Taktiež začína nárast česko-slovenských turistov, ktorí sa opäť vracajú do Tatier. Podľa pána Bruna sa turisti menia k lepšiemu, aj keď stále majú problémy s odpadkami. „*Nemyslím si, že výchovne sa pôsobí na tých ľudí. Aj my sa snažíme tak nejak*

motivovať, nejakou takou edukačnou formou a nie agresívne, že by sme im nejak nadávali. Ja si myslím, že tí ľudia si to vezmú k srdcu, väčšinou”.

Iný názor má pani Fridmanská zo Sliezskeho domu. Podľa nej sa turisti nemenia a stále je to o tom, že turisti prídu na hotel s cieľom občerstviť sa a hneď hotel opúšťajú. Aj keď dodáva, že sú turisti odlišní. Podobný názor má pán Michalko z Téryho chaty. Turisti sa podľa neho správajú k prírode s rešpektom: *„Ako v minulosti, tak aj teraz”.*

- **Spolupracujete s ochranármi prírody a organizáciami na ochranu prírody?**

Pán Petras z Rainerovej útulne ochranárov rešpektuje, ale podľa neho vytvárajú mantinely, ktoré zasahujú do kvality ŽP ako je Štátna ochrana prírody či benevolentní lesníci, ktorí zapríčinili aj zlý stav lesa. *„Aj ochrana prírody by mala byť vyvážená, nie len právami, ale aj povinnosťami a zodpovednosťou, nestačí konštatovanie, že príroda sa s tým vysporiada”.* Taktiež respondent č. 2 zo Zamkovského chaty tieto orgány rešpektuje a vychádza s nimi v rámci susedských vzťahov. Respondent z Bilíkovej chaty odpovedal na otázku stručne, a to, že spolupracujú ako aj s ochranármi, tak aj so záchranármi. Pán Kálman z Hotela Popradské pleso spolupracuje s TANAP-om na už spomínanom projekte ohľadom náučného chodníka. Dodáva, že s TANAP-om rieši problém s otvorením ďalšieho chodníka, ktorý by bol pre mamičky s kočíkmi či cyklistov, ktorí by mali voľnejšiu cestu oproti asfaltovej ceste, kde jazdia autá. Chatár Skalnatej chaty, ktorá funguje aj ako informačné stredisko ŠL TANAP-u, a s ktorými vzájomne spolupracujú. Sliezsky dom spolupracuje s TANAP-om v zmysle prijatia a dodržiavania opatrení, nahlasovania pri porušení činnosti ako napríklad zber húb. *„Na huby by sa tu nemalo chodiť, veď predsa z toho žijú zvieratka, a potom sa my nemôžeme čudovať prečo k nám chodia. Lebo sú hladné”.* Respondent č. 7 zo Zbojníckej chaty odpovedal na otázku kladne. Pán Beránek najčastejšie spolupracuje s TANAP-om pri opravovaní chodníka. Chatár Téryho chaty odpovedá, že osobne s nimi nespôlupracuje.

- **Aký majú horské chaty v TANAP-e vzájomný vzťah?**

Všetci chatári sa na túto otázku vyjadrili kladne a potvrdili dobré vzájomné vzťahy a spoluprácu. Respondent č. 1 odpovedal, že medzi chatami vládnu dobré vzťahy, všetci sa medzi sebou poznajú. Dodáva, že postupnosť v zmysle toho, že na chate niektorí vyrástli, pracovali ako brigádnci či nosiči, je dôležitá pre dobrú prevádzku chaty. Respondent č. 2 hovorí, že keď je potrebné, chaty si vzájomne vypomáhajú. S tým súhlasí aj odpoveď respondentky č. 6, ktorá opisuje vzťahy medzi chatami: *„Každý kto pracuje v Tatrách tak*

vám povie, že my horáci sme taká jedna veľká rodina. My si vždy budeme pomáhať”. Respondenti č. 3 a 7 a 10 podali krátku odpoveď a potvrdili, že s ostatnými chatami majú kladný, priateľský vzťah a všetci sa poznajú. Respondent č. 4 taktiež potvrdil dobré vzájomné vzťahy a dodáva, že pokiaľ nejde ľuďom len o biznis, tak nemajú problém. Respondent č. 5 dodáva, že medzi chatami nefunguje princíp konkurencie: „*Keď máte plno, tak pošlete vedľa*”. Respondent č. 7 hovorí o nadštandardných vzťahoch. Opäť potvrdzuje vzájomnú pomoc a ústretovosť medzi chatami, kde uvádza príklad pri zásobovaní, kedy sa dohodnú tri susedné chaty na vynáškach, a skrátia si tak prácu o niekoľko dní. Aj respondent č. 9 uvádza príklad so vzájomnou výpomocou s Hotelom Popradské pleso, ktorý pomáha chate so znášaním odpadov. Dodáva, že každá chata je svoj svet a veľmi veľa záleží na osobe chatára. Podobne ako respondent č. 4 udáva, že spolupráca s chatármi, ktorí boli sebeckí a išli po peniazoch sa nevychádzalo dobre.

Horský vodca sa vyjadril: „*No samozrejme bez spolupráce to nejde. Vodcovia a chatári, a personál ako taký vychádzame spolu veľmi dobre*”.

Ekonomický pilier

• Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

Z odpovedí respondentov vyšlo, že 3 chaty sú v súkromnom vlastníctve. Ide o Hotel Popradské pleso, Hotel Sliezsky dom, Zamkovská chata.

4 chaty sú vo väčšinovom vlastníctve v Klube slovenských turistov a menšinove vlastníctvo má Slovenský horolezecký spolok - JAMES. Ide o chaty: Chata pri Zelenom plese, Chata pod Rysmi, Téryho chata, Zbojnícka chata.

2 chaty patria ŠL TANAP-u. Konkrétne Rainerova útulňa a Skalnatá chata. Respondent č. 1 sa o vlastníctve chát vyjadril následovne: „*Pre cestovný ruch by bolo dobré, keby boli chaty v nájme od Štátnych lesov do vlastného vlastníctva, aby sa mohol spraviť vzťah k turistom a ku chate*”.

O fungovanie prevádzky sa starajú samotní chatári, nájomcovia chát a prevádzkári chát (ako napríklad pani Fridmanská, prevádzkarka FnB časti hotel). Pri chatách, ktoré nie sú v súkromnom vlastníctve, sa koná výberové konanie na chatára, s ktorým sa uzatvára nájomná zmluva na 5 ročné obdobie.

- **Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?**

Všetky chaty ponúkajú stravovacie služby. Viac k tejto otázke odpovedal respondent č. 8 z Chaty pod Zeleným plesom, kde podávajú raňajky, polpenziu pre ubytovaných hostí a denné jedlá. Denne pripravujú 10-12 druhov jedál, z toho 4-5 polievok hlavne pre prechádzajúcich turistov. Podľa neho závisí ponuka jedál od vzdialenosti od záchytného bodu. *„Keď na Solisku predáva po stovkách pečené kolená, my keď sme to začali robiť, tak sme za august predali tuším jedno alebo dve. Jednoducho vždycky sa ten trh vyseparuje. Je to aj podľa náročnosti, podľa vzdialenosti”*. Upozorňuje na zvýšený počet alergikov, ktorým prispôsobujú vegánsku ponuku jedál. Z dôvodu rôznych druhov alergie je vodenie psa do vnútra chaty zakázaný. V Hoteli Popradské pleso využívajú výlučne čerstvé suroviny namiesto trvanlivých. Hotel zásobujú z okolitých fariem.

Bilíkova chata, Hotely Popradské pleso a Sliezsky dom vo svojich priestoroch ponúkajú aj prenajatie priestoru na spoločenské a firemné akcie. Hotel Popradské pleso a Bilíkova chata majú pre návštevníkov aj saunu.

Okrem Rainerovej útulne a Skalnatej chaty všetky zariadenia ponúkajú aj ubytovacie služby. Najmenej lôžok má Chata pod Rysmi, ktorá disponuje 14 lôžkami. Z chat má najväčší počet lôžok Bilíkova chata s 30 lôžkami. Hotel Popradské pleso má najvyšší celkový počet 168 lôžok. Sliezsky Dom má 109 pevných lôžok plus prístelky. Hotel je na vyššej úrovni, preto ponúka aj turistickú izbu, ktorá je cenovo prijateľnejšia pre menej náročných turistov. Taktiež spolupracuje s agentúrou Mountain pro Guiding a ponúkajú tak možnosť výletov a balíkov pre turistov. *„Keď k nám niekto príde, tak chceme, aby dostal profesionálne a kvalitné služby, ale samozrejme v rodinnom duchu. Aj keď je to na úrovni je to take priateľské”*.

Okrem Chaty pod Rysmi, ktorej prevádzka funguje v období od 15.6. do 31.10., fungujú ostatné chaty celoročne. V tomto období funguje aj sezónna uzávera chodníkov pre kľudové obdobie pre zver.

K tejto časti som sa niektorých respondentov pýtala aj podotázku:

- **Dodržiavajú turisti sezónne uzávěry chodníkov?**

Pán Beránek z Chaty pod Rysmi odpovedal, že sa uzávěry nedodržiavajú na 10%. V prípade pekného dňa niekoľko turistov príde. *„Protože nic se té přírodě nestane. Příroda to dokonale sama uzavře tím, že tu naválí tolik sněhu, že pak několik měsíců vůbec nikdo*

nepřijde”. Správa TANAP-u potvrdila, že sa vždy nájdu jedinci, ktorí uzávery nedodržiavajú.

- **Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?**

Najmenej zamestnancov má Skalnatá chata, ktorá je rodinného typu a preto sa o ňu starajú otec a syn. Rainerova útulňa je na tom podobne. S prácou sa striedajú 3 ľudia. V chate pracuje pán Petras, jeho syn a manželka. Zamkovského chata má 4 stálych zamestnancov a v sezóne im pomáha okolo 10 brigádnikov. Bilíkova chata má zamestnaných 4 kuchárov a 4 čašníkov, ktorí pracujú na zmeny. Okrem nich sú na chate samozrejme 2 prevádzkari chaty a cez dovolenkové obdobie a víkendy im pomáhajú brigádnici. Zbojnícka chata má 4 stálych zamestnancov plus sezónne 10 brigádnikov a približne 10-12 nosičov. Chata pri Zelenom plese má 8 stálych zamestnancov a cez letnú sezónu ďalších 14 brigádnikov.

Chata pod Rysmi, ktorá ako jediná funguje len 4 mesiace, má 10 zamestnancov. *„Tých 10 ľudí je docela dost vytížených a myslím, že z 300 lidí to zvládne 1 protože je to záležitost srdce. Musíš aj fyzicky vydržet a ještě to musíš mít rád”*.

Oba hotely zamestnávajú ľudí z celého Slovenska a zamestnanci pracujú na týždenné zmeny. Preto je dôležité, aby mali zamestnanci vzťah k horám. *„K nám ľudia väčšinou keď chodia, tak musia mať ten cit k Tatrám a horám, lebo predsa, u nás sa pracuje na týždenné smeny a človek je tu týždeň zavretý, takže musí mať rád aj to prostredie”*. Hotel Popradské pleso má 16 stálych zamestnancov a brigádnikov cez sezónu približne 30. Z chat má mimo miestnej sily len jedného zamestnanca zo Zvolena Téryho chata. Ostatné chaty využívajú miestnu pracovnú silu.

- **Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?**

Nakoľko sa Rainerova útulňa nenachádza vo vysokej nadmorskej výške, tak pán Petras nemá problém s vynáškou na chatu. Podľa neho je okrem vynášky dôležité mať šťastie na dobrý personál, ktorý chatu charakterizuje a vytvára jej atmosféru. *„Viete všetko ostatné, chata, interiér, to sú predmety, ale tú vôňu, tú ľudskosť, ten dobrý chýr vykonávajú ľudia”*.

Všetci respondenti odpovedali, že najdôležitejšia pre chatu je logistika, a teda vynáška materiálov a potravín na chatu. *„Lebo čo sa tu nevynesie, to sa tu nemá”*. Respondent č. 2 zo Zamkovského chaty dodáva, že okrem zásobovania je to vyriešenie energetickej otázky.

Prevádzkar Hotela Popradské pleso dodáva: „*Tu nemôžeme skočiť do Tesca niečo rýchlo kúpiť lebo máme ďaleko alebo sa dole vôbec nedostaneme*”. Hotel Popradské pleso je zásobovaný produktami od miestnych eko fariem. Pán Brun zo Zbojníckej chaty dodáva, že zásadné je mať dobrý kolektív na chate a zodpovedných nosičov, ktorí vynášky vykonajú v každom počasí. Pán Petřík z Chaty pod Zeleným plesom súhlasí, že dôležitý je personál, ktorí na chate chce pracovať. „*Mňa to baví, ja to chcem robiť. Nemala by na tomto svete zostať po mne len kôpka na cintoríne, ale niečo pre ostatných*”. Poukazuje aj na dôležitosť počasia. S tým súhlasí aj pán Kulanga zo Skalnatej chaty. „*V horách málokedy sa dá predvídať počasie, a teda vietor napríklad, víchrice môžu prísť len tak z ničoho nič, a vtedy sa musíte vedieť vždy zariadiť. Vždy musíte myslieť dva, tri kroky do predu*”. Pán Beránek z Chaty pod Rysmi odpovedá, že celá prevádzka chaty vo vysokej nadmorskej výške je špecifická. Logistika je náročná, pri vynáške si v zime musia dávať nosiči pozor, aby im potraviny nezamrzli, nezmokli. „*Může tě lavína strhnout když jedeš na záchod. Všecko se tu může stát. Je tu ten život taký odlišnejší, víc specifický*”.

- **Navrhli byste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?**

Rainerova útulňa pri oprave chaty ostal štýl starej chaty. Pán Petras pozháňal do chaty staré horolezecké náradia, lyže, nosítka čím si chcel uctiť prácu všetkých nosičov. Bilíkova chata odpovedala, že ak by chceli niečo prerábať, potrebovali by povolenia od TNAP-u. Skalnatá chata sa snaží chatu rok čo rok vylepšovať, aby bola chata konkurencie schopná a turisticky atraktívna a pridávať veci s ohľadom na prostredie. Chata pri Zelenom plese prerába chatu už 7 rokov. Momentálne sa chystá na rekonštrukcie jedálne a nového elektrického vedenia. Na Chatu pod Rysmi za celé jej obdobie spadlo asi 5 lavín. V roku 2000 lavína zmietla celé poschodie chaty. Potom sa postavila chata s tvarom, ktorý by mal lavíne odolať. Momentálne chata plánuje stavbu vonkajšej terasy. Taktiež pristavili rošty na chodníku popri reťaziach, aby nedochádzalo k úrazom. Dodáva, že: „*My jsme generace, která je tady 40 let a my víme kde je problém, co treba vylepšit, takže my to musíme řešit, my jsme za to zodpovědní*”. Chatári môžu na rekonštrukciu chaty minúť 40% z nájomného. Ako povedal pán Petřík: „*Nie je to nič extra, ale dá sa z toho niečo každý rok spraviť*”.

3.4 Vlastné pozorovanie a analýza dát

Nasledujúca časť metódy tiangulácie je vlastné pozorovanie, ktoré som vykonávala pri návštevách horských chát a hotelov. Vyplývalo mi z neho niekoľko poznatkov.

Množstvo chatárov sa sťažovalo na odpadky na turistických chodníkoch. Z vlastného pozorovania to môžem iba potvrdiť. Hlavne na ceste na Hrebienok, ktorá je tvorená asfaltovou príjazdovou cestou, som našla množstvo odpadkov. Na turistických trasách k chatám sa najčastejšie jednalo o odpadky ako použité papierové vreckovky, obaly od potravín či cigaretové ohorky. Naopak prostredie okolo chát bolo čisté, bez odpadkov. Na chodníkoch upozorňujú na správanie turistov a zber odpadkov informačné tabule. Taktiež ich možno vidieť pred chatami, kde sú turisti upozorňovaní, aby nenechávali na chatách odpadky. Rainerova útulňa ich mala dokonca vo väčšom množstve. Všimla som si, že turisti slušne odpadky vracali chatárovi, ktorý ich následne vyhadzoval. Okolie skúmaných Tatranských plies bolo čisté.

Čo sa týka architektúry a interiéru chát, všetky mali zachovanú tradičnú ľudovosť chát, okrem Hotela Sliezsky Dom. V Rainerovej útulni ma privítal pán Petras oblečený v miestnom kroji so šálkou teplého čaju. Interiér chaty je ozdobený množstvom starých nosičských a horolezeckých nástrojov, starých fotiek Vysokých Tatier. Pán Petras napísal aj knihu o svojom živote v Tatrách, ktorá sa dá zakúpiť priamo v chate. Podobne aj Skalnatá chata, ako informačné stredisko ŠL TANAP-u, disponuje rôznymi informačnými tabuľami a doplnkami v podobe nosítok či starých fotiek. Chatu som navštívila už viackrát, ale tentokrát som sa rozhodla využiť lanovku. Lanovka je naozaj tichá, ale ak sa na ňu pozriete z Tatranskej Lomnici, môžete vidieť ako ruší estetický dojem z hôr. Musím povedať, že Skalnaté pleso mi vôbec neprípominalo, že sa nachádzam vo Vysokých Tatrách v 5. stupni ochrany. Aj napriek nepriaznivému počasiu tam bolo veľké množstvo ľudí, môžete sa tam napojiť na internetové pripojenie a navštíviť už spomínané Kamzítkovo, detské ihrisko.

Hotel Sliezsky dom sa ako jediný vymyká tradičnému ľudovému interiéru. Hotel je na vysokej úrovni, má 4,5 hviezdíčiek a interiér pôsobí moderným a luxusným dojmom. Je vhodný skôr pre náročnejšiu klientelu ako pre klasických turistov. Na hotel som získala povolenie na príjazd autom. Pred príjazdom je nutné zavolať na recepciu a spýtať sa či nejde z hora iné auto. Po potvrdení som však počas cesty stretla ďalšie tri autá. Ani jedno auto sa nepýtalo či môže vyraziť smerom dole. V zime, počas ľadu a snehu na cestách by takéto stretnutie vôbec nemuselo byť bezpečné. Cesta má množstvo zatáčok, a v určitých bodoch

nevidíte či prichádza iné auto. Naopak pri návšteve Popradského plesa sa na turistickom chodníku nenachádzalo žiadne auto, a teda platí, že chata nepúšťa autá medzi 9 hod - 17 hod. Takže celý chodník patrí iba turistom. Aj napriek tomu, že je to hotel, ponechal si horskú charakteristiku a ľudový interiér. Pán Kálman sa postaral aj o vydanie knihy o blízkom Symbolickom cintoríne, ktorú možno zakúpiť na chate.

Nakoľko pochádzam spod Tatier, Vysoké Tatry som navštívila už mnohokrát. Musím potvrdiť, že som sa už stretla so spomínanou stratou plachosti u líšiek. Líšku som stretla cestou zo Zamkovského chaty, kedy vybehla z lesa na plný turistický chodník, obehla okolo turistov, zastala pri kuse konára, ktorý začala žuť. Tuiristi naokolo od nej boli asi iba meter vzdialení a líšku si fotili.

Všetci chatári a zamestnanci boli ústretoví, a bolo na nich vidieť, že pre takúto prácu v tomto špecifickom prostredí musí mať človek cit.

Informácie pre analýzu dát som čerpala z dostupných verejných zdrojov ŠL TANAP-u a Správy TANAP-u.

ŠL TANAP-u so sídlom v Tatranskej Lomnici patria pod rezort Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka v Slovenskej republike. Vykonávajú povinnosti vyplývajúce zo zákona o ochrane prírody a krajiny⁵, ktoré sa týkajú starostlivosti o lesné pozemky vo vlastníctve štátu a prenajatých pozemkoch, o drobné vodné toky a plesá, o živočístvo, rastlinstvo, ryby a ochranu biodiverzity. Ďalej sa starajú aj o zabezpečenie kultúrneho využívania územia a výchovy návštevníkov.

Turistické chodníky

Každý rok sa investuje do opravy turistických chodníkov. Pre príklad uvádzam výročnú správu z roku 2016, ktorá sa týka údržby turistických chodníkov. Celková suma, ktorá bola vložená do prác celospoločenského významu, kde patrí údržba turistických chodníkov, ochrana prírody, vodného režimu, živočíchov a starostlivosť o šport, turistiku a kultúru činí za rok 2016 spolu 376 577 EUR. Úlohou do budúcich 20 rokov je odstraňovanie následkov kalamity z roku 2004. Z celkovej dĺžky turistických chodníkov 788,5 km sa vykonala:

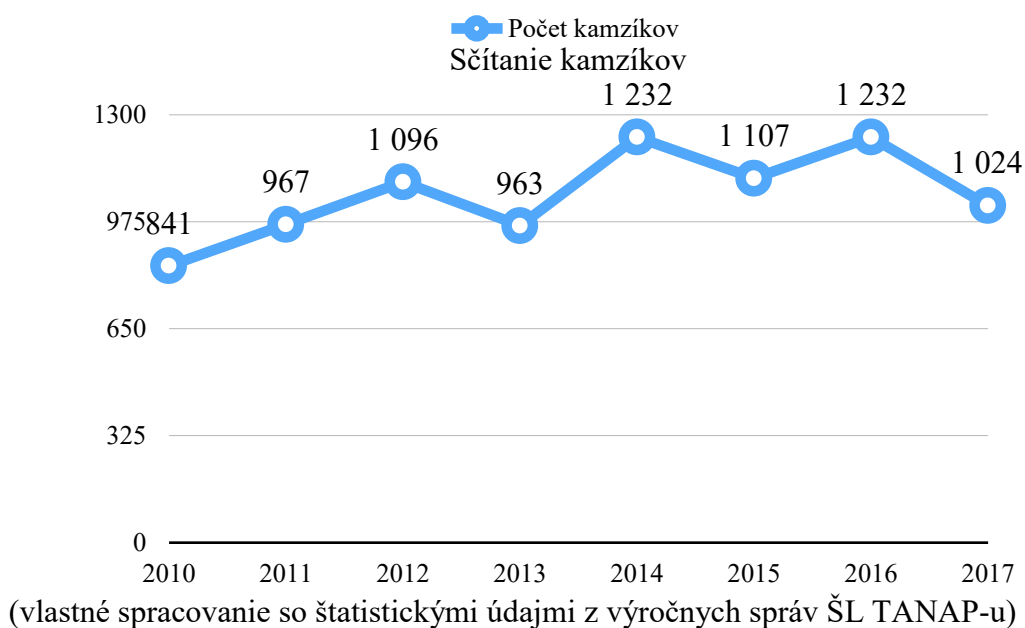
- bežná údržba v dĺžke 254,5 km,

⁵ Jedná sa o zz §§ 2 - 4 zákona NR SR č.543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny.

- opravy väčšieho rozsahu v dĺžke 4 495 m,
- dlaždenie chodníkov 453 m,
- obnova zábradlia chodníkov 360 m,
- postavenie nových mostíkov - 1, oprava starých -3,
- zabezpečenie pre lepšiu schodnosť turistického chodníka na Rysy,
- zimné značenie - 9 km a letné - 113,8 km,
- dodanie nových pútačov 32 ks, oprava starých - 263 ks.

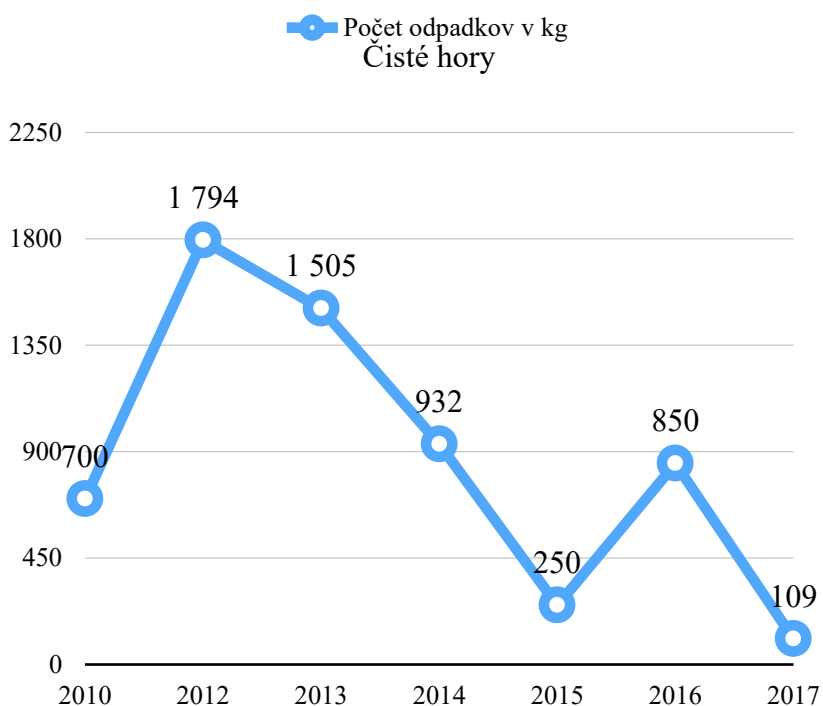
Počet kamzíkov

Sčítanie kamzíkov sa koná každý rok za účasti pracovníkov Správy TANAP-u a ŠL TANAP-u, Tatrzańského Parku Narodowego a dobrovoľníkov. Za rok 2017 sa dňa 20. júna zrátao 1 024 kamzíkov, čo je oproti roku 2016 o 190 kamzíkov menej. Nižší počet jedincov mohlo spôsobiť silné slnečné počasie a vysoké teploty. Počet novorodených mláďat v roku 2017 je 138. Počet kamzíkov sa v priebehu rokov s menšími odchýlkami zvýšil.

Projekty na zlepšenie ŽP

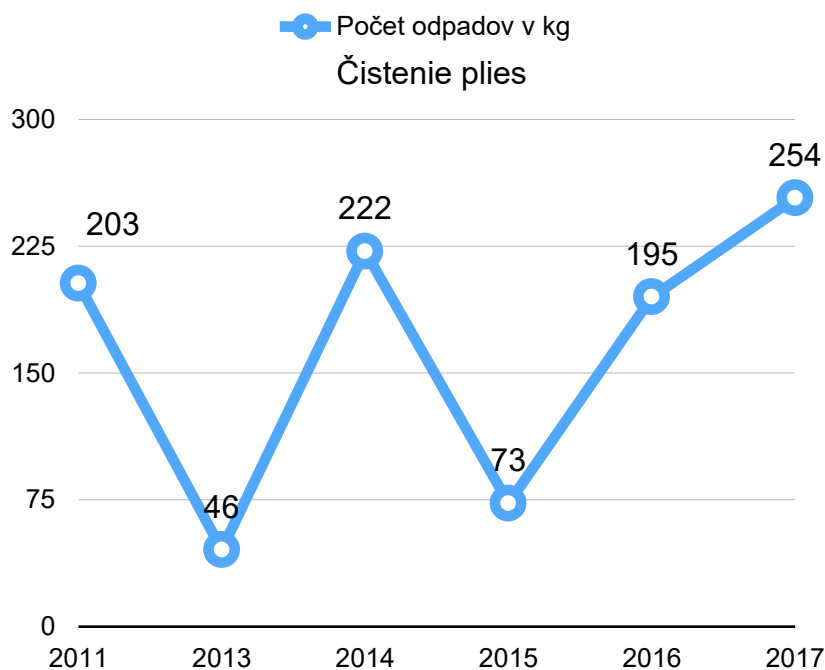
Každý rok sa na území TANAP-u koná projekt Čisté hory, ktorý slúži na čistenie dolín od odpadkov po letnej turistickej sezóne. Minulý rok, v poradí už 39. ročník, organizovaný ŠL TANAP a Správou TANAP priniesol výsledok 109 kg odpadu za jeden deň. Na podujatí sa zúčastňujú dobrovoľníci. Pre porovnanie s minulými rokmi sa počet odpadov znížil. V správe som však nenašla údaje z roku 2011.

(vlastné spracovanie so štatistickými údajmi z výročných správ ŠL TANAP-u)

Taktiež sa po letnej sezóne každý rok koná Čistenie plies potápačmi. Tento rok spolu 40 potápačov vyzbieralo 253,5 kg odpadu. V roku 2016 sa z troch tatranských plies vyzbieralo 195 kg odpadu. Najnižší počet bol zachytený v roku 1994 s len 50 kg. V minulosti prevládal

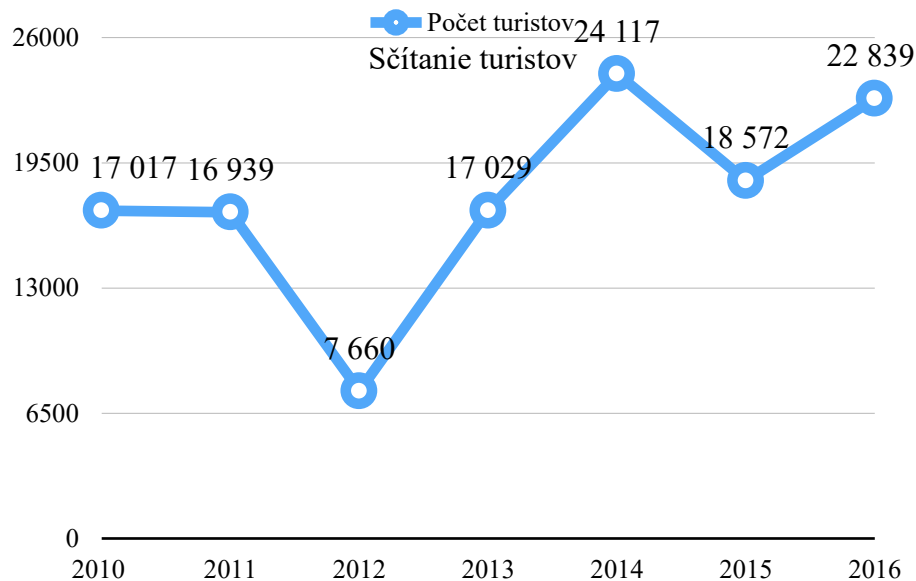
odpad zo stavebnej činnosti, v posledných rokoch sú to obaly z potravín. K údajom z roku 2012 som sa nedopátrala.

(vlastné spracovanie so štatistickými údajmi z výročných správ ŠL TANAP-u)

Sčítanie turistov

Každoročne sa koná aj spomínané zráťanie turistov, vždy jeden deň počas letnej sezóny, najčastejšie cez víkend za pekného počasia. Meranie návštevnosti vykonávajú ŠL TANAP-u už od roku 1972. Za posledných 15 rokov bol nameraný najvyšší počet turistov v roku 2014. Najviac zaťažené územia sú časti, ktoré sú prístupné lanovkou. Lanovku na Hrebienok využilo 3 624 návštevníkov, 1 275 sa dostalo na Hrebienok po turistickom chodníku. Na Skalnaté pleso využilo lanovku spolu 1 994 turistov, naopak turistický chodník využilo len 187 návštevníkov.

(vlastné spracovanie so štatistickými údajmi z výročných správ ŠL TANAP-u)

Turistické priestupky

Lesná stráž počas roku rieši aj turistické priestupky vo vysokohorskom prostredí. V priebehu rokov sa počet priestupkov zvyšoval, aj keď oproti roku 2015 klesol počet o 234 priestupkov. Najčastejšie išlo o chôdzu mimo turistických chodníkov, porušovanie sezónnych uzáverov, vstup motorových vozidiel na lesné cesty, znečisťovanie parku odpadkami a zber lesných plodov. V roku 2017 vydal Odbor starostlivosti o životné prostredie v Prešove a Žiline zoznam vyhradených miest v TANAP-e, ktorý približuje podmienky pre vykonávanie horolezectva, skialpinizmu, zjazdového lyžovania, snowboardingu, bežeckého lyžovania, pohyb mimo turistických chodníkov v sprievode oprávnenej osoby a lety na skĺzavých padákoch. [online]. cit. (dostupné z: <http://www.lesytanap>).

Ekologická výchova

Cieľom šírenia osvedy je vzbudiť záujem o územie národného parku, uvedomiť si jeho jedinečnosť a naučiť sa ako sa správať k prírodnému prostrediu. V rámci toho vykonáva TANAP niekoľko činností na ekologickú výchovu ľudí. Patrí tu prevádzka Múzea TANAP-u, ktoré v roku 2016 navštívilo 37 680 ľudí. Múzeum oboznamuje návštevníkov s tatranskou prírodou, jej históriou a ochranou. Je rozdelené na etnografickú, prírodoochranskú, prírodovednú a historickú časť. Súčasťou TANAP-u je aj výskumná stanica, ktorá skúma a

dokumentuje prírodu Vysokých Tatier. Pre deti funguje lesná pedagogika, a teda zážitkové učenie, ktoré sa venuje deťom prostredníctvom besied, výstav, vysokohorskej turistiky. Ďalší projekt, Tatry bez barier, ktorý sprístupňuje návštevu prírody pre handicapovaných občanov prostredníctvom značených turistických trás. Patrí tu chodník k Rainerovej chate a taktiež k Popradskému plesu. V neposlednom rade Správa TANAP-u vydáva mesačník s názvom Príroda Tatier očami Správy TANAP-u.

Kultúrne akcie

V horskom prostredí sa konajú aj kultúrne podujatia, ktoré lákajú množstvo návštevníkov. Medzi najznámejšie patrí každoročný Tatranský festival medveďov, ktorý sa koná na Hrebienku počas letnej sezóny. V zimnom období sa taktiež na Hrebienku každý rok v Tatranskom ľadovom dóme vyrazávajú sochy z ľadu. Na Skalnatom plese sa pre deti robia Rodinné dni Kamzíkov. Zo športových akcií sú najzámejšie Sherpa Rallye, ktoré pokračujú v tradícii už od roku 1985. Ide o nosičské preteky. Pri Popradskom plese sa nachádza aj Symbolický cintorín, venovaný pamiatke obetiam Vysokých Tatier. Spadá pod správu ŠL TANAP-u, ktoré sa starajú o jeho údržbu.

Ekologizácia chát

V roku 2014 sa Slovenské elektrárne zapojili do ekologizácie vysokohorských chát prostredníctvom zakúpenia automatických externých defibrilátorov, ktoré zachraňujú vo horách ľudské životy. Tieto nástroje môže používať laická verejnosť. Ich obsluha spočíva v hlasovom návode. Ročne tak môže zachrániť až 40 ľudských životov. Disponuje nimi Téryho chata, Chata pri Zelenom plese, Zbojnická chata a Chata pod Rysmi. Slovenské elektrárne v spolupráci s TANAP-om, Klubom slovenských turistov, Asociáciou horských záchranárov a Horskou službou v roku 2015 pracovali na podpore biodiverzity. V rámci projektu navrátili do tatranskej prírody až 1600 jedincov ohrozených druhov živočíchov. Taktiež prispeli k monitoringu kamzíka, svišťa, orla krikľavého, dravcov a šeliem. Od roku 2015 sa začala aj ekologizácia horských chát s čistou zelenou prevádzkou elektriny. Na Téryho chate sa vybuodovala fotovoltaiická elektráreň s výkonom 9 kWp a úsporou 6 ton CO₂. Chata pri Zelenom plese má zrevitalizovanú vodnú elektráreň, zbavila sa dieslového agregátu za ekologický. Ušetrí tak 7 ton emisií. Zbojnická chata taktiež disponuje fotovoltaiickým systémom, ktorý ušetrí 1,5 ton emisií CO₂. Chata pod Rysmi ušetrí 1 tonu emisií vďaka pridaniu 10 nových fotovoltaiických panelov.

Na všetkých chatách bolo taktiež nainštalované LED osvetlenie [online]. cit. (dostupné z: <https://www.seas.sk/clanok/vysoke-tatry-defibrilatory-pre-dalsich-5-chat/220>).

4. DISKUSIA A MOŽNÉ NÁVRHY

Táto časť práce by mala odpovedať na výskumnú otázku práce **spĺňajú skúmané horské chaty podmienky udržateľného cestovného ruchu?** Pre konečnú odpoveď sa v tejto časti zamerám na komplexný súhrn názorov a odpovedí respondentov, čo umožní jasnejšie vnímanie odpovede na výskumnú otázku. Finálne výsledky potvrdia diplomové práce a publikácie, ktoré sa zaoberali aspoň čiastočne podobnou problematikou. V neposlednom rade sa pokúsim navrhnúť možné riešenia niektorých problémov, ktoré vyplynuli zo samotného výskumu práce. Z rozboru rozhovorov vyplynulo, že chatári stav životného prostredia nemonitorujú. Životné prostredie monitoruje Správa TANAP-u v spolupráci so ŠL TANAP-u, ktorí prostredníctvom výskumnej stanici v Tatranskej Lomnici skúmajú stav prírodného prostredia. Monitorujú a spočítavajú poľovnú zver, kamzíka, svišťa, dravcov a šelmy. Čo znamená, že zmeny zdrojov zložiek životného prostredia sú sledované a zaznamenané.

Čo ma najväčší vplyv na životné prostredie sa v názoroch chatárov odlišovalo. Vo väčšine prípadov majú najväčší vplyv nedisciplinovaní turisti, ktorí nerešpektujú návštevný poriadok. Chodia mimo turisticky značené chodníky a zanechávajú za sebou odpad. To potvrdzuje aj analýza dát, podľa ktorej Lesná stráž pokutuje turistické priestupky. Najčastejšie sa vyskytujú priestupky ako znečisťovanie prostredia odpadkami, chôdza mimo turistický chodník či nerešpektovanie sezónnych uzáverov. Podobné výsledky vykazujú všetky CHKO v Českej republike podľa výsledkov diplomovej práce, ktorá sa zaoberá možnosťami rozvoja cestovného ruchu v chránených územiach. Ako najväčší problém v CHKO je označená nedisciplinovanosť turistov, ktorí rušia živočíchov, spôsobujú eróziu pôdy a znečisťujú prostredie odpadkami (Niklová, 2011). To, že návšteva turistov a ich činnosti vedú k rôznym dopadom na prírodné prostredie potvrdzujú vo svojej publikácii aj autori Mc Cool a Moisey, ktorí uvádzajú príklady poškodenia vegetácie automobilovými vozidlami, rušenie živočíchov turistami a znečisťovanie povrchových odtokov, ktoré sa prenášajú na pôdu, čo môže ohroziť kvalitu vody a ľudské zdravie (Mc Cool, Moisey 2008).

Vplyv na prostredie má aj samotná prevádzka chaty. Najväčšou záťažou prevádzky chaty je energetické riešenie chát, hlavne vykurovanie chát spaľovaním tuhého paliva. Chatári sa snažia využívať miernejšiu formu ako sú drevené brikety namiesto uhlia, z ktorého vzniká o 90% viac odpadu. Niektoré chaty ako Zamkovského chata v prípade priaznivých podmienok využívajú vodnú elektrárňu na výrobu tepla. Všetky chaty v prípade potreby využívajú

dieselový agregát. Chaty ako Téryho chata, Chata pod Rysmi a Zbojnická chata využívajú solárne panely a fotovoltaiku. Ostatné chaty na to nemajú vhodné podmienky. Tri chaty majú vlastnú vodnú a veternú elektrárňu. Okrem Chaty pod Rysmi, ktorá čerpá vodu z povrchového zdroja ako je sneh či dažďová voda, ostatné chaty čerpajú vodu z plies, ktorú následne filtrujú. Každý rok sa konajú rozbery a kontroly vody. Všetky chaty disponujú čističkami odpadových vôd s odkalovacími filtrami. Odpady sa z chat znášajú, vrátane popola či oleja. Znášajú ich nosiči, ktorí tak šetria prírodu, prispievajú k udržateľnosti a k zachovaniu nosičských tradícií. Následne sa odpad separuje, najbližšie až v Starom Smokovci. Nižšie položené chaty vrtuľníky nevyužívajú, vyššie položené chaty ich využívajú dvakrát ročne na dodanie väčších materiálov. Chata pod Rysmi vrtuľníky nevyužíva a všetko si nosí prostredníctvom nosičov. Chaty sa snažia o ekologizáciu prevádzky so šetrným a nízkym vplyvom na životné prostredie. Z analýzy dát Slovenských elektrární sa ukázalo koľko znečistenia CO₂ chatami bolo ušetrené. Ide o niekoľko ton emisií ročne. Všetky chaty si vymenili aj LED osvetlenia. Problém vidím vo financiách, z ktorých by chaty mohli čerpať na vylepšenie prevádzky ekologickou formou a prispievať tak k udržateľnosti prostredia. Mnoho chatárov ekologizovalo prevádzku na vlastné náklady. Chaty tak vykonávajú často viac zelenú prevádzku rekreačného zariadenia ako ostatné ubytovacie a reštauračné zariadenia v dolinách, obciach a mestách.

Zo zložiek životného prostredia je najväčší problém s pôdou. Správa TANAP-u upozornila na poškodenie vegetačného pokryvu a pôdy, ktorý spôsobuje turizmus. V dôsledku kalamity majú chatári problém so zosuvmi pôdy a počas dažďov so zmyvaním pôdy. Ďalej bolo poukázané aj na ušľapovanie pôdy turistami, ktorí chodia mimo turistický chodník. Tým poškodzujú ochranu pôdneho krytu, čo vedie k erózií, zhutňovaniu pôdy a obrusovaniu. Chata pod Rysmi má problém s nedostatočným opravovaním turistického chodníka, ktorého kvalita je dôležitá pre bezpečnosť. Je preto dôležité, aby sa vykonávala osвета pre návštevníkov. Chôdza mimo turistický chodník spôsobuje zhoršenie stavu pôdy a rušenie živočíchov. To potvrdzuje aj správa Slovenskej agentúry životného prostredia, v ktorej je potvrdený nárast turistických chodníkov v národných parkoch v Slovenskej republike a následné zvyšovanie erózie pôdy. Jedná sa o turistické chodníky nachádzajúce sa v hornej hranici lesa a v roklinách, kde sa pre extrémne klimatické podmienky pomalšie regeneruje pôda a rastlinstvo (Gajdoš, 2006).

Myslím si, že turistické tabule sú nedostačujúce. Je potrebné vysvetľovať návštevníkom prečo je dôležité správne chovanie v prírode, a aký vplyv na prírodu môže spôsobiť nedisciplinovanosť. Tým, že turisti dostanú pokutu za porušenie návštevného poriadku či už

za chôdzu mimo chodník alebo za zber plodov, húb a zahadzovanie odpadkov, dostanú síce určitú formu trestu, ale nezískajú žiadnu osvetu a vysvetlenie prečo to nerobiť. Nosiči museli vyniesť všetky predmety, ktoré turisti využívajú na chatu. Všetok riad, z ktorého jedia a pijú, všetko jedlo a nápoje, ktoré konzumujú. Dole po nich znášajú odpadky. Myslím, že by na to malo byť rázne poukázané, aby si turisti uvedomili, čo to znamená vyhodiť použitý obal či kapesník, a akú veľkú námahu museli nosiči vynaložiť, aby im bolo dopriane sa na chate občerstviť.

Biodiverzita sa podľa odpovedí respondentov vplyvom prevádzky chát a turizmu veľmi nezmenila až na pár výnimiek. Na biodiverzitu mala vplyv kalamita, čím sa zmenila celá mikrofóra a presunutie živočíchov. Počet kamzíkov sa celkovo zvýšil, čo potvrdzujú aj dáta ŠL TANAP-u. Veľká a problematická zmena nastala u medveďov. Veterná kalamita a ľudia zbierajúci lesné huby a plody spôsobili to, že sa medveď presunul do nižších miest, kde vyťahuje potraviny z kontajnerov. To potvrdzujú aj odpovede respondentov, ktorí sa stretávali v minulosti s medvedími návštevami, a ktoré v dnešnej dobe rapídne poklesli. Niektoré druhy, hlavne líšky, stratili plachosť a na ľudskú spoločnosť si zvykli. Na živočíchov má najväčší vplyv stavebná činnosť a spracovanie dreva po kalamite. Nastáva tak vyrušovanie živočíchov. V prípade nevhodne riešenej výstavby sa vytvárajú bariéry pre migráciu živočíchov. Lanovky, zjazdovky a zasnežovanie nepriaznivo ovplyvňujú miestnu faunu a flóru. Z daných informácií hodnotím, že prevádzka chát má nepatrný dopad na biodiverzitu. Najväčší dopad vidím v zmenách v životnom prostredí ako je kalamita či rozšírenie lykožrútov. Ďalej je to nevhodne riešená stavebná činnosť a zber ľudí plodov a húb, čím dochádza k oberaniu živočíchov o potravu a ich rušeniu.

Čo sa týka hlukového a svetelného znečistenia, chatári ho buď vôbec nepozorujú alebo len v minimálnej forme prostredníctvom vrtuľníkov, najčastejšie záchranných. Ako jeden z respondentov poukázal, zvieratá tým nie sú ohrozené a sú na vrtuľníky zvyknuté. Pokiaľ návštevníci nerobia hluk, nemyslím si, že tieto formy znečistenia turizmom sú problémové.

Niektoré chaty ako Skalnatá chata, Zbojnická chata, Hotel Popradské pleso vytvárajú aj vlastné ekoprojekty. Je vidieť, že chatári majú vzťah k prírode a snažia sa poskytovať turistom aj ekovýchovu.

Správa TANAP-u a ŠL TANAP-u každoročne usporadúva veľké čistenie dolín a plies od odpadkov. Tu možno vidieť ako veľmi chovanie turistov prispieva k znečisťovaniu prostredia. Ako ukázali dáta z analýzy, počet odpadkov sa znižuje, ale stále sa zbytočne znečisťuje prostredie len preto, že si turisti nevedia nimi donesený odpad aj po sebe odpratať namiesto vyhadzovania ho do prírody a do tatranských plies. Problém s odpadmi riešil aj

Národný park Mount Kenya. Na turistických trasách sú pre turistov umiestnené chaty, a práve v týchto lokalitách sa vytvoril problém so vznikom veľkého množstva odpadu. Na riešení problému spolupracovali zainteresované skupiny ako samotný Národný park, Wildlife Service Kenya a OSN. Výsledkom spolupráce boli tri riešenia problému. Vznik informačných tabúľ a značiek, finančná podpora od vládneho a súkromného sektora na pravidelné čistenie parku od odpadkov. A v neposlednom rade šírenie osvetly o znečisťovaní prostredníctvom sprievodcov a cestovných kancelárií pre návštevníkov parku (The Mountain Institute, 1998).

Negatíva cestovného ruchu a zmenu správania turistov počas rokov vidia chatári odlišne. Jedna skupina sa prikláňa už k spomínaným odpadkom po turistoch a k tomu, že národný park navštevujú turisti, ktorí nemajú vzťah k horám. Títo turisti nie sú do horského prostredia často dostatočne pripravení, čím ohrozujú seba a zvyšujú možnosť rizika úrazu. Chatári však poukazujú aj na zmeny v sezónach. Nie len, že sa letná sezóna predĺžila a viac návštevníkov chodí do Tatier na jeseň, ale je vidieť aj rozdielnosť turistov počas sezón. V letnom období prichádza viac nevedomých turistov, naopak zimná sezóna láka viac uvedomelých turistov. Ďalšia skupina respondentov má opačný názor a myslí si, že uvedomelost' turistov stúpa. Posledná skupina chatárov tvrdí, že turisti sa nijak nemenia a väčšie negatíva cestovného ruchu nevidia.

Únosná kapacita vo Vysokých Tatrách nie je vyhodnocovaná, a ani nijak špecifikovaná. Aj keď podľa dát a odpovedí chatárov sa potvrdzuje zvýšená návštevnosť, čo dokazuje každoročné sčítanie turistov. Tatry sú únosné a nijak sa tým neprekročuje kapacitná hranica. Negatívum vidím v nárazových akciách, ktoré nerovnomerne zaťažujú prostredie a zvyšujú hustotu ľudí len na určitých miestach. Medzi najviac navštevované lokality patria tie, ktoré sú sprístupnené lanovkou. Na Hrebienku a Skalnatom plese je možné vidieť čo spôsobuje lanovka. Ruší estetický dojem územia, vytvára zmenu tvaru územia a úbytok živočíchov. V pláne je možná aj výstavba novej lanovej dráhy, ktorá prepojí Hrebienok a Skalnaté pleso. Vysoké Tatry by sa nemali komercializovať. Tatry s cenným prírodným prostredím by sa mali zachovať a nemali by sme meniť ich tvar kvôli ekonomickému zisku. Problematika výstavby novej lanovej dráhy bola spomenutá aj v diplomovej práci, ktorá rieši stav a perspektívu TANAP-u. Diplomant je proti výstavbe z estetického a environmentálneho hľadiska, vidí viac negatívny ako pozitívny dopad výstavby. Odvoláva sa na porušenie zákona č. 114/1992 o ochrane prírody a krajiny (Jurík, 2015). Podobne aj M. Pásková uvádza vo svojej publikácii ako príklad Krkonoše a neregulovanú výstavbu rekreačných stredísk,

lanoviek a zjazdoviek, ktoré tak zvyšujú tlak ďalšej a ďalšej výstavby a zaťažnosti územia (Pásková, 2008).

Udržateľnému cestovnému ruchu sa chatári venujú v zmysle zberu odpadkov a šíreniu osvetly, zvýšenou starostlivosťou pre deti, hendikepovaných a starších ľudí či prispôbovaniu cien pre turistov. Tri zo skúmaných chát majú možnosť prístupu autami. Prístupovú cestu autami však môžu vykonávať len ubytované osoby, ktoré na to dostanú obmedzený počet povoleniek. Hotel Popradské pleso dodržiava aj časovo obmedzený prístup prízjazdu motorovými vozidlami. Necháva tak cestu turistom a cyklistom, a neruší zver. Hotel Sliezsky dom však podľa pozorovania nemá zabezpečenú bezpečnosť jazdy vozidiel, ktoré často nerešpektujú oznámenie prízjazdov a odjazdov vozidiel.

Všetci chatári rešpektujú ochranárov prírody a organizácie na ochranu prírody. Z odpovedí však vyplýva, že chatárom sa niektoré zákony zdajú nelogické a obmedzujúce. Napríklad nemožnosť navýšenia lôžok pri stúpajúcej návštevnosti. Vzťahy medzi chatami navzájom sú kladné, priateľské a všetci si medzi sebou pomáhajú.

Väčšina chát zamestnáva miestnu pracovnú silu. Prispievajú tak k posilneniu miestnej ekonomickej udržateľnosti. Hotely Popradské pleso a Sliezsky dom, ktoré majú väčšiu kapacitu návštevníkov, zamestnávajú ľudí z celého Slovenska. Z odpovedí vyplýva, že táto práca však nie je pre každého. Zamestnanci musia byť v horskom prostredí na týždenné zmeny, preto ide skôr o to, aby mali vybudovaný vzťah k prírode.

Pre chatu je najdôležitejšie vyriešenie logistickej otázky, nakoľko nosiči musia všetko čo sa na chate používa vyniesť na vlastných chrbtoch. Vyžaduje to nie len fyzickú námahu ale aj efektívne a pragmatické premýšľanie. Taktiež je pre chatárov dôležitý personál, ktorý vytvára na chate atmosféru.

Niektoré chaty plánujú vylepšenie prevádzky, aby mohli ponúkať kvalitné služby turistom a zvýšiť konkurencieschopnosť. Chaty však zachovali tradičnú ľudovosť a architektúru interiéru a exteriéru horských chát. Výnimkou je Chata pod Rysmi, ktorá pri prestavbe chaty zmenila a prispôbila svoj tvar tak, aby bola bezpečná a odolná voči lavínam. Ďalšou výnimkou je Hotel Sliezsky dom, ktorý sa radí medzi luxusné hotely a prispôbila tomu vzhľad.

Splnenie podmienok udržateľného turizmu na skúmaných vysokohorských chatách:

- Zvyšovanie blahobytu komunit

Vysokohorské chaty sú otvorené pre všetkých turistov. Komunita chatárov má medzi sebou dobré vzťahy, v prípade potreby sú si nápomocní. Vysokohorský cestovný ruch prehĺbuje vzťah turistov k prírodnému prostrediu, prispieva k relaxácii, podporuje športové aktivity a zdravie návštevníkov.

- Ochrana prírodného prostredia a uchovávanie zdrojov

Aby bol možný turizmus vo vysokohorskom prostredí, často v 5. stupni ochrany prírody, je potrebné prírodu chrániť. Chatári sa o to snažia prostredníctvom poučenia turistov o chovaní v prírode. Pre formálnu ochranu prírody je tu Správa TANAP-u a ŠL TANAP-u, ktorí sa venujú aktívnej ochrane prírody s myslením na uchovávanie zdrojov pre budúce generácie.

- Monitoring, ochrana prírody a šírenie osvetu

ŠL TANAP-u a Správa TANAP-u sa starajú o monitoring zložiek životného prostredia a následnú ochranu prírody. Taktiež organizujú projekty, ktoré prispievajú k zlepšeniu životného prostredia. V neposlednom rade šíria osvetu a ekovýchovu prostredníctvom Múzea TANAP-u.

- Rozpoznanie kvality produktu a spokojnosti turistov

Vysokohorské chaty sa snažia turistom podávať kvalitné služby a tieto služby neustále zlepšovať. K spokojnosti turistom sa snažia vymyslieť aj pridané hodnoty, ako napríklad detské ihrisko v prípade Zamkovského chaty, prednášky v prípade Skalnatej chaty, turistický sprievodca v Sliezskej dome, vývoz transferom pre hendicapovaných v prípade chát s príjazdovou cestou. Chatári zamestnávajú s malými odchýlkami miestnu pracovnú silu a neorientujú sa na komerčný predaj.

- Rozvoj turizmu je trvalo udržateľný

Chaty investujú do ekologizácie prevádzky. Snažia sa využívať zdroje energie, ktoré majú nízky dopad na prostredie. Aj keď sa TANAP nezoberá udržateľnou kapacitou územia, z prieskumu vyplynulo, že Tatry sú únosné. Každý rok sa meria návštevnosť turistov. Podľa odpovedí respondentov sú Tatry udržateľné a zvládnu nápor návštevníkov. Vysokohorské

prostredie je tak zachovávané. K šetreniu prírodných zdrojov z ekonomického hľadiska prispievajú nosiči, ktorí tvoria logistický základ chát. Chaty využívajú vrtuľník vo výnimočných prípadoch, šetria tak energie aj finančné prostriedky. Ku kultúre prispieva aj ľudovosť vysokohorských chát a tradícia nosičstva, ktorú je vidieť už málokde vo svete.

Po analýze metódy triangulácie z empirickej časti práce vyplynulo, že **horské chaty na území Vysokých Tatier sú udržateľné a prevádzajú udržateľný cestovný ruch.**

Chaty a vysokohorský turizmus majú určitý dopad na prostredie ale spĺňajú podmienky udržateľného turizmu. Je však pár bodov a pripomienok ktoré by sa dali zlepšiť. Ako najväčší problém hodnotím nedisciplinovanosť turistov a odpady. Zlepšiť by sa to dalo intenzívnejšou, interaktívnejšou osvetou turistov a rozsiahlejšími náučnými tabuľami. Prípadne by sa mohli turistom pri vstupe do parku rozdávať obaly, do ktorých by si turisti svoje odpady ukladali s vysvetlením prečo to robiť, a aký má dopad odhodený odpad v prírodnom prostredí. Rozšírenie osvetu by sa mohlo konať v často navštevovanom Múzeu TANAP-u alebo na jednotlivých chatách, čo má už v pláne napríklad Skalnatá chata.

TANAP je samozrejme prístupný všetkým návštevníkom zadarmo. Navrhujem pri vstupoch do parku, v informačných strediskách, v chatách a ubytovacích zariadeniach založiť dobrovoľné príspevky, ktoré by sa mohli využiť na opravu chodníkov. Pri príspevkoch by bolo vysvetlené, že dané peniaze sa využívajú na opravu chodníkov, a teda na zvýšenie bezpečnosti turistov.

Na ekologizáciu chát a ich prevádzky sú potrebné nemalé finančné prostriedky, ktoré si chatári často hradia sami. Bolo by dobré vyskúšať vytvoriť fond pre udržateľný cestovný ruch, do ktorého by mohli investovať investori, ktorým záleží na zlepšení prírodného prostredia. Nakoľko chaty spolu dobre vychádzajú, mohli by spolupracovať na projekte, vytvorila by sa webová stránka pre tento účel s číslom účtu. Zainteresovaní investori a ľudia, ktorí by chceli prispieť by tak mohli urobiť.

V rámci TANAP-u by sa malo dávať pozor aj na spomínané nárazové akcie, ktoré zaťažujú neprimerane prostredie. Tieto kultúrne podujatia sa najčastejšie konajú na Hrebienku alebo Skalnatom plese. Mohli by sa presunúť nižšie ako napríklad do Starého smokovca či Tatranskej Lomnici, napríklad do Kultúrnych domov či turistických strediskách, kde by nerušili živočíchov.

Táto téma je rozsiahla a pokrýva množstvo oblastí, ktorých sa týka. Keďže sa ešte nikto nezaoberal touto problematikou, je otázne či sa vôbec dá podariť zachytiť kompletne celú problematiku v jednej práci. Približuje však prevádzku horskej chaty, správanie turistov vo vysokohorskom prostredí a vplyv cestovného ruchu na životné prostredie.

5. ZÁVER

Cieľom diplomovej práce bolo odpovedať na výskumnú otázku: spĺňajú skúmané horské chaty podmienky trvalo udržateľného cestovného ruchu na území Tatranského národného parku? Teoretická časť sa venuje vysvetleniu udržateľného cestovného ruchu a horského turizmu.

Z tejto časti vyplynulo, že udržateľný cestovný ruch stojí na troch základných princípoch. Zachováva environmentálne, ekonomické a kultúrno - sociálne zdroje, myslí na budúcnosť ďalších generácií, ktoré môžu zo zdrojov čerpať a spravodlivo tieto zdroje rozdeľuje. Empirická časť bola venovaná výskumu skaladajúceho sa z metódy triangulácie, a teda pološtandardizovaných rozhovorov s chatármi, s horským vodcom, a zamestnancami ŠL TANAP-u a Správy TANAP-u. Ďalej bolo použité vlastné pozorovanie a vlastné spracovanie dát. Analýza rozhovorov, ktorá bola rozdelená na tri piliere udržateľného rozvoja odhalila pozitívne a negatívne dopady cestovného ruchu vo vysokohorskom prostredí na území Vysokých Tatier. Aj napriek tomu, že TANAP sa nezaobera udržateľným cestovným ruchom a únosnosťou územia, výsledky všetkých troch kvalitatívnych metód odpovedali na výskumnú otázku kladne, a teda, že **skúmané horské chaty spĺňajú podmienky udržateľného rozvoja cestovného ruchu**. Napriek pozitívnej odpovede sa však našli v tomto rozvoji určité trhliny. Medzi ne patria problém s odpadmi a s disciplínou u turistov, chôdza mimo turistické chodníky, erózia pôdy a nerovnomerné zaťaženie územia v dôsledku lanových dráh a nárazových akcií.

Z environmenálneho piliera udržateľnosti chaty spĺňajú body ako ekologická prevádzka chaty, šírenie osvetu, udržateľné využívanie prírodných zdrojov a energie. Chaty síce nevykonávajú aktívnu ochranu prírody a monitoring, ale tomu sa vo vysokohorskom prostredí venujú inštitúcie ako ŠL TANAP-u a Správa TANAP-u, ktoré sa venujú aj projektom na zlepšenie prostredia. Zo sociálneho hľadiska chaty prispievajú k tradícií nosičstva a ľudovej architektúre. Komunita chatárov má medzi sebou kladné vzťahy. Z ekonomického hľadiska chaty prispievajú k zamestnávaniu miestnej pracovnej sily a tým, že nepodporujú komerčný predaj. Prírodné bohatstvo na tomto území by malo byť uchované pre budúce generácie, preto by sa mala v národných parkoch prevádzať mäkká forma turizmu a udržateľný cestovný ruch. Vysokohorské chaty sú dôležitou súčasťou Vysokých Tatier. Nie len čo sa týka cestovného ruchu, ale podporujú vzťah ľudí k prírode, starajú sa o osvetu návštevníkov a ich bezpečnosť a poukazujú na odlišný a špecifický život v horách.

Je dôležité, aby si ľudia uvedomili jedinečnosť a potrebu horských chát a udržateľného turizmu vo vysokohorskom prostredí.

6. BIBLIOGRAFIA

- ANDRÁŠI, J., PARYSKI, W.H. 1974. *Vysoké Tatry. Výber horolezeckých výstupov. Slovenské telovýchovné vydavateľstvo*. Bratislava. s. 2-6.
- ATTL, P.; NEJDL, K. 2004. *Turismus I*. Praha: VŠH. 178 s. ISBN 978-80-86578-37-8.
- BALATKA, B. 1986. *Malá encyklopedie turistiky*. 1. vyd. Praha: Olympia. 345 s.
- BAUM, D., GOJOVÁ, A. 2014. *Výzkumné metody v sociální práci. 1. vyd., Ostravská univerzita v Ostravě. Ostrava*. 356 s. ISBN 978-80-7464-390-3. s. 289
- BOHUŠ ml., I. 2007. *Tatranské chaty - Majáky v mori skál a snehu*. I & B, Ivan Bohuš. str. 140. ISBN 978-80-969017-4-6. s. 35-113.
- BOŠTIKOVÁ, S. 2004. *Vysokohorská turistika: vybavení, znalosti a dovednosti, bezpečnost, tipy na túry*. Praha. Grada. s. 119 s. ISBN 80-247-0696-2.
- CATER, E. 1991. *Sustainable Tourism in the Third World: Problems and Prospects, Discussion paper*. No. 3, Sil, J. R., Polytechnic University, Toronto. pp.-14.- 15.
- DISMAN, M. 2002. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Nakladatelství Karolinum. Praha. 371 s. ISBN 80-246-0139-7. s. 312.
- EAGLES, P. F. J.; McCOOL, S. F.; HAYNES, CH.D.A. 2012. *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. Series No. 8. UK: IUCN Gland, Switzerland and Cambridge. 183 pp. ISBN 2-8317-0648-3
- GAJDOŠ, Ľ. 2006. *Cestovný ruch a jeho vplyv na životné prostredie v Slovenskej republike k roku 2005. Indikátorová sektorová správa*. Slovenská agentúra životného prostredia. Banská Bystrica. s. 10-30, 36-37.
- GÚČIK, M. 2010. *Cestovný ruch: Úvod do šúdia*. Dali-BB. ISBN 978-80-890-90-80-8. s. 8.
- HENDL, J. 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd.* Portál. Praha. 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4. s. 55.
- HVIZDOVÁ, E. 2016. *Udržateľný cestovný ruch ako šanca pre rozvoj regiónov a zamestnanosti*. Vysoká škola Medzinárodného podnikania ISM Slovakia. Prešov. ISBN: 2449-9730. s. 30.

- JURÍK, J. *Súčasný stav a perspektívy Tatranského národného parku z pohľadu stakeholderov*. 2015. Diplomová práca. Univerzita Karlova. Praha. Fakulta humanitných študií. Obor sociálna a kultúrna ekológia.
- Kolektív autorov, pohľadom Správy TANAP-u. *Príroda Tatier*. 2015. Vydavateľ: OZ LES. 148 s. ISBN 978-80-972050-0-3.
- KUBLÁK, T. 2015. *Horolezecká metodika*. 4. diel. Na Horách. MMPublishing. 106 str. ISBN 8087715209. s. 8-10.
- LACIKA, J.; ONDREJKA, K. 2009. *Prírodné krásy Slovenska. Národné parky*. 1. vyd. Bratislava: DAJAMA. 128 s. ISBN 978-80-89226-27-6.
- LEUTERIO, F. 2007. *Introduction to Tourism*. Rex Bookstore. ISBN 9712346978. pp.2.
- LUDVÍK, M. 1986. *Malá encyklopedie turistiky*. Praha. Olypmia.
- MC COOL, F. S., NEIL MOISEY, R. 2008. *Tourism, Recreation and Sustainability*. 2nd Edition. School of Forestry. University of Montana. USA. ISBN: 978184593470. pp. 24-27.
- MESSERLI, B., IVES, J. D. 1997. *Mountains of the World. A Global Priority*. The Parthenon Publishing Group. USA. ISBN: 1850707812.
- MORSE, J. M., BARRETT, M., MAYAN, M., OLSON, K., SPIERS, J. 2002. *Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative reseach. International Journal of Qualitative Methods*.
https://sites.ualberta.ca/~iiqm/backissues/1_2Final/pdf/morseetal.pdf.
- MOWFORTH, M., MUNT, I. 2003. *Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in the third World*. 1st edition. London : Routledge. 338 s. ISBN 0-415-27169-X. pp 105.
- MUSIL, M. 2010. *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu (metody, postupy, přístupy, teoretické aspekty)*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica. Praha. 42 str. ISBN 978-80-245-1689-9. s.13.
- Zpráva Světové komise pro životní prostředí a rozvoj. 1991. *Naše společná budoucnost*. Praha ISBN 80-85368-07-02.
- NIKLOVÁ, P. 2011. *Možnosti rozvoje cestovního ruchu v chráněných územích*. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Univerzita Karlova. Praha.

OSN. 1997. *Investing in Mountains. Synthetic of a Mountain Forum Electronic Conference in Support of the Mountain Agenda*. The Mountain Institute. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

ORIEŠKA, J. 2011. *Služby v cestovnom ruchu I*. Banská Bystrica. Slovensko - švajčiarske združenie. s. 140. ISBN: 9788089090938

PÁSKOVÁ, M. 2008. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus. Hradec Králové. str. 20. ISBN 978-80-7041-658-7.

PÁSKOVÁ, M. 2014. *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. 3. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 335 s. ISBN 978-80-7435-329-1. str.- 66-67, s. 42 - 43.

PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. 2002. *Krajina vyhledávaná, konzumovaná či tvořená cestovním ruchem?* Geografické rozhledy, roč. 16, č. 4. str. 296.

ROHÁČ, J., MEYER, M. 2004. *Introduction to sustainable tourism*. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety. 32 str. s. 13-14.

RYAN, CH. 1991. *Recreation Tourism - a Social Science Perspective*. Rutledge, London. pp. 69.

RYGLOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. 2011. *Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Grada Publishing, a. s. Praha. str. 213 ISBN: 978-80-247-4039-3. s.144-146.

SHAW, G., WILLIAMS, A.M. 1994. *Critical Issues in Tourism: a Geographical Perspective*. Blackwell Publishers, Oxford. 280 str. pp.115-117.

Světová organizace cestovního ruchu. 2001. *Globální etický kodex cestovního ruchu*.

THE MOUNTAIN INSTITUTE. 1998. *Community-Based Mountain Tourism: Practices for Linking Conservation with Enterprise*. Mountain Forum. USA. pp. 55.

THE MOUNTAIN INSTITUTE. 1999. *Mountain People, Forests, and Trees: Strategies for Balancing Local Management and Outside Interests*. Mountain Forum. USA. pp. 57.

THE MOUNTAIN INSTITUTE. 2000. *Mountain Laws and Peoples: Moving Towards Sustainable Development and Recognition of Community – Based Property Rights*. Mountain Forum. USA. pp 48.

United Nations Commission. 1995. *International NGO Consultation on the Mountain Agenda. Summary Report and Recommendations to the United Nations Commission on Sustainable Development*. The Mountain Institute. USA. pp. 32.

UNEP. 2002. *About Sustainable Tourism* [on-line]. Dostupné z: <http://www.uneptie.org>.

UNESCO Office in Venice. *Sustainable Tourism Development in UNESCO Designated Sites in South-Eastern Europe*. Ecological Tourism in Europe.

VOURC'H, A. 2003. *Tourism and Local Agenda 21. The Role of Local Authorities in Sustainable Tourism*. United Nations Publication. Paris. 60 str. ISBN: 92-807-2267-0. pp. 26-24

WEAVER, D. 2006. *Sustainable Tourism: Theory and Practice*. USA : Elsevier. 240 s. ISBN 978-0-7506-6438-7. pp. 29

WTO. 1999. *Guide for Local Authorities on Sustainable Tourism Development*.

WTO. 1996. *What tourism managers need to know. A practical guide to the development and Use of Indicators of Sustainable Tourism*. Madrid. ISBN: 928440150X. pp. 71.

WTO. 2001. *Globální etický kodex cestovního ruchu*.

Internetové zdroje

Medzinárodná asociácia turizmu.

Dostupné z: <<https://www.aiest.org/aiest-profile/profile/>>

Tatry Portal.

Dostupné z: <<http://www.tatryportal.sk/historia-tatier.html>>

Správa TANAP-u.

Dostupné z: <<http://spravatanap.sk/web/index.php/2012-08-24-09-59-53/monitoring-velkych-seliem-sk>>

Návštevný poriadok TANAP-u.

Dostupné z: <<http://www.tanap.org/download/navstevny-poriadok-tanapu.pdf>>

Horské chaty vo Vysokých Tatrách.

Dostupné z: <<http://www.vysoketatry.sk/charakteristika-ahss.html>>

Výročné správy ŠL TANAP-u.

Dostupné z: <<http://www.lesytanap.sk/sk/dokumenty/vyroczne-spravy/>>

Slovenské elektrárne.

Dostupné z: <<https://www.seas.sk/clanok/vysoke-tatry-defibrilatory-pre-dalsich-5-chat/220>>

Právne zákony

Zákon č. 289/1994 Z.z. o ochrane prírody v znení zákona č. 222/1996 Z.z.

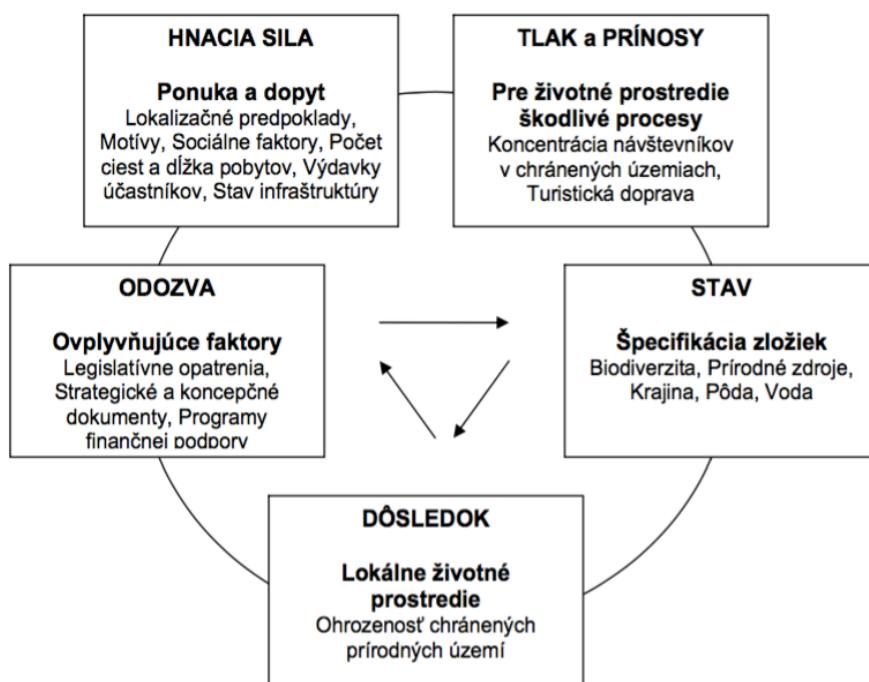
Zákon č. 17/1992 Z.z. o ochrane životného prostredia.

7. PRÍLOHY

Príloha 1.

Grafický model D-P-S-I-R pre cestovný ruch.
Zdroj: Gajdoš, 2006.

D-P-S-I-R model pre cestovný ruch

Príloha 2.

Ciele pilierov udržateľného cestovného ruchu.

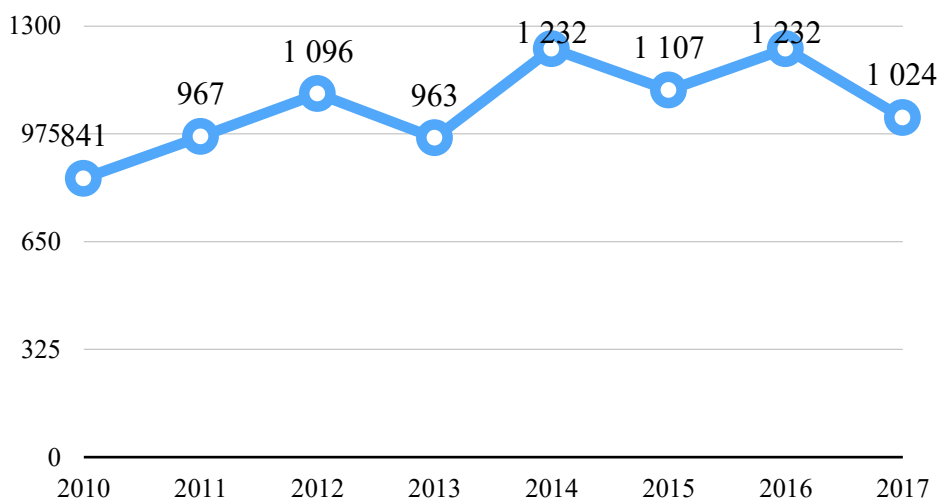
Zdroj: Musil, 2010.

Oblasť	Merítko
Ekonomické ciele	výdaje na ochranu životného prostredia
	výdaje na udržanie a obnovu kultúrneho dedičstva
	výdaje na výskum
Sociálne ciele	zdravie obyvateľov destinácie
	prístupnosť destinácie hendikepovaným
	zachovanie kultúrneho dedičstva
Environmentálne ciele	emisie CO ₂ spôsobené dopravou
	podiel energie z obnoviteľných zdrojov
	produkcia odpadových vôd vďaka turistickým aktivitám

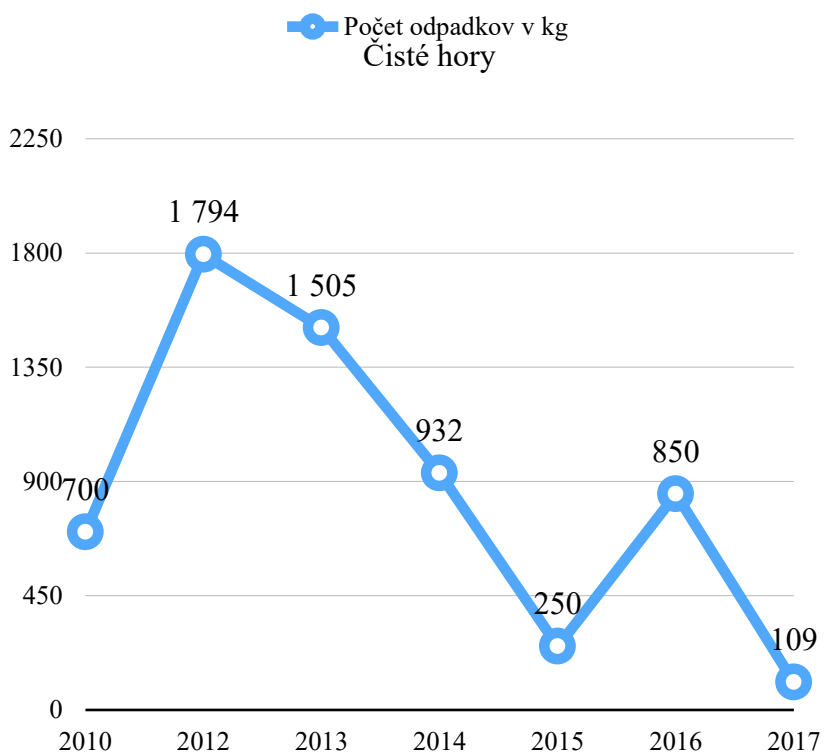
Príloha 3.

Vlastné spracované grafy s použitím údajov zo ŠL TANAP-u.

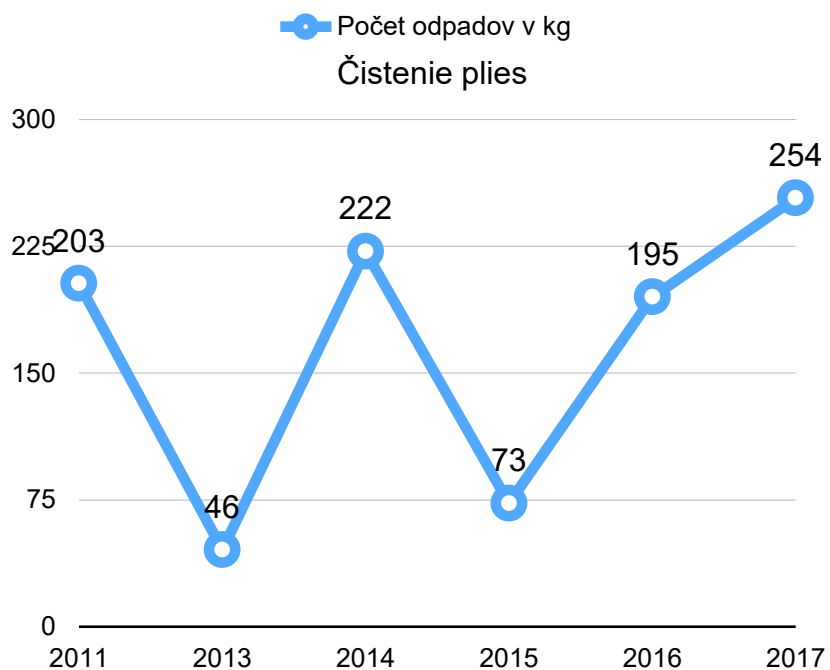
Sčítanie kamzíkov

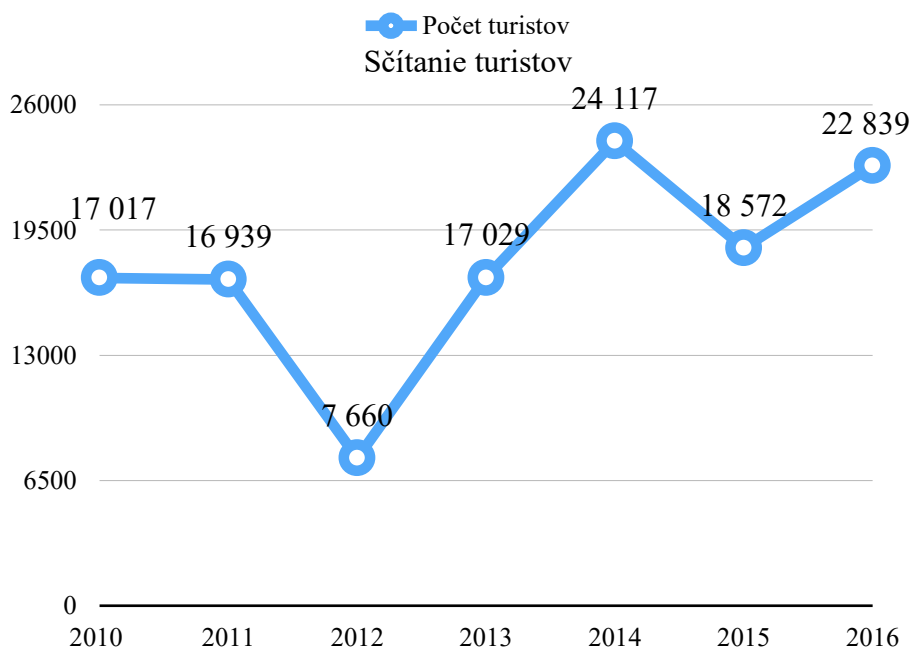
Počet vyzbieraných odpadkov počas projektu Čisté hory

Počet vyzbieraných odpadov počas projektu Čistenie plies

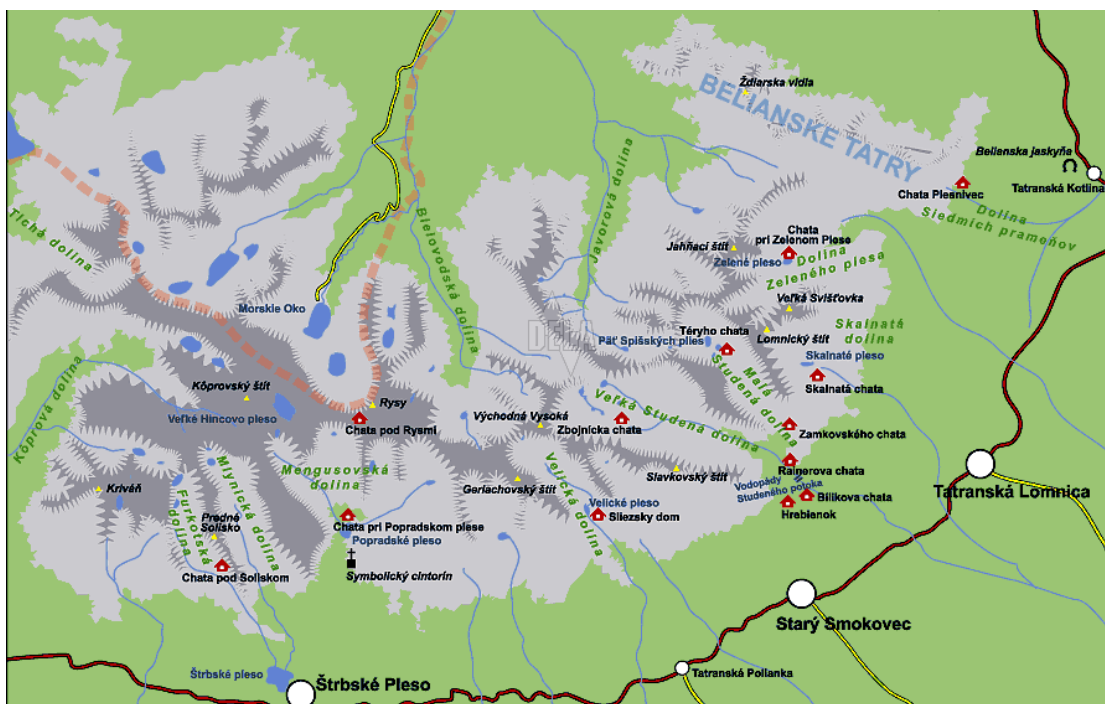

Sčítanie turistov

Príloha 4.

Mapa územia Vysokých Tatier s označenými horskými chatami.

Príloha 5.

Doslovný prepis rozhovorov.

Rozhovor č. 1

Deň: 2.10.2017

Miesto: Rainerova chata (1 301 m.n.m.)

Respondent: Peter Petras

Pozícia: nájomca chaty

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah ku chate?

R: 1997 som prišiel na Stalolesnianskú Poľanu, z ktorej som v 60. rokoch vykladal na chaty, ktoré sú tu v dolinách a všimol som si túto chatu. Ja som ani nevedel, že to je chata, ale, že to je dreváreň pre bývalú chatu Kamzík. Až keď som prišiel bližšie, prečítal som si, že je to najstaršia chata v Tatrách, tak ma napadlo, že najstaršia chata v Tarách by si zaslúžila iný osud ako osud ruiny a smetiska. Tak som zašiel na štátne Lesy Tanapu a spýtal som sa ich či by mi nedali tú chatu do prenájmu. Oni s tým súhlasili a povedali, že všetkou rekonštrukciou musím financovať sám. Tak som s tým súhlasil. Dali mi nájom a od augusta 1997 do júna 1998 sme celá rodina chatu spolu opravovali. Nakoniec sa chatu podarilo opraviť a vždycky po rokoch nájmu mi dajú nájom na ďalšie obdobie. Väčšinou to býva na 5 rokov.

Keď som chatu opravoval rozmýšľal som aký by mala mať charakter. Keďže som aj nosil po iných chatách, mal som taký prehľad, že čo by bolo dobré, aby bolo náplňou tejto chaty. Tak v prvom rade išlo o to, aby sme sa aj užívali tak sme sa rozhodli, že budeme predávať nápoje: teplé a studené, suveníry a zároveň, že budeme takým informačným strediskom pre tieto doliny, kde budeme turistov informovať o možnostiach túr a vlastne o všetkom, o prírode a všetko, aké otázky nám budú klásť. Zariadenie sme prispôbili na štýl starej chaty. Takže podarilo sa mi pozháňať, pokúpiť staré horolezecké náradia, lyže, ďalej nosítka rôzneho typu, pretože bol som nosič a na všetky chaty v dolinách sa náklady vynášajú. Takže vlastne tým som si chcel aj uctiť všetkých nosičov, ktorí boli a ktorí sú a pripomenúť turistom tú ich ťažkú prácu.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o jej prevádzku?

R: Ja som nájomca a majiteľ sú Štátne Lesy TANAPu.

T: Je to dobré?

Pre cestovný ruch by bolo dobré, keby boli chaty v nájme od Štátnych lesov do vlastného vlastníctva, aby sa mohol spraviť vzťah k turistom a ku chate.

T: Čo je zásadné pre prevádzku vo vysokej nadmorskej výške?

R: My sme ešte vlastne v dosahu tej civilizácie takže tuna nemáme nejaké problémy s vynáškou. Ale pre ostatné chaty, ktoré sú vo výškach 2000 metrov, tam je hlavne dôležité, aby mali nosičov, ktorí budú schopní zásobovať chatu palivom, nápojmi, potravinami, vlastne všetkým čo chata pre plynulú prevádzku potrebuje. Samozrejme nie len to, ale aj znášať odpadky, ktoré vzniknú pri prevádzke chaty a bohužiaľ aj veľmi veľa odpadkov znášajú, ktoré ponechávajú turistovi. Takže to je taká veľmi, veľmi záslužná práca, ktorú vykonávajú nosiči. A potom je samozrejme mať šťastie na dobrý personál, ktorý tu chatu charakterizuje, pretože oni vytvárajú atmosféru chaty. Viete všetko ostatné, chata, interiér, to sú predmety, ale tú vôňu, tú ľudskosť, ten dobrý chýr vykonávajú ľudia. A tento chýr býva aj dobrý, ale býva aj zlý. Bohužiaľ niekedy ľudia hodnotia chaty podľa toho najhoršieho chýru a málokedy podľa toho dobrého.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje?

R: My máme jedného stáleho zamestnanca, a tým je chatár. Ten stačí zásobovať chatu aj predávať. Ja som už dôchodca, takže ja len pomáham a popri tom mu ešte chodí pomáhať manželka, takže takým základom sú traja ľudia.

T: Monitorujete stav zložiek životného prostredia v oblasti chaty?

R: Monitorovanie, hlavnými by som povedal, monitorovacími prostriedkami sú ľudia, návštevníci, ktorí registrujú stav toho životného prostredia, čudujú sa v akom ubiedenom stave je tento les a táto príroda a často sa pýtajú kto to zavinil. Možno ste si všimli tamtie tabuľky, tak všetci lesníci to zvalili na lykožrúta. Lenže lykožrút si robí len svoju robotu. Bohužiaľ na rozdiel od lesníkov, ktorí si nerobia svoju robotu. Viete zanedbali tú prevenciu, ktorá bola veľmi dôležitá. Oni sa vyhovávajú na zákon, o národnom parku, lenže každá mimoriadna udalosť si vyžaduje mimoriadne opatrenia a tie mohli dosiahnuť, že by šli na ministerstvá a životné prostredie a tým by vybojovali nejaké výnimky pretože

v každom prípade sa, keď už sa stane taká mimoriadna udalosť, výnimky sa udeliť dajú, takže podľa mňa jednoznačne tvrdím, že lesníci zanedbali svoju povinnosť.

T: Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?

R: My tu zbierame odpadky a vychovávame k tomu aj turistov, aby si svoje odpadky znášali dolu. Máme tuna tabuľky a jednoznačne musím povedať, že za tých 20 rokov, čo sme tuna, na tejto chate, urobili turisti veľký pokrok, že sa zlepšila tá ich ekologická disciplína, keby som to tak nazval. Samozrejme, že to všetko záleží od personálu chaty. Keď zdvihnete zo zeme tie odpadky, tak aj ľudia budú vidieť, áno je tu čisto, tak budú mať určité zábrany to odhodiť. Ale keď vidia, že je tu neporiadok, tak nemajú žiadny problém prispieť k väčšiemu neporiadku. Dá sa povedať, že sú ešte niektorí, niektoré skupiny turistov, poviem to rovno, že predovšetkým poliáci, ktorí, nemajú žiadnu zábranu vyhadzovať odpadky tu v okolí chaty a napchávať ich hocikde do rôznych škár.

T: Všímáte si nejaké pozitíva alebo negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životnom prostredí?

R: Viete ja som zažil rôzne etapy cestovného ruchu tuna v Tatrách. Toto čo dnes je, všetci sú ohúrení, že koľko ľudí je v Tatrách. Ale v 80. rokoch bolo ďaleko viacej ľudí. Boli plné kúpeľné domy, boli plné zotavovne, chodili rôzne zájazdy, ktoré zaplnili Tatry. By som povedal, že bolo ešte o jednu tretinu ľudí viac ako je teraz. A samozrejme, že tým trpí aj tá príroda aj čo ja viem ako by som to nazval, toto je taká negatívna stránka CR, áno je to nejaký vplyv na prírodu, zase pozitívom je, že chodia ľudia do Tatier, a že sa vracajú do Tatier. V 90. rokoch po zrušení hraníc ľudia začali chodiť do zahraničia, ale teraz už zistili, že aj Tatry sú krásne a chodia aj po Tatrách.

T: Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?

R: Kto ma nejaký názor, že tu je veľa turistov, nech sa ide pozrieť do Poľska. Viete, toto je ten druhý extrém. Tuna je turistov koľko treba. Tatry ešte vždycky udržia väčší nápor turistov ako je. Samozrejme, že keď sa nerobia nejaké nárazové akcie ako sú Medvedie dni, kedy návštevnosť niektorých miest presahuje akúkoľvek mieru únosnosti. Všetky takéto akcie by som premiestnil do Smokovca, pretože ten bol vždycky miestom, kde sa akcie veľkého rozsahu konali. Tam sa robili koncerty, premietali filmy. Takže toto je najväčší problém, že Smokovec zbúral amfiteáter. Teraz sa robia veľké akcie na Hrebienku a na Skalnatom Plese. Treba tiež povedať, že mnohé zaujímavé skupiny, poviem to tak jemne povedané, ktoré sa snažia o rozvoj turizmu nesprávnym smerom zapríčiňujú tu preľudnenosť určitých miest. Napríklad na Skalnatom Plese urobili takzvané Kamzíkovy. Čiže vystrúhali z dreva medved'ov, sviš'ov, kamzíkov a susedujú tam toľko ľudí, že všetky kamzíky a svište a medvede zo Skalnatého Plesa poutekali. A ešte k tomu, hoci už teraz je Skalnaté Pleso preľudnené, ešte majú snahu postaviť lanovku z Hrebienka na Skalnaté Pleso, a keby sa im to podarilo, tak pre Hrebienok a Skalnaté Pleso by to bola katastrofa. Aj ekologická by som povedal ale aj čo sa týka toho sociálna. Každý človek má určitý bezpečný priestor okolo seba, okolo 1,5 m a keď tam napchajú toľko ľudí, bude to mať úplne opačný efekt, že ľudia tam prestanú chodiť.

T: Aké energie využívate na prevádzku chaty?

R: Vodné turbíny, na elektirnu autobatérie, a na ohrev paliva: koks, brikety drevené, drevo, pelety drevené.

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpadky vzniknuté prevádzkou chaty sa znášajú dole. Neničí sa prostredie.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie?

R: Vrtuľníky. Ja by som ich úplne zrušil. Teda nie úplne, ale chodiť po turistov, ktorí si len zlomia nohu..

T: Existujú nejaké projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti chaty?

R: My sa tu snažíme o pridanú hodnotu, dať turistom viac ako môžeme. Sme taká rodinná chata, nie sme odrezaní od turistov, chceme, aby sa vracali. Robíme tu akcie ako je Deň chaty, folklórne programy, ľadové sochy.

T: Aké majú horské chaty v TANape vzájomný vzťah?

R: Medzi chatami sú dobré vzťahy, všetci sa poznajú, predtým boli brigádnici, nosiči, vyrástli tam, táto postupnosť je dôležitá pre dobrú prevádzku chaty

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Rešpektujem ich, ale vytvárajú mantinely, zákazy, ktoré zasahujú do kvality životného prostredia Štátna ochrana prírody, benevolencia od lesníkov zapríčiňuje mizerný stav lesa. Obdivujem obrovskú silu Tatranskej prírody, ktorá sa s tými extrémami snaží vyrovnať.

Aj ochrana prírody by mala byť vyvážená, nie len právami, ale aj povinnosťami a zodpovednosťou, nestačí konštatovanie, že príroda sa s tým vysporiada.

Rzhovor č. 2

Deň: 3.10.2017

Miesto: Zamkovského chata (1 475 m.n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Peter

Pozícia: prevádzkar chaty

T: Aký je Váš vzťah ku chate, kto je majiteľom a kto sa stará o prevádzku chaty?

R: Majiteľom chaty je firma Tatramel s. r. o. Prevádzka je rozdelená na tri akoby prevádzky. Jedna je ubytovanie, reštauračná časť a v sezóne je bufet, ten vonkajší.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Ubytovanie a stravovanie.

T: Aká je ubytovacia kapacita?

R: Máme 8 izieb a 25 lôžok.

T: Čo je zásadné pri prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Zásobovanie. Bez zásobovania by to nešlo. A vyriešená energetická otázka. To znamená, že teplo, čo sa týka kúrenia voda, samotná voda hej, čiže základné energie plus voda a zásobovanie chaty materiálom, to znamená zásoby potravín a ďalších vecí, lebo čo sa tu nevynesie, to sa tu nemá.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Stáli 4 a v sezóne sa to pohybuje rôzne. Akože brigádnici hej, okolo 10, 11 kusov brigádnikov. Väčšinou sú to študenti.

T: Čo všetko ovplyvňuje ŽP v okolí chaty?

R: Samozrejme chata a návštevníci. V podstate keby sa to tak vzalo, tak okolo turistických chodníkov najviac citelný problém je okrem tých odpadkov ľudí, to je vlastne znečisťovanie tými exkrementami ľudskými. A toto je v podstate pri chate eliminované. Pretože my poskytujeme aj WC. Čiže ten vplyv okolo chaty môže mať najviac chata, prevádzkou, to záleží od chaty alebo potom ľudia, ktorí sa rozptýlia do okolia. Ale tam nemá kto čo robiť.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR alebo mäkkým turizmom?

R: Tak v podstate áno. My sme zameraní predovšetkým, tou dostupnosťou a polohou sme dostupní hlavne pre rodiny s deťmi. To znamená, že okrem toho ubytovania a stravovania sme tu vytvorili taký priestor, kde sa tu deti môžu vyhrať, tie šmykalky a detský kútik, čo sa tu veľmi cení pri tých detských návštevníkov, to potom dostávame aj spätné reakcie, že sa im páči. Samozrejme to sa nedá všade urobiť, hej. Vo vysokohorských chatách na to nie je priestor. Ale tu sme to tak nejak riešili, veď sami máme deti. A tým, že naozaj leto, zima sa tu tie deti vedia dostať, si to ľudia cenia.

Z času na čas sa u nás objaví nejaká skupina, ktorá u nás prespáva, s tým, že má nejakého školiteľa, ktorý im robí besedy a zaúča ich do tajov horolezectva a pohybu v horách.

T: Aké pozitíva alebo negatíva zapríčinené cestovným ruchom na ŽP ste v oblasti chaty spozorovali?

R: Ako negatívum je to, že celkovo cítiť, že ľudia nemajú ten vzťah k tomu prostrediu. Nie sú k tomu vedení, pretože najčastejšia otázka je, že prečo nemáme koše. Časť ľudí keď mu vysvetlíme, že koše nemáme pretože my všetky odpadky znášame na chrbte dole, tak to pochopí, ale väčšia časť sa tvári, že a? Tak im hovorím, že sú to vaše veci, čo ste si tu doniesli a ani nie kúpili, tak plné boli ťažšie ako prázdne, nie? Takže tá výchova environmentálna. Veď dole keď si si všimla tie náučné environmetálne tabule čo tam dali nové, tak hneď na druhý deň tam z nich kypeli odpadky hej. To nechápem. Ľudia si to neuvedomujú. Ja vidím ten problém, že ľudia nevedia sa chovať v prostredí, to znamená odpad, to, že potrebujú ísť na potrebu beriem, ale to sa dá riešiť aj tak, že na chodník. Správca národného parku nemá toľko ľudí, aby v teréne robil niekto tú osvetu, tú výchovu a prevenciu. A poškodzovanie smerovníkov, tých značiek, tých tabúl. To je tiež také negatívum.

T: Zmenilo sa chovanie turistov k ŽP v priebehu rokov?

R: No áno. Niekedy chodili viac ľudia, ktorí boli turisti aj s tým pozitívnym vzťahom k prostrediu a teraz príde viac takých ľudí, ktorí sa z mesta len tak náhodou tlačia, a keď majú šťastie tak sa dostupným chodníkom dostanú tu k nám, nie sú na to ani pripravení, na zmeny počasia vôbec, na nejaké chovanie sa v prírode vôbec už nehovoriac. Preto si myslím, že aj tá pripravovaná lanovka, ktorá tu tak hrozí, že to donesie ešte väčšie negatívum, lebo sa ešte viac ľudí dostane hore a sa tak budú tmoliť po dolinách.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v okolí chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú aké sa naopak začali vyskytovať?

R: Akože nejakú výraznú zmenu nie. Po kalamite ubudlo trošku veвериčiek ale to len pretože stromy zmizli. Je väčší nástup podkôrných škodcov v okolí, ale čo je ako fenomén, začala asi posledné 3-4 roky sa tu objavovať líška, ktorá je viac menej synantropna, to znamená, že stratila plachosť, doslova, že drzost, že si od ľudí berie. Ľudia si to fotia. Naopak sa nám trošku zmiernil tlak medveďa, lebo pred 5 rokmi sme tu mali denno denne medvedie návštevy, ale mám taký pocit, že nám pomohol ten intravilán, kde sa tie medvede stiahli ku košom, takže naopak paradoxne. A teraz sa nám posledné dni objavuje jelen. Ale to beriem, že je jelenia ruja. Takže nejaké výrazné zmeny nie, len tie líšky, medvede a psi.

T: Ale tu by mali byť psi na vodítku však?

R: Áno, tu sme v 5. stupni ochrany, psi tu môžu byť ale na vodítku. Ale tak kto tu bude mať psa celý deň na vodítku, to je šialené. Ja som potom už za buď striktný zákaz alebo potom za, ani neviem povedať lebo mäkkšia forma nie je hej. Najmäkkšia je na tom vodítku.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: Tak stav je taký, že máme kombinované zdroje energie. Elektirckú energiu vyrábame z vody, malá vodná elektrárňa, čo je tiež podmienené sezónnosťou, to znamená, že ovplyvňuje to aký je stav vody v potoku. Čiže jarné, jesenné mesiace môže voda klesať, teda na jar ani nie, v lete a v zime to môže akože padnúť úplne na minimum a nevieme potom točiť energiu, tak vtedy sa vyrába elektrická energia cez dieslový alebo benzínový agregát. No a teplo, to je taká kombinácia, že keď je dosť elektriky tak z tepla sa vyrába teplá voda, ktorá ide do systému na kúrenie alebo ak vôbec sa využíva. Alebo ďalšia kombinácia je uhlie a drevo, čiže kotol na uhlie a kotol na drevo. V podstate pevné palivo. Čiže tým sa robí buď teplo vôbec, teplá voda úžitková alebo teplá voda do systému.

T: A čo solárna energia?

R: Nepoužívame solár. Nemáme na to podmienky. Málo slnečných dní. My sme trošku utopení. Samozrejme keď sa technológia zmení, nie je problém. Aj keď naozaj, že tá voda, tak to je najlepší zdroj.

T: A čo odpady?

R: Odpady sa všetko nosia. Vráťane kalov, hej, z čističky. Všetko sa to musí znášať.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty?

R: Tak ako chata tu už stojí tak 70. rokov a v podstate v okolí chaty, my sme tu posledných 20. rokov, tak tí predchodcovia tu kadečo nechali. Od zakopaných odpadov, lebo kedysi tu bola taká móda tu všetko zakopávať, takže sa ešte stále nachádzajú nejaké veci, niektoré sa radšej ani neodkrývajú, lebo sa odkryje veľká bomba, môžu tu byť zvyšky popolovín v pôde. Ale nejaké vážnejšie veci sa tu nenájdu. Čiže stav pôdy je čiastočne ovplyvnený ľudskou činnosťou. Nie životu nebezpečný.

T: Nevadia Vám tu vrtuľníky ako hlukové znečistenie?

R: Nie. Dvakrát ročne ich využívame na donášku väčších materiálov.

T: Myslíte, že niektoré činnosti prevádzky majú dopad na ovzdušie?

R: No ovzdušie je ovplyvnené v podstate tým, čím sa kúri.

T: Takže prevádzkou chaty?

R: Áno, prevádzka. Akonáhle je dostatok vody a máme elektrickú energiu z vody, tak je viac menej čistá prevádzka. Bola tu aj snaha sa uchádzať o nejaké projekty z envirofondov, aby nám uhradili rekonštrukciu vodnej elektrárne, to ale nehrozí hej.

T: Takže nejaké projekty na zlepšenie kvality ŽP tu nefungujú?

R: V tejto republike nie. Elektrárňa sme si museli z vlastných zdrojov rekonštruovať, to neboli malé peniaze, neprispeli nám a teraz riešime čističku, zmenu technológie, lebo toto je už zastaralé, zmenu jednak technológie ale aj objemu a odpadov a chceme to riešiť projektom, ktorý sa vypracuje na mieru, dáme niekde na envirofond a aspoň čiastočne keby prispeli, ale to nehrozí. Zvýraznil by som aj to, že máme schválenú rekonštrukciu chaty, čiže stavebné povolenie, kde ochrana prírody trvala na tom, že sa nesmie navýšiť ani jedno lôžko, čo je nonsens pretože pri tej súpajúcej návštevnosti, ale zase zároveň trvali na požiadavke, aby sa zachovala funkcia verejných toaliet aj pre nie návštevnikov chaty. No ale nikto nepríde povedať ako máme riešiť technologicky tento problém ale ani finančne. Lebo v podstate my to riešime, že nemáme spoplatnené záchody, ale máme tam ako príspevok, kto chce dá, kto nie, nedá, ale prevádzka takých toaliet v takých podmienkach, to tu je mnoho ľudí v šoku, že každý si myslí, že tu je napojená rúra a všetko ide jenou kanalizáciou. ale to tak nie je. Čiže ja by som uvítal keby niekto okrem obmädzovania zákazov aj prispel takou pomocnou

radou. A keď nie celé, tak aspoň čiastočné financovanie. Lebo je to hodené celé na nás, vy podnikáte, vy zarabáte, vy sa starajte.

T: Spolupracujete teda s ochráncami prírody?

R: Povieť to úprimne, na území TANAPu sú v podstate dvaja správcovia. Správcovia územia sú štátne lesy, ktoré spravujú chodníky, lesy. A potom je tu odborná organizácia ochrany prírody, Správa TANAPu, ktorá rieši sledovanie a dodržiavanie zákona. Takže s oboma vychádzame v rámci dobrých susedských vzťahov.

T: Takže ich rešpektujete?

R: Áno, určite ich musíme rešpektovať, pretože pozemky, na ktorých chata stojí, nie sú naše, ale sú štátne. Ale nemáme záujem tu nejakú vojnu vyvolávať. Čiže rešpektujeme a očakávame, že aj oni budú rešpektovať. Čo je niekedy veľký problém. Pozícia silných dáva veľkú moc a to úplne zatemní hlavu.

T: Aký máte vzťah s ostatnými chatami?

R: Myslím, že dobrý. Ako všetky chaty, čo sa týka Tatier, poznáme sa dobre, nerobíme nejaké zvláštne stretnutia okrem takej akcie ako je Šerparelly alebo Naša stovka, ale dá sa povedať, že dobré vzťahy, keď treba si pomáhať.

Rozhovor č. 3

Deň: 3.10. 2017

Miesto: Bilíkova chata

Respondent: Marek Michalko

Pracovná pozícia: prevádzkar chaty

Rozhovor nebol nahrávaný, ale zapisovaný.

T: Aký je váš vzťah ku chate, kto je majiteľom chaty a kto sa stará o prevádzku?

R: Vzťah je kladný, je to ako poslanie, správa chaty je predovšetkým poslaním vo vzťahu k horám a ľuďom. Majiteľom chaty sú dve dcéry, dedičky z Bratislavy. Chata je súkromná pod firmou Royax Gastro s. r. o. O prevádzku sa stará menežment prevádzky, kde správca chaty je Marek Michalko. Ďalší menežment sa týka ekonomie a ubytovanie.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Ubytovacie služby, s kapacitou 30 ľudí. Stravovacie služby, niekedy robíme aj akcie a máme aj saunu.

T: Koľko máte stálych zamestnancov a pomocných brigádnikov?

R: Máme dve zmeny zamestnancov, 4 kuchárov, 4 čašníkov, pomocné sily v podobe brigádnikov cez víkendy a dovolenkové obdobie. A samozrejme 2 prevádzkárov.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Náročnosť je predovšetkým v zimnej sezóne s prístupom zásobovania tovaru skútom, v prípade nepriazne aj odvozy turistov skútom, prístup autami je obmedzený až nulový, pretože sa nachádzame v 5. stupni ochrany prírody. Náročnosť taktiež fyzická a psychická. Fyzická hlavne v zime so snehom, odpratávame si ho svojpomocne. Psychická v rámci turizmu, pre personál v rámci turnusu, teda celého týždňa od rána do večera, napríklad kuchár z toho dňa nemá nič, ten sa neprejde ani po terase za celý deň.

T: Zsypávate chodníky?

R: Nesmieme zasypávať soľou, len kamienkami.

T: Čo všetko podľa Vás ovplyvňuje životné prostredie v okolí chaty?

R: Stúpajúci počet návštevníkov, čím rastie počet odpadkov, nerešpektovanie chodníkových záležitostí, chodia kade tade. Napríklad minule sa turista fotil v studenom potoku a samozrejme, že tam spadol a bol celý zmrznutý. To nie sú turisti ale konzumenti. Dôjdu v tričkách a šľapkách a ideme na Gerlach. (tu nezabudni nika napísať že tato chata je hneď pod hrebienkom cize tam chodi viac ľudí ako napr. na zbojnicku)

T: Venujete sa mäkkému turizmu?

R: Ani nie. Je jedno akí turisti tu chodia či dôchodca, zväčša sa zastavia aj profesionálni horolezcovia.

T: Spozorovali ste pozitíva či negatíva zapríčinené cestovným ruchom?

R: Pozitíva: chata bola bývalými zamestnancami položená takmer na kolená. My sme vyriešili veľa vecí okolo interiéru, ako napríklad brúsenie stolov či oplotenie. Skultúrnilí sme prostredie a skvalitnili personál.

Negatíva: v sezóne je tu denno denný boj s odpadkami, nie len vo vnútri chaty, ale vonku ani nehovoriac. Personál čistí ručne chodníky. Negatívum určite je nevedomosť turistov.

T: Takže sezónnosť a množstvo turistov má podľa Vás dopady na ŽP?

R: Určite.

T: Spoorovali ste aj zmeny v chovaní turistov k životnému prostrediu počas rokov? Napríklad pred 10 rokmi?

R: K horšiemu. Záleží od turistov či majú vzťah ku horám. Niektorí aj sami od seba zbierajú odpadky po iných. Ale tých je menšina. Alebo napríklad na Hrebienku sa zasa robia veľké chrámové akcie, kde je nárast turistov, to je potom močovková zóna na tých toaletách.

T: Postrehli ste nejaké zmeny v biodiverzite? Či sa začali vyskytovať nejaké druhy alebo naopak?

Toto nesledujem. Medvede sú tu stále kôli kontajnerom, ale u nás nenájdu nič, máme to zabezpečené. Časť zvery je tu stále taká aká bola, vtáctvo, kamzíky, líšky, teraz jelene cez ruju.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: Elektrina, plynová kotolňa, vodu máme z hôr, teda vlastný zásobník.

T: A čo odpady?

R: Máme žumpu. Odpady separujeme. Komunálny odpad máme na parkovisku, separovaný odpad chodíme sami zaniest' do Smokovca triediť. V letnom období každodenná povinnosť. Chceli by sme dať aj koše von pred chatu, aby nám s tým pomáhali aj turisti.

T: Aký máte stav pôdy v okolí?

R: Sú tu aj zosuvy, veľký vplyv na to mala kalamita. Stromy sú popadané a keď prídu búrky, tak je viac zosuvov.

T: Pociťujete tu aj hlukové či svetelné znečistenie?

R: To nie. Maximálne v rámci Silvestra.

T: Existujú v rámci chaty aj neké projekty na zlepšenie ŽP?

R: To je na majiteľovi chaty, aby to tu zanechal aj pre budúce generácie, hlavne tú ľudovosť chaty.

T: Spolupracujete s ochranármi prírody?

R: Určite spolupracujeme so záchrannými zložkami. Takže záchranári aj ochranári.

T: Plánujete nejaké vylepšenia prevádzky chaty?

R: Všetko čo robíme je v rámci zákonov TANAPU, nemôžeme robiť akcie, v lete tu nemieme grilovať, nemieme tu byť otvorený oheň, ak niečo chceme musíme vybavovať povolenia na autá, skútre. Keď by chcel človek robiť úpravu treba povolenia.

T: Aké máte vzťahy s ostatnými chatami?

R: Máme kladné vzťahy.

Rozhovor č. 4

Deň: 06.10.2017

Miesto: Horský hotel Popradské Pleso (1 494 m. n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Juraj Kálman

Pozícia: prevádzkar hotela

T: Mohli by set sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate? Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

Majiteľom chaty je Relief Slovakia spol. s r. o. Rodina Domčekovcov, je to čisto súkromný hotel, je to jediný súkromný pozemok v národnom parku. Ja sa starám o hotel, ako moja firma na živnosť,

to je kvázy niečo podobné ako by som mal v nájme, len všetky podklady a kompetencie držíme náklady v mojej firme a ja faktúrujem moje služby.

T: To bola vlastne niekedy chata, však? Chata kapitána Morávku.

R: Tak je to chata aj stále, len keď sme dali názov, že chata, ľudia to chápu tak, že môžu sem zobrať aj dvojplotenku a robili tu piknik. V podstate keď už máme takú kapacitu tak dali sme už do názvu, že sme hotel lebo máme 168 lôžok, tak už nie sme chata. Vždycky sa to volá ako Chata pri Popradskom plese voľakedy ako kapitána Morávku, niekto tu má horský hotel tak my sme už potom dali názov, že Horský hotel Popradské pleso, tak isto jak Sliezske dom tiež bola chata, tiež dali názov hotel kôli počtu ubytovaných hostí.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Hovorím vždycky, že u nás nič nie je nemožné a všetko je na predaj. Takže služby aké len chcete. Ale klasicky máme čo môžeme, máme taký wellness, klasicky saunu, čo sme zadovážili z Lotyšska, drevom vykurojeme, klasicky každý si kúri sám. Máme tu kaďu, kúpaciu, vonku, tiež na drevo, vonku na terase a ďalšie služby zabezpečíme slušným ľudom.

T: Jasné, čiže vlastne ešte ubytovacie a stravovacie služby?

R: Áno, ubytovacie, stravovacie.

T: Takže môžete robiť aj nejaké akcie?

R: Robíme akcie ale veľmi veľké nie, lebo my sme už takmer stále vyťažený. Keďže sem chodia hostia, ktorí sa chcú vyspať, lebo ráno idú na nejakú horskú túru tak veľmi tu nerobíme nejaké mega akcie, mimo sezónu tu občas robíme svadbu ale skôr to musí byť už veľmi dobrý známy alebo niekto, kto pristúpi na naše podmienky, proste nedovolíme nič, aby tu nosili. Všetko dodáva hotel. A to málo komu sa páči.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: No všetko musíte mať zabezpečené dopredu. To znamená skladové zásoby. Tu nemôžeme skočiť do Tesca niečo rýchlo kúpiť lebo máme ďaleko alebo sa dole vôbec nedostaneme. Logistika je veľmi dôležitá pre chatu. A tým, že mi celý hotel zásobujeme kvázy z okolitých fariem, my nemáme nič trvanlivé, nič. My nemáme proste žiadne konzervanty, žiadne kompóty, zavaraniny, nič. Všetko varíme sami, takže musíme mať na to skladové zásoby a zase nie premrštené lebo nemáme trvanlivé. Takže dosť tá logistika je tu dôležitá. Napríklad dnes ráno boli na farme pre mlieko. Všetko kupujeme z okolitých fariem. Čo je trestný čin na Slovensku.

T: To vážne? To ako musíte mať trvanlivé potraviny?

R: Podľa Slovenskej republiky zásobovanie hotela čerstvými surovinami je trestný čin. Oni vám nepovedia, že musíte mať trvanlivé ale dajú také podmienky, že tie podmienky spĺňajú len trvanlivé. Kvázy v úvodzovkách poviem, to sú európske normy. Ale zrejme Francúzsko, Nemecko, Taliansko nie sú v Európe, lebo ja som tam bol a tam nakupujú na farmách. Ale na Slovensku nie. Je to veľmi zložitý.

T: Ale vlastne s tou logistikou to máte dobre, že tu máte príjazdovú cestu.

R: Tak. Môžeme po ceste dovážať. Cez leto keď je cesta prejazdová tak nosia nám priamo hore tovar. A v zime máme takú chatku dole postavenú, vyložia nám tam, samozrejme okrem zeleniny alebo také čo môže zamrznúť.

T: A kto pre to auto dáva povolenie, a kto všetko ho môže dostať?

R: No. My platíme, dostali sme povolenie, u Úradu Životného prostredia sme dostali povolenie na to, že môžeme každý rok požiadať znova a znova od národného parku, aby nám vydali nejaké povolenky, máme 10 cudzích áut a jedno pre naše zásobovanie. To znamená, že kto je u nás ubytovaný požiada o povolenie, akonáhle máme voľnú kapacitu do tých 10, tak mu vydáme.

T: A keď nie je voľné, tak nemôžu?

R: Nie. Robíme aj vývoz, my vyvážame ľudí, transfer, pre našich ubytovaných hostí ale pre cudzích už nie. Lebo je to dosť náročné pre autá, autá sa ničia, stále chodia do kopca a od ľudí nemôžeme pýtať o 30 eur za dovoz a za 15 sa mi to neoplatí nosiť.

T: A ochranári s tým nemajú problém?

R: Ako vždy je problém hej. Máme už aj hostí, ktorí nám vykrikujú, že ak okamžite nevydáme povolenie, tak to vybaví aj inak. No nevybaví. Ukludnia sa, prídu.

T: A ako to máte vlastne s tým snehom v zime? Musíte ručne odhrábavať?

R: Tak sami. Máme taký malý traktor, sami to čistíme, nechávame toľko snehu na ceste pre skialpinistov, aby to bolo prejazdne. Zasa ale nie moc, aby sme prešli vôbec, na jar keď sa začne topiť sneh, takže je to dosť náročné.

T: Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Nie, máme z celého Slovenska. Je to mix. My sme na to špecifický hotel, že tieto vysokohorské hotely viete tu nemôžu chodiť zamestnanci do roboty na 8,5 hodín. Lebo jednak nedostanú sa hore, v zime taktiež, takže chodia na týždňové smeny a spia tu, bývajú tu. No a každému sa páčia hory, že sú úžasné, niekomu len týždeň. Po týždni už má depresiu.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje?

R: Tých stálych tu máme 16 a potom brigádnikov ďalších 30. Ale to len v lete, v sezónach a víkendy. To sú študenti, ktorí u nás pracujú, niektorí už dosť dlho.

T: Takže sa stále vracajú?

R: Vracajú. Lebo zase aj my už nepotrebujeme tých mladých, oni nemajú tie návyky pracovné. Oni by chceli zarábať, nie pracovať. S tým je problém dosť veľký.

T: A vy tu máte aj promienky pre skialpinizmus a horolezectvo. Nie je s tým problém?

R: Je. My už to riešime, aby nám otvorili Mengusovskú dolinu, len už sme vybavili všetko len na to musia zmeniť návštevný poriadok. A na to, aby zmenili návštevný poriadok oni musia doriešiť sanáciu týchto lesov a nikto do toho nechce ísť. Nikto lebo tým pádom by museli vracat' naspäť majetky pôvodným majiteľom. Takže ľudia chodia ako teroristi na čierne na skialpy ale zase z druhej strany TANAP je na to aspoň vyspelý a inteligentný, že nie často chodí pokutovať. Lebo občas sa stane, napríklad boli tu franzíci, ktorí dostali pokutu, tak my sme im povedali, že to nie je pokuta ale poplatok do vstupu nádordného parku, lebo ja som sa hanbil ako za Slovensko. V mene Slovenska som ich oklamal. Zasa chudák strážca povedal, že je to jeho robota, nemôže každého púšťať. Legislatívy by sa mali zmeniť, no zatiaľ sa nám nedarí.

T: A okrem horolezectva aké činnosti ešte ovplyvňujú ŽP?

R: V letných sezónach turistika. Klasická letná turistika po turistických chodníkoch. Ľudia strašne veľa bordelu nechávajú na chodníkoch. Zahadzajú. Ale ja som si všimol, že nie kôli tomu, že su ozaj natoľko hlúpi, ale oni to nevedia. Keď im vysvetlíme, aby neskracovali chodník, že prečo to nemajú skracovať, oni to pochopia. A keď im vysvetľujem prečo tu nesypete bordel, oni sa zľaknú. Takže osвета chýba. TANAP sa o to veľmi nestará. Lebo je to finančne veľmi náročné robiť nejaké tabule. Má obrovský význam učiť ľudí, tá osвета.

T: Všimli ste si aj nejaký rozdiel v chovaní turistov k prostrediu v priebehu rokov?

R: Obrovský rozdiel je napríklad letná a zimná sezóna. V lete chodí každý do hôr. Aj taký, ktorý nemá žiadny vzťah k horám. Oni napríklad prídu na hotel a tu sa psychicky zrúti, že nie je signál. Im vadí, že málo televíznych programov máme alebo, že v reštaurácií nemáme wifi. Nemám internet hej, to som zakázal ja. Dali sme tam veľkú tabuľu, že wifi nemáme, rozprávajte sa medzi sebou. Učíme ľudí žiť klasickým spôsobom. Potom sú ľudia takí v lete čo na autách by sem chceli prísť. A zase akonáhle skončí sezóna nastúpia tí, ktorí cielene navštevujú Tatry, a to už potom nie je problém. Potom vyťahnú večer gitaru, zábava je tu a užívajú si to.

T: Takže niektorí turisti majú vyššie nároky?

R: Najväčší problém takých ľudí je, že sa pýtajú prečo nemáme také služby ako v zahraničí. Je to veľmi jednoduché. ak mi dajú rakúske ceny, ja im dám rakúske služby. Lenže kým v rakúsku stojí rezeň 15 eur, u nás 5 eur. Režijné náklady ten rakúšan ma rovnaké ako ja. Takže kým rakúšanovi zostane 10 eur na rozvoj, mne jedno. Musíme prispôbiť ceny. A to je ten rozdiel. Nedokážem dať tie isté služby.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?

R: Tým, že nemáme biologický odpad v kontajneroch, tak nemáme ani medvede. S tým nemáme problém.

T: A chodia ?

R: Chodia, stále, ale len pozrú a odídu. Teraz sú ževraj medvede premnožené. V minulosti to boli líšky, potom prišiel rys tak sa to zredukovalo. Príroda si sama poradí. Kuny, líšky kradnú turistom topánky, ale oni sú tu doma, s tým treba rátať.

T: Nemáte problém s plesom?

R: No tým, že sa tu potápajú, každý rok sa čistia plesa, tak už je menej odpadu z roka na rok. Ľudia nie, že by boli uvedomelejší by som povedal, ale už nenosia konzervy. Takže na dne už nenájdeme toľko odpadu.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

Elektriku máme normálne klasicky natiahnuté. Máme aj náhradný zdroj, veľký dieslový agregát, keby sme mali problém. Vodu dostávame priamo z potoka, zo Studeného potoka. Hore máme nádrž potom to dotecie do hotela a v hotely máme odkalovacu nádrž, ide cez rôzne prepážky tá voda až potom to filtrujeme. Nedávam do toho žiadny chlór a nezabíjam to ani UV filtrom, dávam ľuďom čistú vodu, tak ako to tečie v potoku. Tu sme absolútne bez chlóru.

T: Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: My tu máme environmentálnu čističku do ktorej sme investovali veľa, kôli tomu, že skutočne chránime tú prírodu. Renovali sme dúchadlá. Od nás vyteká absolútne vyčistená voda, ktorá už má len baktérie v sebe. Ale nemá v sebe žiadne sedimenty. Máme tu aj práčovňu, ale tu neprerieme odvážame prádlo aj s odpadom. Nepoužívame agresívne čističe, ale vodu a paru, všetko umyje kuchyňu a silné mastnoty. Chceli sme aj slnečné kolektory ale nakoniec sme zistili, že to nemá význam veľmi. Ako by to tu vyzeralo z jednej strany a z druhej tam slnko nesvieti. Máme kotol, kúrime drevom, drevenými briketami.. Nepoužívame vykurovací olej, je to jednak šetrné voči prírode. Kúrili sme tu elektrikou, teraz máme drevené brikety.

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Máme kontajner, veľký objemový, a vyvážajú nám to, v sezóne samozrejme viac. V zime tu máme tri kontajnery, ktoré zbierame. Ale my máme drtičku. Takže všetok biologický odpad ide do čističky. A tie kaly nám cisternou odvážajú. Potom máme veľký septik. Máme aj lapč tukov, ktorý zachytáva tuky.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Keď im vysvetlím, že neskracovať chodníky len kôli tomu, aby nešliapali trávu, erózia vymyje kameň, potom padne skala, potom vypadne strom. Ved' vaše deti kam budú chodievalť na túry? A oni sa zľaknú, že juj to sme nevedeli. Takže oni nevedia. A TANAP išiel zlým smerom. Oni pokutujú tých ľudí. Okamžite príde, skrátili ste chodník a bum pokuta. Takže turista je naštvaný a nerozmýšľa, ale keď im vysvetlíme prečo. Ale funguje to v zahraničí. Je tu problém s tým, že tí ktorí sa o to majú starať, nie sú na to vzdelaní. Väčšinou sa dostanú do tých funkcií ľudia po známostiach a nič o tom nevie.

T: Aké činnosti prevádzky chaty majú vplyv na kvalitu ovzdušia?

R: Čo sa týka odpadu, veľmi málo popola.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia? Nevadia Vám tu vrtuľníky?

R: Nie. Tu keď preletí vrtuľník tak väčšinou záchranársky. Občas tu preletí nejaký ministerský vrtuľník so svojimi papalášmi. S tým nemáme problémy vôbec.

T: A čo biodiverzita?

R: Tým, že nemáme biologický odpad v kontajneroch, tak nemáme ani medvede. S tým nemáme problém.

T: A chodia ?

R: Chodia, stále, ale len pozrú a odídu. Teraz sú ževraj medvede premnožené. V minulosti to boli líšky, potom prišiel rys tak sa to zredukovalo. Príroda si sama poradí. Kuny, líšky kradnú turistom topánky, ale oni sú tu doma, s tým treba rátať.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: V štátnych projektoch je to tak, že robia iba projekty, ktoré sa im oplatia robiť. Ak sa na nich tí hore nenabalia, tak sa im to neoplatí. Ja idem teraz robiť taký projekt, s TANAPom som im povedal, že nech mi dajú podklady a ja na vlastné náklady urobím taký náučný chodník, že dáme sem tabule a vysvetlíme ľuďom prečo, čo, kde, aké sú tu zvieratá, akú faunu a flóru tu nájdú a prečo nerozhadzovať odpadky.

T: Navrhli byste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?

R: Veľké zmeny už nie. Stále to treba udržiavať a renovovať. Traz odrenážujeme drevá, aby sme dostali vodu čo najďalej od stien. Lebo na jar keď sa topí sneh, máme vlhko v pivnici. Skôr len kozmetické úpravy.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Pracujeme na tom projekte. Oni so mnou išli riešiť iný problém. Chceli so mnou bojovať, lebo my strážime tú cestu. My platíme strážnika, ktorý v sezóne sedí dole, lebo ľudia nerešpektujú zákaz. A po 9h nepúští nikoho hore aj keď má povolenie a do 17. hod. nepúšťame my nikoho dole. Aby tá cesta bola skutočne pre turistov. Lebo existuje ďalší chodník cez les o to sme tiež bojovali, aby sme otvorili, ale TANAP to nechce dovoliť lebo tade chodia poľovníci a každý jeden ochranár je aj poľovník. Takže z jednej strany by strašne chceli chrániť prírodu a z druhej strany sú poľovníci a keby tade chodili turisti, im vyplašia zver a nemôžu to zastrelit'. Takže keby sme mali ten ďalší chodník, tá cesta by bola voľnejšia, len pre kočíky, pre cyklistov. Ale zatiaľ je to v nedohľadne, nechcú sa o tom ani baviť.

T: Vy tu mate vlastne aj Symbolický cintorín v blízkosti.

R: Áno. Dal som aj vytvoriť knihu. Chcel som niečo ponúknuť ľuďom, že keď sem prídu, tak aby si mohli aj niečo odniesť. Každý vie, že je a existuje ale nevie prečo a ako vznikol. Tak som našiel spisovateľov, ktorí dopísali nové vydanie, som to prefinancoval a dal som vytlačiť tú knihu bez reklamy. Predávame to iba my. Už polovičku sme predali. Nezarobili sme na tom nič, to je taká pridaná hodnota hotela. Lebo symbolický cintorín je viazaný s Popradským plesom.

T: Turisti sa k nemu dobre správajú?

R: Áno. Nemáme takých tursitov, ktorí by až tak ničili tú prírodu. Od kedy človek zliezol zo stromu tak mení svoje okolie. To nezastavíme. Preto tí ochranári čo hovoria, že nepiliť stromy, nechať tam, že o sto rokov to bude úžasné tak o sto rokov. Kto chce čakať sto rokov. Žijeme tu my ľudia. Treba sa o to postarať. To je môj názor. Nevieť či je to správne ale nechať les spadnúť, o chvíľočku nám spadne celkom. A keď som sa rozprával ja s ochranármi tak rozprávali mi veci, ktoré, waw som pozeral na nich, že naozaj sa to môže stať? A potom som sa rozprával s odborníkmi, ktorí mi to celkom vyvrátili. Dali mi na stôl skutky a fakty. Ten lykožrút likviduje všetko. Sa to rozmnoží tak enormne, že to sa potom už nedá zastaviť. A napadá všetky staré stromy. Ale tie staré stromy keď vypadajú, tak tie mladé nemajú odkiaľ vyrásť. A možno 100, 150 rokov potrebujeme na to, aby to

prišlo. Ale do tých 150 rokov nesmie prísť ďalšia žiadna búrka, žiadny požiar. Lebo potom môžeme čakať ďalších sto rokov. V Kanade keď spadne 10-násobne väčšia plocha tak nič sa nedeje. Ale u nás, Tatry, my máme maličkú záhradu, o ktorú sa musíme postarať. Takže to je tak z jednej strany vykrikujú, že musíme zachovať prales, lenže my nemáme prales. Tatry vždy boli až po Popradské pleso pastviny. Tu tieto stromy vysadili ľudia. Všade. Tu neboli stromy, lebo príroda vedela, že prečo nie. Ale keď už sme to sem vysadili, tak sa o to musíme postarať. Keď tie staré stromy odstránime, ten lykožrút sa nerozmnoží enormne lebo keď je ich málo tak strom sa vie brániť. A vypadnutý strom sa nevie brániť. A potom to je reťazová reakcia.

T: Takže máte iný názor ako ochráncovia?

R: Mám úplne iný názor. Odkedy som vypočul odborníkov, ktorí mi vysvetľovali tie chodníky a ako strom žije. Strom do seba živiny ťahá len cez to lyko, ostatné je mŕtve, hmota. Len to lyko ho živý.

T: Máte s lykožrútmí problém aj tu?

R: Obrovský. Mladé stromky nenapadá, len do určitej miery. Tu už napríklad napadá kosodrevinu. A do kosodreviny nikdy nešiel. Lebo tak sú enormne premnožené, že už žerú potom všetko. Tak 5,6 rokov a budeme vidieť odtiaľto až do Popradu. Nebude tu žiadny strom. Do 20 rokov povedali, že Tatry celkom vyschnú.

T: A čo by sa stým dalo robiť?

R: Nič. To sú financie. Tieto veľké drevárske firmy nechcú pustiť lacné drevo na trh. Takže oni preto financujú týchto ochráncov, aby nedovolili ťažiť. Takže je to biznis a kde je biznis, nespravíte nič.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý vzťah. Ak nájdete ľudí, ktorí nejdú len za tým biznisom, tak nie je problém. Musíme tu aj nechať niečo po sebe, nie spúšťať.

Rozhovor č. 5

Deň: 08.10.2017

Miesto: Skalnatá chata (1 725 m.n.m), celoročná prevádzka

Respondent: Pavol Kulanga

Pozícia: prevádzkar chaty

T: Mohli by sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate? 2. Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Moje meno je Pavol Kulanga, teda som syn legendárneho nosiča, Laca.

V podstate s otcom prevádzkujeme túto chatu, rekonštruovaná bola v roku 93 do roku 96, kedy po 20 rokoch chátrania bola úplne zdevastovaná, bola komplexne za tri roky zrekonštruovaná do dnešnej podoby.

T: Takže zamestnanci ste vlastne v rodine, miestna pracovná sila?

R: Áno.

T: Aké služby chata ponúka?

R: V prvom rade je to o tom, ako vysokohorská chata sme samozrejme zameraní na to, že nie sme otvorení iba vtedy keď je to pre nás výhodné, ale stále, to znamená, že aj keď za týždeň sú niekedy víchrice, týždeň nikto nepríde, chata je otvorená takmer stále, v podstate každý deň v roku, práve o tom sú tie horské chaty, to znamená, že sme tu k dispozícii pre ľudí, ktorí sú v núdzi, alebo keď je krásne počasie, vtedy je tu najviac ľudí, hlavne počas letnej sezóny.

T: Máte okrem stravovania aj ubytovacie služby?

R: Nie.

T: Čo najviac ovplyvňuje životné prostredie okolo chaty?

R: Tu je hlavne tá logistika. Vo Vysokých Tatrách sú chaty, ktoré sú zásobované iba horskými nosičmi, čiastočne horskými nosičmi alebo teda bez nosičov. My sme vlastne čiastočne. Síce to máme jednoduchšie, lebo máme tu lanovku, ktorou si síce vyvezieme tovar ale aj tak každé jedno, všetko čo vidíte bolo treba priviazať na krosnu a priviesť tu na chatu. Alebo odpad potom opačným smerom zasa dole. Čiže preto hovorím, že čiastočne zásobovaná chata. To je veľmi zásadné. A tak isto to, že keď vám tu niečo vypadne, nemôžete utekať vedľa do Tesca, ale väčšinou je to záležitosť najskôr nasledujúceho dňa. A nie každý klient to vie pochopiť, keď vypadne vám nejaká polievka

alebo niečo, tak niekto má s tým veľký problém. Snažíme sa spraviť tak, aby boli všetci spokojní, aby sa to nestalo.

T: Takže logistika je zásadná pre prevádzku chaty vo vysokej nadmorskej výške.

R: Určite. A hlavne tu ide o to, že v horách málokedy sa dá predvídať počasie, a teda vietor napríklad, víchrice môžu prísť len tak z ničoho nič, a vtedy sa musíte vedieť vždy zariadiť. Vždy musíte myslieť dva, tri kroky do predu.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Chata má 176 rokov lebo pred rokom, dvoma som chcel zmapovať históriu chaty keďže je veľmi dlhá a zaujímala ma jej história. Tento priestor bol prvý osídlený priestor v Skalnatej doline potom začalo sa postupne osídľovať ale vlastne ľudia tu chodili preto, že výstup na Lomnický štít niekedy trval dva dni, a teda potrebovali tu niekde nocovať. Za posledné roky sa veľa zmenilo a bolo samozrejme na výber či celá dolina a Tatry budú vyzeráť na úrovni 70., 80. rokoch ako to donedávna vyzeralo, alebo sa prijme to, že zásadne sa bude investovať a zmení sa ten tvar. Ten tvar dnes vidíme. Zmenili sa niektoré zjazdovky, vybudovalo sa zasnežovanie aj lanovky sa niektoré zmenili a ešte sa aj menia. A viac menej sa blížíme k tej finálnej podobe ako to vyzerá. Takže áno, turizmus má zásadný vplyv, v Tatrách sú určené niektoré zóny, kde jednoducho ten vplyv je vidieť a je na verejnú diskusiu samozrejme či je to dobré alebo nie.

T: A čo lanovka? Nie je tu vďaka nej väčší ruch?

R: Lanovka je tu už od roku 37. Bola postavená prvá. To je tým, že v Tatrách je už väčší ruch. Tá lanovka je v podstate, áno cítiť tu, že je tu vďaka nej viac ľudí, ale nie je to nič zásadne oproti tomu, že aj v dolinách kde nie sú lanovky je veľa ľudí.

T: Je to únosné?

R: Je.

T: V sezonnosti nemáte problém s prekročením únosnosti?

R: Každý kto je v Tatrách, kto robí v Tatrách, tak musí počítať s tým, že sú sezóny. To znamená, že letná a zimná. Letná sa začína troška meniť, lebo začiatok júla je väčšinou slabý, čo každý si myslí, doteraz bol predpoklad, že všetko bude už nabité. A skôr sa to tiahne, že ľudia si uvedomujú, že jeseň je najkrajšia na horách a zima. Tak viacej sa to posúva na ten september, cítiť, že už je silný.

T: Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?

R: Tak kým sa ľudia pomestia na chodník, tak je to v poriadku. Je samozrejme každého názorom na posúdenie toho vplyvu, že kde je únosná hranica, že kde chceme, koľko ľudí aby chodili do hôr a už nie nad určitú hranicu.

T: Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Zmenilo sa ich chovanie počas rokov?

R: Turisti sa menia. Začínajú byť, jednak cítiť nárast česko-slovenských turistov, že sa vracajú aj vplyvom asi bezpečnostnej situácií vo svete. Začínajú byť takí uvedomejší v podstate. Neznamená to, že už nenachádzame po nich odpadky, stále nachádzame odpadky. Že by boli nejakí arogantní alebo tak, stále klesá podiel takých nezodpovedných turistov. Takže skôr asi takí uvedomejší.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?

R: Chodieval nám tu medveď, ten sa tu veľakrát vlámal, to je známe. Stalo sa to v rokoch 2007-2008 v uvodzovkách atrakciou. Už sa vlámal cez dvere, cez okno, nikdy sme nevedeli kedy vojde, bolo to nevyspytateľné. Chodieval do chaty nie za, v kuchyni mal navarané, ale on tam nechal niečo pováľané. V podstate ako keby prišiel len pozdraviť. Zmena je v tom, že asi posledné roky sa tu už dá aj spať bez toho aby ste mysleli, že každú sekundu tu môže výjsť medveď.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: Elektrická energia a voda. Máme vodovod, som rád, je to obrovská pomoc.

T: Odpady sa znášajú?

R: Áno, všetko znášam.

T: A čo sa týka odpadových vôd?

R: Čistička. Tú sme vybudovali my, keď sme prišli.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty?

R: V takýchto strediskách CR ako sú tu alebo hore na Skalnatom plese, kde sa naozaj, sú dni kedy sa tade premie 3-4 tisíc ľudí, čo je obrovský počet. A nie možné ustrážiť to, aby ľudia nevyšli do okolitého terénu. A ta príroda sa ako, nevidieť tu, že by bola nejako zdevastovaná príroda naokolo. Tu okolo chaty s tým nie je problém.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?

R: Nie. Lanovka je ekologická a veľmi tichá.

T: Navrhli byste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?

R: Každý rok sa snažíme vylepšovať, vylepšovať, vylepšovať a pridávať nové veci aj s ohľadom samozrejme na okolie. Tak, aby bola chata konkurencie schopná a hlavne zaujímavá pre turistov.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Chata patrí ŠL TANAPu a je tomu všetko podriadené. Snažíme sa edukovať ľudí, snažíme sa robiť a budovať tradície podujatí tu na chate, informačných a zároveň aj interaktívnych, to znamená, že či už pre cieľovú skupinu detí alebo ktokoľvek kto má záujem o prírodu, tak napríklad prednášky a stretnutia. Všetko sa pripravuje, je to ešte v plienkach. Sme informačné stredisko ŠL TANAPu tú funkciu plní tá vstupná časť chaty. A my sme to chceli rozšíriť o tie podujatia ešte. Aby to nebolo to, že sa to len prečíta.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý. Tu nefunguje princíp konkurencie ako je to dole, keď máte dve kaviarne vedľa seba. Tatranské chaty vždy boli o spolupráci a o tom, že keď máte plno, tak pošlete vedľa.

T: Napadá ťa ešte niečo k tejto téme?

R: Chaty musia dodržiavať zákony vzhľadom na to, že sme v 5. stupni ochrany prírody. A tomu musí byť všetko podriadené. Čo sa týka odpadov, smetí, tomu môžeme do určitej miery zabrániť. Ale stále je ten odpad. Našou úlohou je ho odpratávať.

T: Čo vlastne hovoríš na projekt novej lanovky?

R: No môj osobný názor je, ja som zastánca pralesu, bez zásahového pre celé hory. Príroda najlepšie vie podľa mňa ako sa vysporiadať a keď spadne les, ona vie prečo si ho zničí. A potom tam narastie silnejší les, než keď umelo nasadíme smrek a potom sa stane čo sa stalo. Tá lanovka, tak je to zámer, myslím, že tatry majú 26 km z jednej strany a na druhú sú príliš malé na to. V Alpách je to normálne, u nás, no uvidíme. Chápem investičnému zámeru, ale ja by som to nestaval.

Rozhovor č. 6

Deň: 07.10.2017

Miesto: Horský hotel Sliezsky Dom (1 670 m.n.m.), celoročná prevádzka

Respondent: Miroslava Fridmanská

Pozícia: prevádzkarka

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Moje meno je Miroslava Fridmanská, som prevádzkarka. Starám sa o prevádzku z FnB časti, to znamená kuchyňa. Potom tu máme vedúcu ubytovacieho sektora, ktorá sa stará o ubytovacie časť a potom ešte údržba.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Riaditeľom je tu pán Konečný, majiteľom je v podstate bratislavská firma. Takže my sa vlastne staráme o prevádzku.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Služby ponúkame v podstate všetky. Ubytovanie máme 44 izbiel plus turistickú izbu. Takže kapacita hotela je 109 pevných lôžok plus prístelky. Ponúkame potom stravovacie služby. Možnosť výletov, napríklad spolupracujeme s agentúrou Mountain pro Guiding, ktorý vlastne riešia výstupy na Gerlach a podobne. Takže máme rôzne balíky spojené aj s turistikou ale aj s oddychom, romantické a podobne. Aj keď k nám niekto príde, tak chceme, aby dostal profesionálne a kvalitné služby, ale samozrejme v rodinnom duchu. Aj keď je to na úrovni je to take priateľské. Snažíme sa byť nápomocní.

T: Môžete mi povedať aj niečo o histórii hotela?

R: Tento hotel v podstate, Sliezske dom tu stojí už skoro sto rokov, 4-krát vyhorel. Túto polohu, čo má teraz má už okolo 30 až 40 rokov. My sme ho začali rekonštruovať v roku 2009, veľká rekonštrukcia skončila v roku 2011, od kedy má takú podobu aká je teraz. Takže my sa už neradíme do kategórie horských chat ale do kategórie horských hotelov.

T: Takže tu máte aj dosť zamestnancov. Využívate miestnu pracovnú silu alebo ľudí z celého Slovenska?

R: U nás je to take pestré, skôr by som povedala. U nás pracujú ľudia aj z Bratislavy, ale aj z Humenného napríklad. Takže je to také rôznorodé. Nie je to len východ a Tatry, ale celé Slovensko. K nám ľudia väčšinou keď chodia, tak musia mať ten cit k Tatrám a horám, lebo predsa, u nás sa pracuje na týždenné smeny a človek je tu týždeň zavretý, takže musí mať rád aj to prostredie. Mne to tu vyhovuje, že je tu taká priateľská atmosféra.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: My máme vlastne cestu, prístupovú, takže vlastne v lete nemáme problém s nejakým zásobovaním, v zime k nám auta nevyjdu, takže si po tovar chodíme my sami. Takže to zásobovanie je také problematické. Ale inak nič nie je také, že by bol nejaký problém.

T: A stými autami, kto dáva povolenia a kto môže dostať také povolenie?

R: Keďže sme v 5. ochrannom pásme, tak TANAP vydal, on môže udeliť nejaké povolenie a nám vydal ako hotelu, udelil 17 parkovacích miest, to znamená 17 povolení, ktoré môžeme poskytovať iba ubytovaným hosťom, ktorí u nás sú nahlásení. Ale len počet 17. Zvyšných musíme my vyvážať a zväzovať našimi autami. Tak isto TANAP má podmienku, aby sme jedno auto mali na plyn, aby to bolo šetrnejšie k životnému prostrediu.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR?

R: My poskytujeme služby, pre tých turistov. Že keď prídu z túry, tak sa majú kde občerstviť. Ponúkame aj tú turistickú izbu, ktorá je lacnejšia a prijateľnejšia pre bežných turistov. Ponúkame aj možnosť vývozu a zvozu, máme balík, taký voucher, sa to volá, že výlet na Sliezske Dom, ktorý je v rôznych hodnotách, Najlacnejší je 20 eur za osobu, kde vlastne človek môže prísť hore, občerstviť sa a potom vlastne zísť dole, alebo ho zvezieme. To je vlastne aj pre tých ľudí, ktorí by sem chceli prísť ale už to nezvládnu. Alebo malé deti, rodinky s malými deťmi a tak. Ohľadom toho máme ten voucher a inak každý po vlastných sem musí. Máme tu aj knihu túr, kde radíme zapisovať sa hosťom kam idú.

T: Všimáte si rozdiely medzi sezónnosťou a počtom turistov?

R: Áno, určite. U nás je hlavná sezóna v lete, keď sú pootvárané chodníky. Keďže sme síce v časti magistrály, ale chodníky sa zatvárajú koncom októbra, tak tých turistov je potom citelne menej, lebo už sa nedá ísť ani na Východnú Vysokú, už sa nedá ísť ani na Rysy, iba na Gerlach aj to len s horským vodcom.

T: A dodávajú turisti aj tie zákazy uzáverov chodníkov a zákazy počas snehovej pokrývky?

R: Sú extrémisti, vždy sa nájdu extrémisti, ktorí aj keď sa vydávajú výstrahy či kôli víchrici, tak sa nájdu, že prídu hej a my sme to dali. Sú tu aj rôzne záťahy horskej služby. Takže väčšinou je to o tom, že podcenia svoje sily. Myslia si, že to zvládnu.

T: Máte tu hneď aj pleso.

R: Áno. napríklad práve dnes tu boli potápači čistiť pleso. Nemôžem povedať, že turisti nejak extra ohľaduplní. Ale snažíme sa v rámci hotela, dávame dostatok odpadkových košov, snažíme sa, už keď majú ten odpad, tak, aby ho nezahadzovali kade tade. Ale stretli sme sa s prípadmi kedy sme krútili hlavou. Niektorí dokázali vyhodiť takéto veci?

T: Čo také vyhodili?

R: Napríklad dva alebo tri roky do zadu keď sme robili také veľké upratovanie, lebo my ako zamestnanci hotela dbáme na to, že udržiavame poriadky, chodíme zbierať smeti. V lete raz dva dni,

niekedy každý deň večer sa prejdeme. Ale po zime robíme také veľké a nájdeme fľašky, skla, plasty, všetko možné. A sme našli napríklad aj použitú plienku. Nie je to úplne bežné, ale nájdete čokoľvek. Nerozumím prečo turisti keď si dokázali vyniesť hore, tak aký je problém doniesť si tie odpadky dole. Veď je to už ľahšie.

T: Všimli ste si aj rozdiel v správaní tursitov počas rokov čo tu pracujete?

R: Nemenia sa. Tam je to o tom istom. Proste prídu, chcú sa rýchlo občerstviť, najesť, napiť a zase utekať dole. Ale sú turisti a turisti, našťastie sú aj takí čo sa starajú o tú prírodu.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Zmenil sa stav živočíchov?

R: My sme dosť vysoko, aby tu bol medveď, ale stane sa občas. Napríklad toto leto, pred sezónou, niekedy máj, jún nám tu vyšla medvedica s mladými. Bola na terase. Ale hneď odišla. To sa stalo tak prvýkrát, myslím, že sa to opakovať ani nebude. Inak klasika, kamzíky, oni v zime potom už aj schádzajú trochu nižšie, hľadajú si obživu.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Zmenil sa stav živočíchov?

R: My máme vlastne generátor, normálne sme napojení podzemne na elektrárne. Vodu si berieme z plesa, ďalej máme tu čističku. Takže voda z plesa prechádza všetkými filtrami, raz za tri mesiace robíme odber vody a dávame to na rozbor hygieny, aby sa zistilo či je všetko v poriadku.

T: A ako riešite odpady?

R: Drtičkou. Máme drtičku.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty ?

R: Nemáme s tým problém. Pôda je v poriadku.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie v oblasti chaty?

R: Nie.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: My určite dbáme na to a dávame pozor, aby sme udržiavali tú prírodu, aj upozorňujeme na to, keď máme tu akcie či podobne, napríklad pre firemnú klientelu niekedy tak občas spolupracujeme s tou firmou Mounting pro Gouding, tak oni robia, že hry prežitia v prírode a podobne. Ale čo sa týka nejakej tej ochrany tak špekulujeme nad niečím, čo by sa dalo, ale zatiaľ nič konkrétne.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Jedine čo máme tak to sú tie opatrenia, ktoré dal TANAP keďže sme v 5. ochrannom pásme a smozrejme, že sme dohodnutí, že keby sme videli niečo, čo sa robiť nemá, napríklad keby sme načapali, že niekto chodí na huby a podobne, tu u nás alebo na ceste do Polianky, tak ich hlásime, alebo s drevom. Na huby by sa tu nemalo chodiť, veď predsa z toho žijú zvieratká, a potom sa my nemôžeme čudovať prečo k nám chodia. Lebo sú hladné.

T: A stáva sa to často?

R: Naši šoféri hovorili, že videli párkrát. Ale keď oni sa tak dobre poskytávajú. To je to, že my chodíme po cestách a nechodíme po cestičkách.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Máme dobré vzťahy. Spolupracujeme. Každý kto pracuje v Tatrách tak vám povie, že my horáci sme taká jedna veľká rodina. My si vždy budeme pomáhať. Neexistuje, že by prišiel nejaký horský vodca či chatár a podobne, že by sme išli si vykať. To je v Tatrách automaticky, že ideme do tykačky so všetkými a vieme si aj pomáhať.

T: A so snehom v zime máte problém?

R: Máme na to šafler, máme ratrak. Ratrakujeme cestu, udržiavame ju tak, aby bola vhodná pre skialp. Lebo my tu síce nemáme zjazdovku, ale kto má rád skialp, tak si k nám môže výjsť. Takže v zime jazdíme skútrami, aby sme nechali cestu pre skialpinistov, ak sa to dá.

Rozhovorč. 7

Zbojnická chata (1 960 m.n.m), celoročná prevádzka

Deň: 12. 10. 2017

Miesto: Poprad

Respondent: Michal Brun

Pozícia: chatár

T: Mohol by si sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Tak volám sa Mišo Brun. V Tatrách ma volajú Fredy a s Danielkou sme nájomcovia.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majiteľom chaty je Klub Slovenských turistov a Horolezecký spolok JAMES.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Stravovacie, ubytovacie

T: Aká je kapacita ubytovania?

R: 16 lôžok.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Sálych máme 4roch, tí sú z pod Tatier a brigádnikov máme v letnej sezóne 10 a plus nosiči tiež tak 10-12. 4 stály, dvaja a dvaja na smeny. V zime nemáme brigádnikov.

T: Koľko je približne cez sezónu ľudí.

R: Už sa ma to veľa ľudí pýtalo, neviem to odhadnúť, 500,800,1000? Nevieť presne.

T: Čo je zásadné pre prevádzku chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Dobrý kolektív, zodpovední nosiči, ktorí výjdu v každom počasí, dobrá nálada.

T: Všimol si si aj rozdiel v chovaní turistov k prostrediu počas rokov?

R: Ja myslím, že sa to mení k lepšiemu. Nájdu sa aj takí, čo sa spýtajú, kde máme smetné koše a povieme, že dole na Hrebienku, tak nechajú bordel na terase. Ale je ich málo. Nemyslím si, že výchovne sa pôsobí na tých ľudí. Aj my sa snažíme tak nejak motivovať, nejakou takou edukačnou formou a nie agresívne, že by sme im nejak nadávali. Ja si myslím, že tí ľudia si to vezmú k srdcu, väčšinou.

T: Čo podľa teba najviac ovplyvňuje prostredie v oblasti chaty?

R: Pokiaľ ľudia nerobia hluk a nenechávajú po sebe bordel tak je to úplne v pohode.

T: Takže cestovný ruch nezapričiňuje nejaké negatíva na prostredie?

R: Ja si myslím, že nie. Napriek tomu, že má tá turistika stúpajúcu tendenciu, tak tí ľudia sú dá sa povedať disciplinovaní. Pokiaľ ľudia nerobia hluk a nenechávajú po sebe bordel tak je to úplne v pohode.

T: Takže je dodržiavaná únosná kapacita? Nie je to cez sezónu prekročené?

R: Ja myslím, že je to v pohode únosné, my ako chata nie sme úplne top, viacej ľudí chodí na Brnčalku alebo na Rysy ale niekedy sa stane, že keď je zlé počasie tak chata napríklad kapacitne, jedáleň nestačí pre tých ľudí, keď sa prídu schovať pred dažďom.

T: Zaoberáte sa udržateľným CR?

R: Chata je národnom parku takže návštevníci by mali dodržiavať poriadok NP to znamená nerobiť neporiadok

T: Všimol si si aj rozdiel v chovaní turistov k prostrediu počas rokov?

R: Ja myslím, že sa to mení k lepšiemu.

T: Je ovplyvnená biodiverzita turizmom?

R: Zvieratá, čo tam žijú, tak sú na ľudí zvyknuté. Keď priletí vrtuľník, nejaká záchranka alebo zásobovanie, tak sa stiahnu ale neboja sa, tiež sú na to zvyknuté. Keď sa dodržiavajú uzávery skialpinistické tak vtedy napríklad tak vyliezajú svište, čo sa hovorí, že skialpinisti ich plašia, čo je tiež blbosť.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R: No v prvom rade slnko, fotovoltaické panely plus systém batérií s elektronikou z tohomáme vlastne elektriku a keďže na chatu nám dva mesiace nesvieti svetlo, snko teda, tak vtedy ideme na agregát. Sme tiež kúpili taký ekologický, nízko hlučný s malými emisiami teraz nový, takže ani to moc nepočuť. No a sú to fakt tie dva mesiace, alebo keď je horšia perióda počasia. V pláne máme ešte veternú turbínu. Mali nám ju dodať už teraz na jeseň, ale sa to posunulo. V zime dva mesiace ideme len na agregát. Ale inak 90% ideme na slnko. Tá fotovoltaika tam už bola. Nám keď vlastne to slnko nabije, tak dva dni vydrží elektrika. Napríklad keď hlasia dlho pod mrakom tak iba svietime. Vypneme režiú, spotrebiče nepoužívame vtedy, aby sme šetrili elektriku a nemuseli štartovať a zas

hore vynášať palivo. Máme kotol na pelety. Lepšie ako bordel a smrad z uhlia. Z toho je o 90% menej odpadu, drevený popol. Z toho uhlia, z kokosu sa v podstate popol znáša dolu, to je bordel.

T: Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: V lete nemáme problém s vodou, berieme ju z potoka. Máme 600m dlhú hadicu natiiahnutú a samospadnú vlastne. V zime musíme natiahnúť hadice do plesa, vyrúbať dieru za čerpadlo a z plesa si načarpať do nádrži, ktorú máme v podkroví. No a odtiaľ máme vlastne vodu, to znamená, že raz za týždeň urobím dieru na vodu, keď je tak mínus 20 a fúka silný vietor, tak je to zábava. No a odpad z kuchyne máme normálne čističku s lapačom tukov. Wc-ka su suché, klasika.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Myslím, že zotrvalý. Nie sú tam zošlapy. Nie. No sem tam na tom chodníku je skopnutý kameň, ale žiadna erózia. Ľudia sem tam idú aj mimo chodník ale to je zanedbateľné.

T: Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?

R: Hlukové, jedine vrtuľník.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Neexistuje žiaden pokiaľ viem. Ale my máme v pláne pridať ešte tú verenú turbínu. A tie suché Wc sa prerábajú, má to byť ekologickjšie, systémom horskej čističky. Len je to drahé.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Spolupracujeme.

T: Máte s nimi drobný vzťah?

R: No ochranár, ktorý má na starosti našu dolinu, tak je v úplne v pohode. Chodí dosť často, nemal žiaden problém zatiaľ. Raz do roka príde na mesiac taký bádateľ, ktorý tam už 12 rokov chodí a pozoruje svište, odchyta ich a všelijaké výskumy tam robí.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Ja myslím, že nadštandardné. Vychádzame veľmi dobre, keď treba tak si pomôžeme. Napríklad pri tom zásobovaní sa vždy dohodneme všetky tri chaty v dolinách a vylietame to za pol dňa všetci a nie sú to tri dni napríklad, keby si to každý sam lietali. Vychádzame si v ústrety.

Rozhovor č. 8

Chata pri Zelenom plese, 1 551 m.n.m, celoročná prevádzka

Deň: 13.10.2017

Miesto: Chata pri Zelenom plese

Respondent: Tomáš Petřík

Pozícia: chatár

T: Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Volám sa Tomáš Petřík. Ja som sa narodil keď bol otec chatár dnešnej Zamkovského chate, pred tým to bola Chata kt. Nálepku. Tým, že som rodák z Tatranskej Lomnice, tak od malička som inklinoval k horám a viaciam okolo nich, k horolezectvu, lyžovaniu. A tie chaty boli vždycky nejaké, také, zachýtné body, keď človek sa po horách hýbe a lezie tak, tak ich považuje za určitý, taký ostrov.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majitelia sú Klub slovenských turistov - väčšinový, a menšinový - JAMES teda Slovenský horolezecký spolok. A všetci chatári, ktorí vlastne sme na tých chatách, ktoré patria pod týchto vlastníkov, to je vlastne Rysy, Terinka, Zbojnička, my a Štefánička v Nízkych Tatrách. Popradské pleso je privátne, sliezsky dom je privátny a Zamkovské tiež. Bilíčka privát. Skalnaté a Rainerka patria TANAPu. Všetci sme vlastne nájomcovia a platíme normálne nájom. Ako keď si prenajmeš dom inde.

T: Aké služby chata ponúka?

R: No, ubytovanie, stravovanie, jednak aj raňajky, večere alebo teda polpenzie pre ubytovaných hostí, plus normálne denne varíme okolo 10-12 druhov jedál. Vždycky sú 4 až 5 nejakých polievok, lebo to je základ stravy pre jednodňových pasantov, ktorí prechádzajú, a zo 3-4 jedál, ktoré má nejakú tú vyššiu hodnotu ako myslím kalorickú. Ten trh sa vyseparuje vždycky. Poviem to tak, v každej chate záleží podľa vzdialenosti od posledného zachýtného bodu, ide o niečo iné, hej ako keď na Solisku predáva po stovkách pečené kolená, my keď sme to začali robiť, tak sme za august predali tuším jedno alebo dve. Jednoducho vždycky sa ten trh vyseparuje. Je to aj podľa náročnosti, podľa vzdialenosti. Bohužiaľ je dnes strašne veľa alergikov. To kým nerobíš s jedlom, alebo so

stravovaním, si neuvedomíš ani koľko ľudí ma alergie. Laktačné, bezlepkové. Musíme mať aj jedlo a polievku vegánske. Ľudia to jednak vyžadujú a jednak to naozaj potrebujú.

T: To je ich až toľko?

R: Keď to vezme percentuálne, z ubytovacích hostí, tak keď máme 60 večerí, tak minimálne 10-12 je bezlepkových. Je to strašne veľa. Nie sú to dietári ale regulárne chorí ľudia. Kedysi sa ubytovávalo aj so psom, ale tú izbu musia dať poriadne do parády. Takže tu sme aj my úplne zrušili. Kto chce prísť so psom na chatu, môže ale pes vonku.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Najzákladnejší základ je, aby tam robili ľudia ktorí to robiť chcú. Takí, ktorí tam chcú byť a nechcú len to, aby mali zamestnanie. Lebo o tom prístupe je úplne všetko, o tom prístupe je potom aj to chovanie ľudí a defacto je na tom závislá aj tržba aj obraz a všetko. Najskôr asi aj to oduševnenie pre tú prácu, jednak moje, jednak ľudí, ktorí robia hore. Mňa to baví, ja to chcem robiť. Nemala by na tomto svete zostať po mne len kôpka na cintoríne, ale niečo pre ostatných. A najzásadnejšia podmienka pre všetko je počasie. Od toho závisí úplne všetko. V zime sme skôr lezecká chata, menej turistov, viac horolezcov. Lebo sme lezecky veľmi zaujímavá oblasť aj skialpinisticky. No a v lete je to z 90% len turizmus.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: No stálych zamestnancov je 8. Menia sa vlastne každú stredu. Vždy štyria a štyria počas. Plus ja. A na leto je okolo 14-16 ľudí ako plus. Zase tak, aby ich bolo po 8 a 8 ako každú smenu. A je to dosť náročné.

T: Takže iba vy sa staráte o tú cestu? A TANAP?

R: No TANAPu to vyplýva zo zákona, starostlivosť o chodníky, ale nedostáva na to ani halier od tohto Ficolandu smiešneho. Ten chodník musí byť schodný a keď ho otrhne? Len tejto jesene sme ho trikrát zachraňovali. Niekedy nám odmyje pol cesty pri dažďoch. A ty to musíš znova dobudovovať, vybudovať. Na tých traverzoch to vyzerá tak, že to máš strmé 60-70 cm a taký svah nám už na dvoch miestach odpadol. Teraz zachraňujeme tretie. To sa bavíme o tisícoch eur. Všetko to hradíme my. U nás je to také, že ku nám sa vyváža autom. Nenosi sa klasicky. Ale bohužiaľ tú cestu jediný, kto má povinnosť sa starať o ňu, sme my, za vlastné prostriedky. Takže mám ešte dvoch chlapcov prijatých len preto, že trávia celé leto na ceste.

T: Čo všetko podľa Vás najviac ovplyvňuje životné prostredie v oblasti chaty?

R: Ochránári. Stupidné predpisy o ochrane prírody. Nezmyselné. A ľudia, ktorí tieto veci, väčšinou na dobrovoľníckej báze vykonávajú. Pretože tí čo sa v tom vyznajú, čo nás majú na starosti ako vlastne správa TANAPu, hej, Pavol Majko, čo je riaditeľ čo nás má, vychádzame dobre vieme si vysvetliť všetko alebo požiadať, dohodnúť. Ale nad nimi stojí ešte zákon. A ten zákon, veď oni sú úplne imbecili. Ale úplne.

T: Napríklad?

R: Kúrime drevenými briketami. Lebo mi cenovo vychádzajú lepšie, lebo neni palivové drevo. A v tejto oblasti kde som ja jednoducho je úplna kríza s palivovým drevom, bola kalamita minulý rok vtedy sa dalo, ale pred tým 4 roky bol problém. Ja som vozil drevo z najbližšieho možného skladu z Vyšných Hágov. Z Vyšných Hágov na Bielu vodu je to nejakých 25 km, odtiaľ to drevo musím voziť na chatu. ALE v doline pod chatou máme tisíce, tisíce, kubíkov suchého dreva, ktoré vlastne tam leží, hnije. Čo je ekológia? Dohodnúť sa, že je tu sto tisíc kubíkov dreva na zemi, tak stále bude ešte v mädziach normy ak z každého hektára odťazíš 40% spadnutého a furt zostane aj tam aj tam. Alebo je ekologikejšie minúť, my sme to vypočítali, kým sa to dostane na chatu, 21 litrov paliva sa minie na prepravu. Kde je ekológia? Kde je rozum? Najväčší problém sú zákony ochrany prírody, ktoré nestoja na logických základoch.

T: Takže s ochrancami máte aké vzťahy?

R: Hmm ja hovorím, že najdôležitejšie čo by človek vo svojom živote mal robiť, tak chrániť prírodu. Ale stať sa ochranárom by mal byť trestný čin podľa mňa. Tých udaní čo sme mali kadejakých. Proste bolo teplé leto, chytili sa nejaké riasy v plese. Prišlo na nás normálne udanie, anonymné, že vypúšťame septik hadicou do plesa. Lebo, že je špinavé. Museli prísť dve dámy z Inpekcie ŽP, ktoré mi rovno do telefónu povedali, "nemajte nás za zlé, ale my musíme". 16 vzoriek museli brať vody, každá stojí tuším nejakých 80-100 eur. A to platíme my všetci. Na základe anonymného udania. Kde žijeme keď na základe anonymných udaní sa mňajú tisíce eur na Štátnej správe?

T: S tým plesom to máte teda v poriadku? Kto sa o neho stará?

R: Nikto. Matka príroda. My z neho len berieme vodu, v letných mesiacoch sa zásobuje vodou z prameňa z Červenej dolinky z hora, máme prepad, proste prirodzený potok z neho vyteká a potom sa kúsok odtiaľ stráca v suti a na jednom mieste, v svahu nad nami vyviera a pri tom prameni my máme záchyt, to nám ide do takého bazéna, odkiaľ vlastne nejakých 16 kubíkov vody a odtiaľ vlastne čerpáme vodu. A v zime ten záchyt plníme čerpaním z plesa.

T: To Vám aj niekto robil rozbor vody, že ju môžete používať?

R: Áno, rozbor. Robí sa každý rok.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Všetko je individuálne od toho aký je človek. Ako nedá sa povedať, že česi sú takí, poľiaci takí. Je to bytostne individuálne.

T: Takže ste nespozorovali či sa mení chovanie turistov k prostrediu?

R: Tým, že ten turizmus začal byť takou nejakou, vyložene módnou záležitosťou, tak chodia do hôr aj ľudia, ktorí až tak nejak úplne nie sú s nimi vzhľadom alebo chodia do hôr lebo sa to stalo momentálne populárne hej. Ale, že by to malo vplyv na ekológiu, to si nemyslím. Možno nejaké drobné odpadky, ale zase s nárastom takýchto ľudí narastá aj počet ľudí, ktorí chodia po dolinách s igelitovým sáčkom a zbierajú bordel hej.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: No na kúrenie používame drevo z peci. Elektina z turbín. A z agregátu, normálne diesel agregát, lebo niekedy už tie turbíny proste nestíhajú ten výkon dodať. Vieš, snažím sa získať energiu pre chatu z vody, čo najmenej púšťať ten agregát.

T: Aké turbíny?

R: Vodné.

T: Akým spôsobom riešite odpadové vody? Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpady sa zväzajú. Ako čo sa týka komunálneho odpadu, to sa zväža, separuje. Všetko biologické ide cez drvič v kuchyni do normálnej kanalizácie, ktorá končí v septiku. A septik je vlastne taký, to sa volá gravitačný septik, že vlastne všetko vteká dole, to sú trojkomorový septik, do tretej ide už relatívne čistá voda. Nad tým hore je kôš, kde sa raz ročne tieto nádrže, prvé dve odsajú do hornej, do toho sitka a hore v tom sitku ostane vlastne všetka sušina, všetok kal a je tam len jedno miesto, z ktorého to odteká a tam vteká nazad potom čistá voda, ktorá už potom vlastne odtečie do potoka. Potom zase to tam rok schne a po roku to lopatami nahádzaš do vriec a odvezie sa to normálne do kontajnera. Je to asi 2-3 kubíky z celoročnej prevádzky, čo nie je veľa. Takže do potoka odteká čistá voda, tam sa tiež robí rozbor.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Projekty na to ako nejak nie sú. Zás sme pri tých ochránároch, ktorí si ani neuvedomujú a furt budú hľadať tú chybu tam, kde ani neni. Keď budeš mať okolo chaty bordel, tak v turanu sa ti do okolia začnú sťahovať medvede a kadečo, od myši počnúc. A to isté je v tej väčšej prírode. Kedysi to tak akútne nebolo, lebo bol stále les. Mali dostatok priestoru. Lenže tretina toho lesa chýba, tretina spadla kalamitou, tretinu zničil vplyv ochránárov, pretože nezastavili šírenie kôrovca nejakým mohutným prierezom možno okolo Štrbského plesa sa ten kôrovec mohol zastaviť. Nie, oni proste 5. stupeň ochrany, nesmie sa. Tak ten kôrovec sa pomaličky presunul až do Poľska. A zničil ďalšiu tretinu, pás lesa celý. To vidieť ako to postupovalo. No príroda si má poradiť sama, ale on keď ochorie tak ide k doktorovi. Jak si má tá príroda poradiť sama, keď my sa tu budeme hrať na 5. stupeň ochrany a na druhej strane za kopcom je obrovská rafinérka a neviem aké obrovské bane. Jak si tá príroda má sama pomôcť? No a o tom to je, že tým macom zmizli veľké pásy lesa no a tí macovia musia niečo papat'. Je ich už strašne veľa, zas sme pri ochránároch, lebo nedovolia odstrel, proste zregulovať to množstvo. Je jasné, že musia si spraviť svoje zásoby tukové no a zas sme ďalej. Keď im z rakús cigáni vyzbierajú kompletne všetky huby lebo to nikto nevie zregulovať. Po šalvejách chodí po stovkách ľudí zbierať huby a potom to predávajú pri ceste. Nech si to pozbierajú pre seba ale nie takýmto spôsobom. Medveď je nočný živočích cez deň chce spať. Keď oni idú cez deň ho tam rušiť, vyzbiera mu všetky maliny, všetky čučoriedky, všetky huby, čo on má žrať? Tak už sa sťahuje k ľudským obydliam, už hľadá kontajnery. A už v dnešnej dobe sú druhá, tretia generácia, ktorí sú nazívaní kontajnerové medvede.

T: Sú na to už zvyknutí?

R: Už ani nerozmýšľa. Už stratili pud. Tie zvieratá sú vlastne tými ochranármi týrané. To nie je riešenie. Pretože je ľudskejšie bohužiaľ ich zredukovať na ten počet, aby mohli na úživnosti toho územia normálne žiť, tak ako má riadny medveď žiť.

T: Aj s inými živočíchmi je takýto problém?

R: Líšky stracajú plachosť. Len líška toho tak nezničí. Ale je to o tom, že tie projekty nejaké neexistujú. Vychádza to ako z nutnosti mať poriadok.

T: Plánujete aj nejaké zmeny v chate?

R: My od kedy sme hore, 7 rokov, tak vlastne len rekonštruujeme chatu nonstop. Začali sme od spodu, sklodom, cez zamestnanecké zázemie, kuchyňu, proste všetky veci, ktoré trochu boli protichodným názorom hygieny. Vybudovali sme nové záchody, nové kúpeľne. Nainštalovali sme lapač tukov z kuchyne. Nejde to do vody, do septiku tie masti. Teraz ideme vlastne rekonštruovať jedáleň, lebo je to rozpadnuté. Nanovo potiahnuť elektrinu.

T: Všetko na vlastné náklady?

R: Nie. Tieto investície, čo sa týka chaty, reálne faktúry za materiál, za odborné veci, to mi majitelia preplácajú vopred máme dohodnutý pomer, že koľko percent z nájomného môžem minúť na rekonštrukciu a toľko ročne do toho ide. Je to dosť veľa. Všetci máme 40%. Nie je to nič extra, ale dá sa z toho niečo každý rok spraviť.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Veľmi dobrý. Všetci sa poznáme.

Rozhovor č. 9

Deň: 18.10.2017

Miesto: Chata pod Rysmi, 2 250 m.n.m, sezónna prevádzka

Respondent: Viktor Beránek

Pozícia: chatár

Poznámka k rozhovoru. Pán Beránek je pôvodom z Čiech. V Tatrách žije už niekoľko rokov a slovenský jazyk sa na ňom poznamenal, preto je rozhovor písaný česko-slovensky.

T: Mohli by set sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?

R: Viktor Beránek. Vlastne tu na chate som od roku 77. První dva roky jsem chodil jako nosič. Pomáhal jsem chatárovi Petrovi Rajcovi, který tu byl. Peter sem občas ještě chodí na chatu. Od té doby jsem tu.

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Majiteľom chaty je Klub slovenských turistů asi z 60% nevím a 33% je JAMES, Slovenský horolezecký svaz. O chatu se starám vlastne já.

T: A koľko máte tak zamestnancov? A je to miestna pracovná sila?

R: Zamestnanců je vlastne v letní sezóně, my jsme tu 4 až 5 měsíců, od júna do konce októbra, tá top sezóna je vlastne 3-4 měsíců, kdy je tu největší nápor na tu chatu a chata je zásobovaná 100% nosičmi, kromě věci technických, jak napr. tá terasa. Ale všechno na chate, co si koupíte, nebo teplo, palivo a tak dál, všechno je vynášené nahoru a zamestnanců, je asi v lete až tak pomalu 10 protože chodí se s vynáškami, musí se být tu v kuchyni, ubytovávat. Tých 10 lidí je docela dost vytížených a myslím, že z 300 lidí to zvládne 1 protože je to záležitost srdce. Musíš aj fyzicky vydržet a ještě to musíš mít rád. Vlastne my jsme poslední chata možná i v Evropě, že se to všechno nosí. Tomu se říká nosičská hrdost. Tá helikoptéra tu není, je tu ticho.

T: Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?

R: Stravovací, ubytovací.

T: Koľko máte lôžok?

R: Oficiálne 14. Ale záleží, když přijedou starí lidí nebo děti, tak tí tu necháme přespat, tí by mohli dole spadnout, ale drží lidi, to tu nenecháme. Ale nechceme to tu přecpávat tu chatu.

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Ja myslím, že to je specifický provoz takej chaty, už tá doprava, tá logistika je tu náročná. To není, že ráno ti dovezou chleba a máš hotovo. Musíš ho vynést, nesmíš zmoknout, nesmíš ti to pomrznout. Ten provoz tej chaty aj to, že se musí vynést ten plyn do tí kuchyni, aby se dalo vařit. Tá nadmorská výška tady dělá roly, tí brombory neuděláš v hrnci ale musíš je dát do tlakového hrnce, aby si nespálila aj moc plynu, a aby si aj čas získala hej. Možná nám se to zdá normálne ale teď dojdou turisti a sedí tady nešťastně, že si nemohou zapnout počítač, mail, tak tu dostanou petrolejku na stůl,

lebo elektrika tady není, kreditní karty tu nejdou jako. Může tě lavína strhnout když jedeš na záchod. Všecko se tu může stát. Je tu ten život taký odlišnější, víc specifický.

T: Čo všetko životné prostredie ovplyvňuje?

R:Ja si myslím, že v súčasnej dobe, tu se nenecháva žádný pevný odpad. Ten odpad i třídíme, zneseme dolů a odvážíme to až do Smokovce. Ja nevidím, že by tu byli nějaké problémy. Není tu tej chaty nějaký dosah, že by to dělalo zlobu. Kromě toho, že turisté občas nechávají nějakou konzervu. Ale někteří jdou dolinami se sáčkem a odpad sbírají.

T:Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?

R:Trošku se to mění, měnění se to tím, že se otevřeli hranice, například s Polskem. Tady tá polská klientela nabírá na síle. Kdybych to měl za tí roky hodnotit, tak tá nemecká klientela nebyla zlá, oni su přístupní aj na to, že když jim člověk něco řekne, tak poslechnou. Potom přicházela slovenská klientela hodně, tam byl jediný problém, že část té klientely když jsou tady ubytovaní tak se musí opít a udělat tu bordel. Těchto jsme z tady vyklidili. To nemá co dělat v horské chatě. Teď tá slovenská klientela patří mezi nejlépe vyzbrojenou klientelu. Česká klientela je stále taká, stále na jedné úrovni. Ale pozor na Tatry, nejsou to hory, které by sme mali podcenit. No a posledné roky přichází východní a severná klientela a tá je problémová. To jsou lidé z města a z nížiny, egoistický, nemají kulturu horskou, neví, že jsi mají odnést odpadky, vidí sebe. Hodně problémov bylo s polskou klientelou. Tí turisté tady mají zanechat jen stopy ve sněhu. Ale velká část samozřejmě jako áno. Teď začali chodit Rumuni, Bulhari, Ukrajinci.

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?

R:Jsou tu solární panely tak stačí na taký ten základní provoz, aby pec běžela. Potom je tu agregát. Ale v letě deme normálně na solar. Jsou tady dvě pece, jedna jde klasicky na dřevo. A potom je peletkový kotel. Čiže dvojitě vykurovanie. Na tuhé palivo a peletky. Elektrinu máme z fotovoltaiky.

T: Akým spôsobom riešite odpad a odpadové vody?

R:Odpadové vody tu je takéá bůdka pod chatou, také septik. Tam to projde, něco se tam usadí a potom to jde do suťoviska, já osobně jsem zjistil za tí roky, že i ze záchoda, tam vzniká samostatná čistička přírodní, také humus, tam to stále přichází. Tí odpadové vody projdou tím septikem a čističkou do suťoviská. Každý rok se měří voda v Žabích plesech než to tam dojde, je to čisté. Horší je to s vodou, tu bereme ze sněhu, musíme ju chránit před turisty, aby tam nechodili na záchod. To je vlastně povrchová voda, takže je zapotřebí buď trošku chlórovat a hlavně převařit. Tu nejsou prameny tak vysoko v horách. Toto je jediná chata, která nemá pleso. Takže tá voda se pochyťá po okolí, buď dešťová voda a pak se upraví trošku. A zatím žijeme všichni. Všechn tuhý odpad nosíme dolů, také olej to nosíme dolů v takéch flaškách.

T: Dodžiavajú turisti sezónné uzávery?

R:Uzávěři už padli tento rok. Ale né, nedodrží se to nějak. Těch 90% nepřijede ale když je pěkný den, tak 40-50 lidí přijede. Ale ja zase v tom až nevidím také problém. Protože nic se té přírodě nestane. Příroda to dokonale sama uzavře, tím, že tu navalí tolik sněhu, že pak několik měsíců vůbec nikdo nepřijde a potom na jaře skialpinisté nějakí horolezci. Zatím ale nevidíme, že by ubývali kamzíci, i když jeden čas se to dávalo na vinu sialpinistom, že jim řezou hlavy jak jezdí dolů na lyžích. Ale přitom to nemá na to vliv.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R:Chodníky ztrácejí na kvalitě. Neopravují se poslední roky pořádně, to je škoda. Tento chodník je v zlém stavu, voda to vymývá, turisté to vylamují, tí zlí turisté aj zkracují tí chodníky, čím zase dochází k erozi, tak jsou postavené také dřevěné zábrany, aby k tomu nedocházelo. Ten chodník tu není dobrý. Dneska není systém na to, né že nejsou peníze, jen by sme museli najít.

T: A TANAP to nemá riešiť?

R: TANAP nemá peníze, plačou. Takže s TANAPem se nedá počítat. My také něco upravujeme, některé úseky sami. Pro nás je životně důležité, aby byl každý krok bezpečný.

T:A spolupracujete aj s TANAP-om?

R:Spolupracujeme v tom směru, že když dostanou 4 dni na opravu chodníku, tak my aspoň jim pučíme nářadí, dáme jim najíst a necháme je přespat.

T: Vy ste to tu prerábali viackrát, však?

R:Ona se předelávala víckrát. Každý chatař tu nechal nějakou stopu v roku 33 vlastně byla jako otevřená, jako útulna. No a z útulně se stávala polo chata. V 77 sa přistavilo poschodí. To už jsem tu

byl. Potom spadlo pár lavín, ktoré poškodili chatu někdy víc, někdy menej. Ja odhaduji, že nějakých 5-6 lavín spadlo na chatu za tú dobu. A v roku 2000 spadla tak veliká lavína, že zmetla celý poschodí, v kuchyni byl sníh i tu byl sníh. No takže potom sa uvažovalo chatu přestěhovat nebo postavit chatu na stejnem místě, takovou, aby tím lavínám odolala. Tak ona má proto aj taký tvar, proto vypadá trochu jako konzerva, jak bunker. Takže chata se postavila na původním místě, tady s tím, že má ten tvar jako šíp, že tá lavína nepřeletí cez tú chatu.

T: A ešte plánujete ďalšie prerábanie?

R: Už jen drobné věci, tá terasa se začala stavět pro turisty. Chata je teď v takovém stavu, že je taká komfortná. To znamená, že tu je teplo, že se tu dá najís, odpočinout, popřípade požádat o pomoc. Takže toto všechno chata splňuje. Není tu například mobilní signál tak to je obrovská výhoda. Na vrchole Rysů, když tam padne mlha, tak turisti netraří na chatu, potom je tam zbytočně horských záchraneč, tam už je signál. Tak jsme osadili 6 tyčí, aby dojeli do tí chaty. To jisté jsme udělali na tych řetězů, nám tu padali lidé. Dali se tam rošty a už nám tam víc jak rok nikdo nespádl. My jsme generace, která je tady 40 let a my víme kde je problém, co treba vylepšit, takže my to musíme řešit my jsme za to zodpovední.

T: Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

R: Každá chata je svůj svět. Každá chata de tak trošičku svou cestou. Každý chatař je jiný. Ale vztah máme normální, dobrý vztah. Co se týka Popradského plesa, máme dobrý vztah, úplně nejlepší. Strašně záleží na tom jaký tam je chatař. Byli tam i takí chataři, s nimiž se nedalo vyjít. Kterí byli sebečká a išli po penězích. Vzájomne si vypomáhame aj se smětima.

Rozhovor č. 10

Téryho chata (2 015 m.n.m.), celoročná prevádzka

Deň: 20.10. 2017

Rozhovor formou e-mailovej komunikácie

Respondent: Peter Michalka

Pozícia: chatár

T: Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?

R: Klub slovenských turistov a slovenský horolezecký zväz James.

O prevádzku sa stará nájomca, teda ja.

T: Aké služby chata ponúka?

R: Občerstvenie, jedlo a nápoje, ubytovanie,

T: Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?

R: Aby fungovala kooperácia medzi nosičmi, ľuďmi pracujúcimi na chate a mnou.

T: Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádníkov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?

R: Stálych zamestnancov je šest', po troch na dvoch smenach. Brigádníkov býva podľa potreby. V podstate okrem jedného zamestnanca, ktorý je zo Zvolena, všetci ostatní sú miestni.

T: Čo všetko podľa Vás ovplyvňuje životné prostredie v oblasti chaty?

R: Nevieť presne odpovedať, nerozumiem otázke.

T: Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?

R: Horská turistika nemá veľký vplyv na životné prostredie. S hospodárskym využitím krajiny sa vôbec nedá porovnávať.

T: Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?

R: Vo vysokohorskom prostredí sa ľudia väčšinou správajú s rešpektom. Ako v minulosti, tak aj teraz.

T: Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty?

R: Nie, nepostrehol

T: Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty?

R: Elektriку máme zo solárnych kolektorov a teplo zo spaľovania dreva a koksu.

T: Akým spôsobom riešite odpadové vody?

R: Pri chate je čistíčka, päť komorovy septik,

T: Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?

R: Odpad separujeme veľmi dôkladne a vyhadzujeme na zbernom dvore VPS Vysoke Tatry v Smokovci.

T: Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?

R: Neviem. Pôdy je okolo chaty veľmi málo.

T: Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

R: Najviac sa zmenilo, keď sa dieselové agregáty nahradili solárnymi panelmi.

T: Spolupracujete s ochráncami prírody a organizáciami na ochranu prírody?

R: Ja osobne nie.

T: Aký majú horské chaty v TANAPE vzájomný vzťah?

R: Vzťahy medzi chatami sú v súčasnosti veľmi dobré, konštruktívne a priateľské

T: Cez leto sa konal hudobný festival Tatra Flowers, ako to dopadlo?

R: Vyšiel iba prvý deň, zvyšok pokazilo počasie.

Rozhovor č. 11

Deň: 17.10.2017

Miesto: Poprad

Respondent: Oleg Ďuriš

Pozícia: horský vodca

T: Môžete sa v skratke predstaviť? Ako dlho robíte horského vodcu?

R: No takže. Som spoluzakladateľ vodcovstva na Slovensku, kde sme vlastne robili pod rakúskym patronátom. A od roku 1993 sme boli prijatí ako do medzinárodnej organizácie horských vodcov vo Švajčiarsku. Takže vlastne od vtedy.

T: Kde všade vediete turistov?

R: Horský vodca pomáha turistom alebo ľuďom, ktorí sa chcú niekde dostať tam, kde nie sú značkovne chodníky a je väčšia obtiažnosť. To znamená na jednotlivé štíty v Tatrách, v Alpách, v podstate po celom svete. A taktiež keď prídu nejakí horolezci zo zahraničia, často su veľmi dobrí a hľadajú si nejakého spoločníka na výstupy v Tatrách, ktorí to tu pozná, tak tiež nás proste kontaktujú a ideme s tými ľuďmi liezť.

T: Všimli ste si ako sa chovajú turisti k životnému prostrediu za tie roky? Zmenilo sa to?

R: V podstate keďže s nami idú ľudia do tých hôr, kde sa chodí mimo chodníkov a to sú ľudia, ktorí chcú ísť aj sa na to pripravujú, tak aj ich správanie a vôbec uvedomelosť je veľmi vysoká. Nie sú to tí bežní turisti, takí kávičkoví, čo chodia po chatách. Oni sa aj vedú správať ku tej prírode.

T: Čo najviac ovplyvnilo životné prostredie vo Vysokých Tatrách?

R: V tých kopcoch sa veľa nezmenilo, tie štíty ostali rovnaké. Najviac navštevované štíty ako je Gerlach, ako je Vysoká pred tými 25 -30 rokmi tam bola badateľný chodníček. Teraz už sú to vychodené chodníky, ktoré nie sú ani značkové. čiastočne sú upravené. Len ich budovali niekedy vodcovia za karpatsko-uhorského spolku pred dvoma storočiami už defacto a boli ledva badateľné. A teraz dosť sú vychodené. A to je tým, že je nás aj viac horských vodcov aj za tie roky je väčší záujem ľudí chodiť na tie štíty.

T: Čiže sa dvíha navštevnosť?

R: Dá sa povedať.

T: Ale je to v medziach únosnej hranici?

R: Čo je to únosná medz? Je to ťažké povedať. Napríklad na Risy za deň vyjde 2,500 ľudí alebo koľko, keď je sezóna, keď je vhodné počasie a keď my vyjdeme trebárs na tie menej frekventované štíty, to sú 1-2 vodcovia za týždeň. Samozrejme na Gerlach, keď je po dlhšom období zlom, tak sme tam 10-12 vodcovia. Ale to je vlastne prirodzené lebo ľudia chcú ísť. Ale tam vyjde maximálne 100 ľudí za ten deň.

T: Dodržiavajú turisti pokyny a slušné správanie?

R: Tak tam je ten horský vodca, ktorý je garantom aby sa ľudia správali tak ako sa majú.

T: Čo by ste vy zmenili na vylepšenie ŽP?

R: Tak to je ťažká otázka. Tie závery sú fajn, že si tá príroda oddýchne. Jedine vplyv na tých turistov, lebo už je fakt masová tá turistika. To znamená, nie na tých, čo idú s horskými vodcami ale tá masa turistov, čo príde do Tatier v tých dolných častiach. Tá disciplinovanosť.

T: Čo musíte spĺňať a dodržiavať?

R: Ja som povinný, keďže ten horský vodca je najčastejšie v tom exponovanom teréne zo všetkých zložiek čo sa pohybujú v Tatrách aj mimo značkových chodníkov, okrem tých vecí zásad

bezpečnosti, kôli ktorým tam ten horský vodca je, to teraz nebudeme rozoberať, tak je to, že by sme mali aj tú výchovnú činnosť, zoznamovať tých ľudí, čo idú s nami o problémoch v prírode, o výskyte fauny a flóry, ako sa správať, všetko okolo toho. To znamená, že dá sa povedať trochu pomáhame aj tým ochanárom a strážcom vo výchove tých ľudí. V NP je, že ráno máš ísť na túru a večer dole. Keď ideš po zotmení, už porušuješ NP, dostaneš pokutu. Ale chodíš sa teraz pozrieť večer na Popradské. Tam pôjde dav ľudí večer dole. Takže ako tie pravidlá, ktoré sú písané poza stola, nie sú z terénu, to sa nedá splniť, sú nelogické.

T:A čo sa týka fauny a flóry? Tak sa zmenilo niečo?

R: Tak sa pozrejmeme ale to sú všeobecne známe fakty, ktoré my neovplyvníme ale na to je Správa TANAP. Napríklad pred 30 rokmi bol kamzík ohrozený druh, to znamená pod 200 jedincov. A teraz posledné roky je ich cez tisíc. Takže je tých kamzíkov viac skutočne, aj tých svišťov. Takže tá ochranárska a všeobecná výchovná činnosť pre tých ľudí má svoje opodstatnenie.

T: Spolupracujete niekedy aj s horskými chatami? Máte s nimi dobrý vzťah?

R: No samozrejme bez spolupráce to nejde. Vodcovia a chatári a personál ako taký, vychádzame spolu veľmi dobre.

Rozhovor č. 12

Deň: 13.10.2017

Miesto: Tatranská Lomnica

Respondent: pracovník Štátnych Lesov TANAP, anonymný

T: Máte vo vlastníctve viaceré horské chaty. Ako funguje nájomnícky vzťah? Kedy sa zmluva obnovuje a ako sa vyberá vhodný kandidát?

R: Po 5 rokoch, bude to v nájomnej zmluve.

T: Vy sa staráte aj o turistické chodníky. Ako sa za tie roky zmenili?

R: Stav chodníkov sa zmenil skôr vlastnickými vzťahmi. V minulosti sme my spravovali chodníky aj nešťátne. Teraz si môže každý na vlastnom pozemku robiť čo chce, je to mimo náš dosah. Takže vlastníctvo môže ovplyvniť stav chodníkov.

T: Veľa chatárov sa sťažovalo na odpadky na chodníkoch. Čo sa s tým dá robiť?

R: Minulý mesiac prebehla akcia Čisté Hory. V minulých rokoch 2-3 dobrovoľníci zbierali odpadky za ubytovanie a stravu. My to robíme v režime podľa financií. Robíme tieto činnosti podľa možnosti časových a finančných. Nie každodenne. Berieme, že sú tam odpadky, servítky, ale obaly z nápojov, fľaše, to pochybujem. Možno po zime okolo zjazdoviek. Nevidím zásadný problém s odpadkami po chodníkoch.

T: Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?

R: Každoročne spočítavame turistov. Robí sa to 1 deň vo vrchole letnej turistiky, väčšinou počas augusta, cez víkend, počas dobrého počasia podľa vstupu turistov do TANAPu. Sčítavame od roku 1992.

T: Je dodživaná únosná kapacita v TANAPe?

R: Nevieťm o hranici, ktorá by malamanťinely návštevňnosti. Aktivity ako lyžovanie, Medvedie dni, Snežné psi, a teda nárazové akcie zvyšujú návštevňnosť. Dnes každý príde na aute, tie sa prejavia, tiež aj lanovky. Niekde na Kôprovej prejde len 50 ľudí. Ľudia sú pohodlní.

T: Ktoré časti TANAPu sú najviac zaťažené turizmom?

R: Najviac ľudí, vychádza to aj počítania, sú na miestach, kde sa nachádzajú lanovky. Hrebienok, Skalnaté Pleso, Lomnica.

T: Aká je momentálna situácia s lykožrúťmi a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?

R: Postihnutá je celá oblasť, časť územia je v takom stave, že lykožrút stráca hmotu drevnú, viac menej už prešiel cez to územie. Kde sú mladé stromy, tam sa nemá kde rozmnožovať. Najhoršie je to na Orave.

T: Ako sa zmenila biodiverzita?

R: Tým, že zmizol les, tak sa to podstatne zmenilo. Zmenila sa celá mikroflóra, živočíchy a šelmy sa presunuli, nakoľko tam už nie sú lesy.

Rozhovor č. 13

Respondent: Pavol Tajboš

Pozícia: strážca Správa TANAPu

T: Dodžiovajú turisti návštevňný poriadok a sezónné uzávery chodníkov?

R: Tak ako pri iných zákonoch a normách aj tu sa nájdu jedinci, ktorí nedodržiavajú návštevny poriadok a sezónne uzávery chodníkov. Väčšinou ale ľudia rešpektujú „obmedzenia“ pohybu vo vysokohorskom prostredí a chápu dôvody ich zavedenia (kľudové obdobie pre zver)

T: Aké pozitíva a negatívaprináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?

R:Pozitívne: zvýšenie povedomia ľudí o potrebe ochrany prírody spojené s benefitmi poznávania, oddychu, športu – snaha o skvalitnenie služieb smerom k ekologizácii (separovanie, solárna energia, šetrenie prírodnými zdrojmi), podpora lokálnych komunít, snaha o zlepšenia napr. stavu turistických chodníkov

Negatívne

vedomé a nevedomé porušovanie zákonitostí ekológie, odpady, ktoré sú produkované účastníkmi CR a zariadeniami CR – následná synantropizácia šeliem, ktorá následne končí ich usmrtením. Masívny rozvoj ciest, parkovísk, nových hotelov a celkovo ubytovacích zariadení, ale aj dopyt po súkromných domoch a bytoch – všetko na úkor samotného územia NP. Zahustená doprava (najmä autá) s tým spojené usmrcovanie živočíchov, hluk, riziko havárií, splachov a únikov pohonných hmôt, ďalej vibrácie a hluk a svetelné znečistenie, ktoré veľmi zle vplýva na súmravné a nočné živočíchov.

Komercializácia a vnášanie takých aktivít, ktoré v NP absolútne nemajú čo hľadať – atrakcie kolotočového typu, stánky, adrenalinové dráhy, zábavné parky, atrakcie, hlučné a masové akcie, veže, bobové dráhy. Toto všetko si ľudia môžu užiť kdekoľvek, špecifické prírodné prostredie len v chránených územiach.

T: Je dodživaná únosná kapacita v TANAPe?

R: Únosná kapacita návštevnosti NP momentálne nie je vyhodnocovaná a teda ani presne vymedzená resp.špecifikovaná. V 60. a 70. rokoch bolo monitorvané územie Belianskych Tatier, kde bolo vzhľadom na krehkosť a zraniteľnosť vegetačného a pôdneho krytu ekologicky neúnosná turistika markantná. Napriek všeobecne platným obmedzeniam a usmerneniam pre vstup do vysokohorského prostredia nebolo možné dosiahnuť ich rešpektovanie. Preto S-TANAPu na základe dlhodobých negatívnych vplyvov turistiky na flóru, faunu a pôdnu pokrývku uzavrela v roku 1978 všetky turistické chodníky prechádzajúce územím Belianskych Tatier.Podľa výskumov je návrat vegetácie na tie miesta chodníka, na ktorých bola zničená, veľmi pomalý, čo je spôsobované aj vytrvalým porušovaním zákazu.

Únosnosť prostredia na zvyšnom území bola vyhodnocovaná len čiastočne (nie komplexne) v rôznych dokumentoch.

T: Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?

R:Vplyv turizmu, rovnako ako napr. sčítanie turistov a prieskumy názorov boli spracovávané len do roku 2007. Sčítanie turistov realizované Štátnymi lesmi prebieha dodnes.

T: Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?

R: Snaha o trvalo udržateľný CR bola najmä v rokoch 2000 až 2006, kedy sa aktívne pracovalo na ZonáciiTANAPu. Ďalším medzníkom bola kalamita v roku 2004, ktorá otvorila priestor pre rozsiahlu ťažbu dreva a množstvo nechcených návrhov na rozvoj turizmu. Vtedy (rok 2005) sa vypracovávali návrhy a štúdie TUR, ktorých výsledky sa ale nikde nepremietli, resp. ostali len konštatovaním, čo môžete posúdiť podľa vlastného uváženia:

T: Ktoré časti TANAPu sú najviac zaťažené turizmom?

R:TZCHVplyvom extrémneho turistického zaťaženia sa v okolí turistických chodníkov znižuje pokrývnosť vegetácie jej zošľapávaním, čím sa odstraňuje najvýznamnejšia ochrana pôdneho krytu a vytvárajú sa podmienky pre ďalšie pôsobenie pôdodestrukčných vplyvov a procesov. Obnažená pôda po odstávaní vegetačného krytu trpí mechanickými účinkami chôdze (zhuťňovanie, obrusovanie, odieranie). Pôda najmä na vápencoch a slieňoch je veľmi plytká, slabo previazaná s podložím a veľmi ľahko erodovateľná. Následne vzniká domino efekt, kedy sa turisti vyhýbajú erodovaným častiam a vytvárajú nové a nové chodníky. Proces sa opakuje. Toto je dobre pozorovateľné napr. v Kopskom sedle.

T: Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené?Prečo?

R:V súvislosti s turizmom je to najmä vegetačný a pôdny kryt. V súvislosti s výstavbou je ohrozovaná aj vodná zložka prostredia (odbery na zasnežovanie a s tým spojený poklas hladiny v tokoch,

realizácia vodných nádrží na zasnežovanie, odpadové látky, riziko havárií pri výstavbe a podobne). S rozširovaním urbanizovaného prostredia je spojené riziko synantropizácie veľkých šeliem - odpady (najmä medveď hnedý), ale aj neustále vyrušovanie živočíchov pri spracovávaní kalamity, pri výstavbe a podobne. Zber lesných plodov znižuje potravné možnosti. Strata habitatov po ťažbe je v prípade niektorých druhov kritická (hlucháň).

T: Je biodiverzita ovplyvňovaná turizmom?

R: K najväčším zásahom do biodiverzity došlo už v minulosti urbanizáciou pozdĺž Cesty slobody, tatranskej železnice a výstavbou rekreačných zariadení v oblasti Vysokých Tatier. Často zasahujú necitlivo, sú nevhodne riešené alebo umiestnené a vytvárajú bariéry pri migrácii živočíchov. Pri výstavbe zjazdových tratí a horských dopravných zariadení boli exploatované niektoré priestory (Solisko, Hrebienok, Skalnaté sedlo a Skalnaté pleso, Lomnický štít, Spálená), kde došlo k zásahom do terénu a tým aj k narušeniu významných glaciálnych javov. S výstavbou lyžiarskych vlekov súvisí aj problém umelého zasnežovania zjazdoviek. Dlhšia snehová pokrývka na týchto svahoch nepriaznivo ovplyvňuje lokálnu flóru aj faunu.

T: Aká je momentálna situácia s lykožrútkami a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?

R: Najviac postihnuté sú všetky oblasti, kde došlo k spracovaniu lykožrútovej kalamity. Tam, kde sa les ponechal na samovývoj, prebiehajú všetky prirodzené procesy takmer nerušené. Naopak v lokalitách, kde sa kalamita spracovávala a stále spracováva, dochádza k úbytku potravných, úkrytových, migračných možností, obnažuje sa pôdny kryt s následnou eróziou pôdy (čo je kritické najmä v exponovaných polohách s tenkou vrstvou pôdy). Erózia a presušenie pôdy znemožňuje rast nových stromov. Dochádza k vyrušovaniu a usmrcovaniu živočíchov strojmi a k ohrozovaniu požiarmi – pri pálení a uhadzovaní haluziny. Zásahy do porastov oslabujú zvyšné časti lesa (otváranie porastových stien, vysušovanie a zmena mikroklímy) a tie sú paradoxne viac náchylné na podkôrníkovú kalamitu.

<http://www.zelenaskola.sk/pre-skoly/metodicke-materialy/tatransky-les-letak>

T: Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?

R: Nástrojov na zlepšenie ŽP je pomerne dosť. Napr. rešpektovanie zákona o ochrane prírody a krajiny a dokumentov ochrany prírody akými sú programy starostlivosti, menežmentové plány, projekty územného systému ekologickej stability a podobne by stačili. Problémom je ale ich (ne)pochopenie ostatnými úradmi a investormi.

T: 6. októbra sa konalo čistenie plies, ako to dopadlo?

R: Z dna troch plies *Velického, Popradského a Štrbského plesa* vytiahli vyše sto kilogramov odpadu.

T: V lete sa konal v 5. stupni ochrany prírody hudobný festival Tatra Flowers. Aký máte na to názor?

R: Napriek splneniu podmienok, ktoré boli podmienkou realizácie projektu, sa takéto akcie nehodia do prostredia národného parku, kde má byť prioritou obdivovanie prírodných krás a ticha. Kultúrou je možné zažiť kdekoli v urbanizovanom prostredí, ale užiť si naplno krásu prírody, hôr, ticha a prírody si v divadle/meste/... nemôžete.

T: Čo by ste navrhli zmeniť, aby sa v TANAPe udržalo priaznivé životné prostredie a zároveň bol umožnený cestovný ruch?

R: V prvom rade prijatie jasných pravidiel – to znamená prijatie zonácie, ktorá jasne vymedzí plochy najprísnejšej ochrany, resp. plochy kde sa môže rozvíjať cestovný ruch.

Do budúcnosti následne väčšiu angažovanosť v prieskumoch, monitoringoch a vyhodnocovaní a následnom prispôbení napr. návštevnosti.

Regulačným mechanizmom by bolo aj zaviedenie vstupného do NP, ktoré by bolo následne možné využiť na úpravy chodníkov, environmentálnu výchovu, platenie dobrovoľníkov, resp. aj profesionálov, na záchranné stanice pre živočíchov a podobne.

Pochopenie, že v národnom parku je funkcia ochrany prírody a krajiny nadradená nad všetky ostatné činnosti ako je to aj v §19 zákona o ochrane prírody. Jeho úlohou je zachovanie prírodných hodnôt pre budúce generácie. Prírodu netreba nijako zatraktívniť, je krásna, zaujímavá a vzácna sama o sebe.

Príloha 6.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru

Úvod: oboznámenie respondenta s analýzou, jej všeobecným rámcom a o nahrávaní rozhovoru, a anonymite pre jeho osobu, ak si to respondent praje.

Otázky:

1. Mohli by ste sa predstaviť a vysvetliť svoj vzťah k horskej chate?
2. Kto je majiteľom chaty a kto sa stará o fungovanie prevádzky?
3. Aké služby chata ponúka? Funguje celoročne alebo sezónne?
4. Čo je zásadné pre prevádzku horskej chaty vo vysokej nadmorskej výške?
5. Koľko stálych zamestnancov a sezónnych brigádnikov v chate pracuje? Využívate miestnu pracovnú silu?
6. Monitorujete stav zložiek životného prostredia v oblasti chaty? Ak áno, čo všetko životné prostredie ovplyvňuje?
7. Zaoberáte sa udržateľným CR?
8. Aké pozitíva a negatíva zapríčinené cestovným ruchom na životné prostredie ste v oblasti horskej turistiky spozorovali?
9. Aké veľké dopady na životné prostredie má sezónnosť a počet turistov?
10. Zaoberáte sa únosnou kapacitou prostredia?
11. Spozorovali ste ako sa turisti správajú k životnému prostrediu? Ak áno, je nejaký rozdiel v ich chovaní dnes a pred 10 rokmi?
12. Postrehli ste zmenu straty biodiverzity v oblasti chaty? Ak áno, aké druhy sa nevyskytujú, a naopak, ktoré sa začali vyskytovať?
13. Aké zdroje energie využívate na prevádzku chaty? Aký je stav a spotreba týchto energií?
14. Aký je stav a spotreba vodných zdrojov, ktoré využívate? Akým spôsobom riešite odpadové vody?
15. Ako funguje odpadové hospodárstvo a likvidácia odpadov?
16. Aký je stav pôdy v okolí chaty a čo ho ovplyvňuje?
17. Aké činnosti prevádzky chaty majú vplyv na kvalitu ovzdušia?
18. Pozorujete hlukové a svetelné znečistenie prostredia?
19. Existujú projekty či akcie na zlepšenie životného prostredia v oblasti horskej chaty?

20. Navrhli byste nejaké zmeny pre vylepšenie prevádzky chaty?
21. Spolupracujete s ochranármi prírody a organizáciami na ochranu prírody?
22. Aký majú horské chaty v TANAPe vzájomný vzťah?

Záver: poďakovanie za poskytnutý čas a za zdieľané informácie, rozlúčenie s respondentom.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru so ŠL TANAP-om.

Úvod: oboznámenie respondenta s analýzou, jej všeobecným rámcom a o nahrávaní rozhovoru, a anonymite pre jeho osobu, ak si to respondent praje.

1. Máte vo vlastníctve viaceré horské chaty. Ako funguje nájomnícky vzťah? Kedy sa zmluva obnovuje a ako sa vyberá vhodný kandidát?
 2. Čo všetko musia chaty dodziviať? Na čo všetko musia mať povolenia?
 3. Dá sa chatám prispievať na ekologizáciu prevádzky?
 4. Vy sa staráte aj o turistické chodníky. Ako sa za tie roky zmenili?
 5. Akú plochu zaberajú turistické chodníky?
 6. Veľa chatárov sa sťažovalo na odpadky na chodníkoch. Čo sa s tým dá robiť?
 7. Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?
 8. Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?
 9. Aké pozitíva a negatíva prináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?
 10. Je dodziviavaná únosná kapacita v TANAP-e?
 11. Ktoré časti TANAP-u sú najviac zaťažené turizmom?
 12. Aká je momentálna situácia s lykožrútni a stromami? Ktoré oblasti sú najviac postihnuté?
 13. Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené?Prečo?
 14. Ako sa zmenila biodiverzita?
 15. Čo hovoríte na projekt výstavby lanovky z Hrebienka na Štart?
 16. Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?
 17. Aký máte vzťah s horskými chatami?
- Záver:** poďakovanie za poskytnutý čas a za zdieľané informácie, rozlúčenie s respondentom.

Schéma otázok pološtandardizovaného rozhovoru so Správou TANAP-u.

1. Dodávajú turisti návštevný poriadok a sezónne uzávery chodníkov?
2. Aké pozitíva a negatíva prináša cestovný ruch vo Vysokých Tatrách?
3. Je dodzriavaná únosná kapacita v TANAP-e?
4. Monitorujete vplyv cestovného ruchu na horské prostredie?
5. Zaoberáte sa udržateľným cestovným ruchom?
6. Ktoré časti TANAP-u sú najviac zaťažené turizmom?
7. Aké zložky ŽP (voda, pôda, ovzdušie) sú najviac poškodené?Prečo?
8. Je biodiverzita ovplyvňovaná turizmom?
9. Aké akcie či projekty existujú na zlepšenie životného prostredia?
10. 6. októbra sa konalo čistenie plies, ako to dopadlo?
11. V lete sa konal v 5. stupni ochrany prírody hudobný festival Tatra Flowers. Aký máte na to názor?
12. Čo by ste navrhli zmeniť, aby sa v TANAP-e udržalo priaznivé životné prostredie a zároveň bol umožnený cestovný ruch?

Príloha 7.

Vlastné fotografie zriadené počas výskumu

Rainerova útulňa

Zamkovského chata

Bilíkova chata

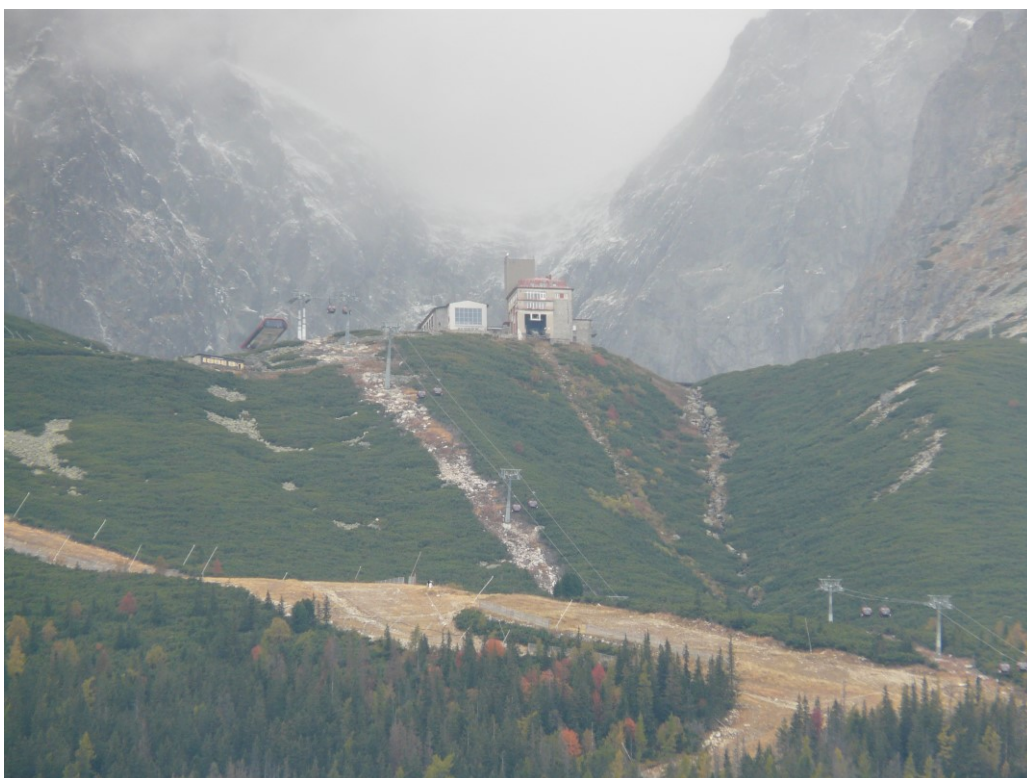
Skalná chata

Kamzíkovo, Skalnaté pleso.

Pohľad na lanovku a Skalnaté pleso z Tatranskej ľomnice.

Lanovka zo Skalnatého plesa

Hotel Popradské pleso

Hotel Sliezsky dom

Chata pri Zelenom plese

Zbojnická chata

Chata pod Rysmi

Zábrany, aby turisti nechodili mimo turistický chodník cestou na Chatu pod Rysmi.

Téryho chata

Príklad informačných tabúľ TANAP-u

Priloha 8.

Projekt diplomovej práce

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Magisterský obor
sociální a kulturní
ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Nikola Nagyová
2. Osobní číslo (UKČO): 95466863
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2015
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): september, 2015
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: Možnosti využitia PR ako základ marketingovej komunikácie; Vysoká škola hotelová v Praze, Marketingové komunikace ve službách, 25. 08. 2014
6. Předběžný název DP (česky): Horské chaty a trvalo udržateľný cestovný ruch
7. Předběžný název DP (anglicky): Mountain chalets and sustainable tourism
8. Klíčová slova (česky): trvalo udržateľný cestovný ruch, horské chaty, vysokohorská turistika, Vysoké Tatry
9. Klíčová slova (anglicky): sustainable tourism, mountain chalets, alpine tourism, High Tatras
10. Obecný kontext (súvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Práca sa zaoberá témou trvalo udržateľného cestovného ruchu vo vysokohorskom prostredí. Nakoľko cestovný ruch vplýva na zložky životného prostredia, je potrebné, aby bol v súlade s prírodou a životným prostredím. Cieľom udržateľného turizmu je podpora takých turistických aktivít, ktoré zachovávajú zdravé a čo najmenej ľuďmi ovplyvnené životné prostredie. Udržateľný cestovný ruch prispieva k rozvoju územia a minimalizuje negatívne dopady na prírodné a kultúrne prostredie na rozdiel od masívneho turizmu. Je zložený z environmentálneho, sociálneho a ekonomického piliera.
11. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]): Vysokohorské lokality obsahujú cenné prírodné prostredie, na ktorom môžu zanechať vplyvy cestovného ruchu trvale následky. V práci sa budem venovať mapovaniu (sociologickému výskumu) trvalo udržateľného cestovného ruchu vo vysokohorskom prostredí, konkrétne na horských chatách, očami jeho aktérov.
12. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2x4 na výběr): pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém: Práca si kladie za cieľ zistiť, či horské chaty spĺňajú podmienky trvalo udržateľného cestovného ruchu v lokalite Vysoké Tatry.
13. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity: pološtrukturované rozhovory, štúdium dokumentov, vlastné pozorovanie, triangulácia

14. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.): Závěr práce by měl přinést nové návrhy a vylepšení v oblasti trvalo udržitelného cestovního ruchu, které môžu pomôcť zachovať zdravé životné prostredie a zároveň umožniť návštevníkom spoznávať vysokohorské prostredie v lokalite Vysoké Tatry.
15. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Přínosom bude zmapovanie horského udržitelného cestovního ruchu a jeho dopadov na životné prostredie z environmentálneho, sociálneho a ekonomického hľadiska.
16. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: Práca sa bude venovať definícii udržitelného turizmu a jeho konkrétnym podmienkam. Môže tým prispieť k doterajším teoretickým poznatkom o udržitelnom turizme v horskom prostredí.

17. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Teoretická část

- Úvod
- Cestovní ruch
- Trvalo udržitelný cestovní ruch
- Horské prostredie a cestovní ruch
- Horské chaty a hotely
- Empirická část
- Použité metody a techniky výskumu
- Popis modelového územia
- Výskum
- Vlastné výsledky
- Diskusia
- Návrhy
- Závěr
- Použitá literatúra

18. Předběžná bibliografie k tématu:

GODDE, P.M., PRICE, M.F., ZIMMERMANN, F.M. (eds) (2000): *Tourism and development in mountain regions*. CABI Publishing, CAB International, Wallingford, Oxon, UK, 357p., ISBN 0-85199-391-5

MESSERLI, B., IVES, J.D. (eds) (1997): *Mountains of the world. A global priority*. Parthenon Publishing, London/New York; United Nations University Press, Tokio, 450p., ISBN 1-85070-781-2

PÁSKOVÁ, M. (2003): *Vlivy cestovního ruchu na přírodní, i lidmi vytvořené prostředí a jejich časoprostorové souvislosti*. Dizertační práce, PŘF UK Praha

PÁSKOVÁ, M. (2008): *Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu*. Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, vydání první, 298s., ISBN 978-80-7041-658-7

ROHÁČ J., MEYER, M. (2004): *Introduction to sustainable tourism*. Federal Ministry for the Environment, Nature Conservation and Nuclear Safety, Berlin

19. Předpokládaný vedoucí DP: Ing. Michael Bartoš, CSc.
20. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):¹ Zájem o vysokohorskou turistiku a nakoľko som na strednej škole vyštudovala odbor Manažment regionálneho cestovného ruchu, rada by som získané poznatky využila pri písaní diplomovej práce.

Jinonice 26. 09. 2017

diplomant

vedoucí DP

vedoucí katedry SKE

¹ nepovinné

